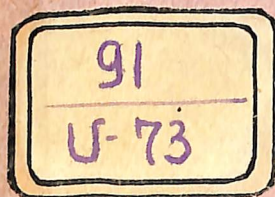

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՍՀ ԼՈՒՍԺՈՂԱԿՈՆԱՏ

ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ ԴՊՐՈՑԻ ԾՐԱԴՐԵՐ

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

(V—IX ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ)

ՅԵՐԵՎԱՆ

ԼՈՒՍԺՐԱՏ

1939

5 OCT 2011

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՍՀ ԼՈՒՍԺՈՂԿՈՄԱՏ

91

Վ-73

СИГНАЛЬНЫЙ
ЭКЗЕМПЛЯР

ՄԻՋՆԱԿԱՐԳԻ ԴՊՐՈՑԻ ԾՐԱԳՐԵՐ

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

(V—IX ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ)

ԼՈՒՍՀՐԱՏ

ՅԵՐԵՎԱՆ

1939

58351-67

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ¹⁾

ԲԱՅՑՏՐԱԿԱՆ

1939—40 ուսումնական տարվա համար վերահրատարակվող սույն ծրագրերի հիմքում դրված են 1937 թվականին հրատարակված կայուն ծրագրերը, վորոնց մեջ, ՀամԿ(Բ)Կ Կենտկոմի և ԽՍՀՄ Ժողկոմխորհի 1934 թ. մայիսի 16-ի վորոշման համաձայն, ուսումնական նյութը բաշխվում և հետևյալ կերպ.

5-րդ դասադասում ուսումնասիրվում են ֆիզիկական աշխարհագրության հիմունքները:

Միջնակարգ դպրոցի աշխարհագրության ընդհանուր դասընթացի այս մասը դնում և աշխարհագրական այն գիտելիքների, պատկերացումների և ունակությունների հիմքը, վորոնք անհրաժեշտ են հետագա դասընթացը յուրացնելու համար:

Ուսուցիչը պետք և հասնի այն բանին, վոր աշակերտները հաստատուն կերպով իմանան քարտեզը, ծրագրով նախատեսված աշխարհագրական անունները, ուսումնական և տեղագրական քարտեզի պայմանական նշանները, կարողանան այդ քարտեզները արագ և ճիշտ կարդալ, կարողանան ոգտվել պատի և սեղանի քարտեզների մասշտաբներով:

Բնության յերևույթների պատկերներ նկարագրելիս ուսուցիչը պետք և բացահայտի բնության մեջ գոյություն ունեցող պրոցեսները, պարզաբանի յերևույթների պատճառներն ու փոխադարձ կապը և դրանք կապակցի քարտեզի հետ:

Այս ուղղությամբ ուսուցչին մեծ ոգնություն ցույց կտան բնության մեջ կատարած եքսկուրսիաները, դասընթացի տարրեր բաժինների կապակցությամբ դավառագիտական նյութի ոգտագործումը:

¹⁾ Ծրագրի կազմելուն մասնակցել են պրոֆ. Ն. Ն. Բարանսկին, պրոֆ. Ա. Ս. Բարկովը, պրոֆ. Ի. Ա. Վիտվերը, Պ. Գ. Տերեխովը, Զ. Գ. Ֆրեյլինը, Յե. Ֆ. Յուզեֆովիչը:

Հաշվի առնելով 5-րդ դասարանի աշակերտների պատրաստականությունն ու տարիքը, անհրաժեշտ է միշտ սկսել բնության յերևույթների նկարագրությունից և ապա միայն անցնել նրանց մեկնաբանմանը: Ուսուցիչը ֆիզիկական աշխարհագրությունն ուսումնասիրությունը չպետք է վերածի այն բանին, Վոր աշակերտները չոր ու ցամաք սահմանումներ հիշեն: Իրա փոխարեն աշակերտները պետք է կարողանան բնական յերևույթների պատկերների նկարագրությունը տալ, դրա հետ միասին ցույց տալով, Վոր նրանք ըմբռնում են այդ յերևույթները, դիտեն քարտեզը և կարող են իրենց պատմածին ուղեկցել քարտեզի վրա ցույց տալը կամ գրատախտակի վրա աշխարհագրական դժագիր տալը:

5-րդ դասարանի աշակերտությունը քարտեզով աշխատելու մեջ նախապատրաստելու համար մեծ նշանակություն ունի աչքաչափային հանույթ անցկացնելը: Աչքաչափային հանույթը խոշոր նշանակություն ունի Վորպես քարտեզին անցնելուն նախորդող մի ետապ: Իր վայրի տեսքից և նրա պլանից հեշտությունը կարելի յն անցնել տեղագրական, իսկ հետո ել՝ մյուս քարտեզներին:

Քաղաքական դաստիարակությունն իր արտացոլումն է գրտնում 5-րդ դասարանի Վողջ ծրագրում: Որինակ «Յերկրի ձևն ու շարժումը» թեմայում յերկրի ծաղման և շարժման արդի գիտական ըմբռնումը հակադրվում է կրոնականին (աստվածաշնչին): Վորպես գիտական աշխարհայացքի պայքարի որինակ՝ պատմական փաստեր են բերվում գիտական հշմարտություն համար մարտնչողների կյանքից, ինչպես որինակ՝ Ջորդանո Բրունո, Գալիլեո Գալիլեյ և այլն:

«Յերկրաբանի կազմությունը» թեմայի «Հրաբակականություն և յերկրաշարժներ» բաժնում գիտական բացատրություններ են տրվում այդ ուժերի գործունեություն մասին: Միաժամանակ մերկացվում են հոգևորականների կողմից ժողովրդական մասսաների սարսափի մեջ դնելու համար ստորերկրյա ուժերի գործունեություն միաստերի ոգտագործումը կամ նման յերևույթները բանվորների հետ դատաստան տեսնելու համար ոգտագործելը (ինչպես, որինակ, Ճապոնիայում): Քաղաքական-դաստիարակչական աշխատանքների համար Վոչ պակաս հնարավորություններ են տալիս ուսուցչին «Մթնոլորտ», «Արտաքին ուժեր» և մյուս թեմաները:

6-րդ դասարանում ծրագիրն ընդգրկում է աշխարհամասերի

և կապիտալիստական աշխարհի կարևորագույն պետությունների ֆիզիկո-աշխարհագրական տեսությունը, դրա հետ միասին նրանց քաղաքական կարգերի և տնտեսությունն ընդհանուր բնութագրությունը: Աշակերտները Վոչ միայն պետք է լավ իմանան կապիտալիստական յերկրների ֆիզիկական և քաղաքական քարտեզը, այլև ձիշտ պատկերացնեն աշխատավորների վիճակը կապիտալիստական շահագործման պայմաններում, նրանց ճնշված գոյությունը նույնիսկ ամենածաղկած և հարուստ բնություն պայմաններում, ժողովրդների քաղաքական անհավասարությունը և ճնշումը հատկապես ֆաշիստական յերկրներում, ֆաշիստական պետությունների հաիշտակողական քաղաքականությունը և նրանց ագրեսիվ պլանները ՊՄՀՄ-ի նկատմամբ, — այս բոլորը պետք է աշակերտներին նկարագրել կոնկրետ որինակներով, ոգտագործելով լրագրային նյութեր, գեղարվեստական նկարագրություններ, կինո ֆիլմեր, դիալոգիտիվներ և այլն:

6-րդ դասարանի աշխարհագրության դասընթացը հագեցնելով քաղաքական դաստիարակչական նյութով, ուսուցիչը սակայն չպետք է մոռանա, Վոր դասընթացի ընդհանուր բովանդակությունը ֆիզիկո-աշխարհագրական է: Ֆիզիկական յերկրագիտությունն այս դասարանի դասընթացի ուսումնասիրությունը հիմնվում է 5-րդ դասարանում ձեռք բերած ֆիզիկական աշխարհագրության գիտելիքների վրա:

Այսպիսով 6-րդ դասարանում պարագմունքների ընթացքում կրկնվում են 5-րդ դասարանի ծրագրի հիմնական սկզբունքները:

Առանձին յերկրների ուսումնասիրությանն անցնելիս անհրաժեշտ է վերադառնալ համապատասխան աշխարհամասի ընդհանուր տեսությունն նյութին, տալով ընդհանուր տեղեկություններ այդ աշխարհամասի տերիտորիայի մասին և լրացնելով այն ուսումնասիրվող յերկրի առանձնահատուկ գծերի նկարագրությամբ: Առաջուց անցնած ուսումնական նյութի այսպիսի մի կրկնություն ավելի հեշտ ձևով հաջողվում է համապատասխան աշխարհամասի ընդհանուր տեսության բաժնում տրված քարտեզների (կլիմայական, հողային և այլն) վերանայման միջոցով:

7-րդ դասարանի ծրագիրն ընդգրկում է ՊՄՀՄ-ի ընդհանուր և մարդային ֆիզիկո-աշխարհագրական տեսությունը՝ տնտեսության համառոտ բնութագրությամբ: Ուսուցիչը հիմնական շեշտը պետք է դնի Պորհրդային Միության բնական պայմանների և Վոչ թե տնտեսության ուսումնասիրության վրա, Վորովհետև վերջինս տրվում է 8-րդ դասարանի ծրագրով:

7-րդ դասարանի ծրագիրը աշակերտներին հնարավորութիւն է տալիս ճանաչել իրենց հայրենիքը, տեսնել նրա հսկայաչափ և բազմազան հարստութիւնները, նրա առանձին անկյունները գեղեցկութիւնը, իմանալ մեր յերկրի՝ նախկինում չբնակված շրջանների յուրացման մասին և բնութիւնը սոցիալիստական շինարարութեան նպատակներին յենթարկելու մասին:

Աշակերտների առաջ բացելով Խորհրդային Միութեան աշխարհագրութիւնը, ուսուցիչը պետք է նրանց մեջ զարթեցնի հպարտութեան և սիրո զգացմունք դեպի սոցիալիստական հայրենիքը:

Աշակերտները պետք է ամուր կերպով յուրացնեն ԽՍՀՄ-ի քաղաքական-վարչական քարտեզը, ինչպես և ֆիզիկական քարտեզի վրա կարողանան ցույց տալ ԽՍՀՄ շրջանների խմբերը:

ԽՍՀՄ-ի շրջանային մասի ուսումնասիրութեան ժամանակ պետք է ուշադրութիւն դարձնել տվյալ շրջանի բնական պայմանների և տնտեսութեան վրա, ինչպես և աղբային շրջաններում ազգային և կուլտուրական շինարարութեան գծով ձեռք բերած հոյակապ հաջողութիւնների վրա:

Դասընթացի անցման ժամանակ պետք է ոգտագործել ձեռքի տակ յեղած վողջ ոժանդակ պարագաները (նկարներ, դիապոզիտիվներ, կինոֆիլմեր, գեղարվեստական նկարազրութիւններ և այլն), վորպեսզի ԽՍՀՄ-ի աշխարհագրութեան ուսումնասիրութիւնը դառնա պատկերավոր և հետաքրքիր:

Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, վոր 7-րդ դասարանը ավարտող վողջ բոլոր աշակերտներն են անցնում 8-րդ դասարան, ծրագիրն ընդգրկում է նաև վորոշ բաժին ԽՍՀՄ-ի տնտեսութեան մասին, սակայն վողջ ախպիսի մանրամասնութեամբ, վորպիսին տրված է 8-րդ դասարանում:

8-րդ դասարանի ծրագիրն ընդգրկում է ԽՍՀՄ-ի տնտեսական աշխարհագրութեան տեսութիւնն ըստ ճյուղերի և հանրապետութիւնների:

Այս դասընթացի խնդիրն է վողջ միայն ցույց տալ ԽՍՀՄ-ի տնտեսութեան տեղադրութիւնը, այլև նրա տնտեսական հզօրութիւնը, սոցիալիստական շինարարութեան հաջողութիւնները, Խորհրդային Միութեան տասնմեկ հանրապետութիւնների քաղաքական և տնտեսական կռու միաձուլութիւնը:

Դրա հետ միասին ուսուցիչը միշտ պետք է համեմատութեան մեջ դնի ԽՍՀՄ-ի տնտեսութեան զարգացումը ցարական Ռուսաս-

տանի և կապիտալիստական յերկրների տնտեսութիւնների դրութեան հետ, վորպեսզի ոգնի աշակերտներին խորը կերպով ըմբռնելու տնտեսութեան սոցիալիստական սխտեմի, արտադրողական ուժերի սոցիալիստական տեղադրութեան առավելութիւնները, միութեանական հանրապետութիւնների մեջ գոյութիւն ունեցող տնտեսական փոխադարձ սերտ կապերը, ԽՍՀՄ-ի առաջավոր շրջանների կողմից՝ առաջներում հետամնաց ծայրամասային շրջաններին ոգնելը, շրջանների, հատկապես ազգային շրջանների տնտեսութեան միակողմանի զարգացման լիկվիդացիան:

Դրա հետ միասին աշակերտները պետք է լավ կերպով յուրացնեն Խորհրդային հանրապետութիւնների տնտեսա-աշխարհագրական առանձնահատկութիւնները և ազգային շրջանների կենցաղում ու կուլտուրայի մեջ տեղի ունեցած հիմնական փոփոխութիւնները:

ԽՍՀՄ-ի ֆիզիկական և քաղաքական-վարչական քարտեզները համեմատումը 8-րդ դասարանի աշխարհագրութեան դասընթացի ուսումնասիրման տնհրաժեշտ պայմանը պետք է համարվի:

9-րդ դասարանի ծրագիրն ընդգրկում է կապիտալիստական յերկրների տնտեսական աշխարհագրութեան դասընթացը: Ուսուցիչը պետք է հիմնական շէշտը դնի աշակերտների կողմից կապիտալիստական տարբեր յերկրների ֆիզիկական և քաղաքական քարտեզը, տնտեսական շրջաններն ուսումնասիրելու և հետամնաց յերկրների ներքին տարբերութիւնները (բնական և տնտեսական) ըմբռնելու վրա: Բացի դրանից, աշակերտները պետք է իմանան կապիտալիստական յերկրների տնտեսութեան թույլ կողմերը և դրանց պատճառները, կապիտալիստական յերկրների միջև գոյութիւն ունեցող հակասութիւնները, նոր յերկրներ ձեռք բերելու համար նրանց մղած պայքարը, կապիտալիստական յերկրների և զաղութների աշխատավորների քաղաքական անհավասարութիւնը և ճնշումը, ֆաշիստական յերկրների ագրեսիվ քաղաքականութիւնը և ԽՍՀՄ-ի վրա հարձակվելու նրանց պլանները:

Այս բոլոր հարցերը նպատակ ունեն բարձրացնելու դասի քաղաքական-դաստիարակչական ուղղվածութիւնը, բարձրացնել և դնել այն ավելի բարձր գաղափարական մակարդակի վրա, առանց վորի աշխարհագրութեան ճէշտ և հաջող յուրացում չի կարող լինել: Դրա համար ել խոսելով վորեւէ կապիտալիստական

յերկրի արդյունաբերութեան և գյուղատնտեսութեան մասնագիտացման ու տեղադրման մասին, ուսուցիչը միաժամանակ պետք է տա տնտեսութեան այդ ճյուղի դրութեան գնահատականը, ընդգծի յերկրի արտադրողական ուժերի կապիտալիստական տեղադրութեանը, ամեն գեպքում հակադրելով դրան աշակերտներին ծանոթ ԽՍՀՄ-ի տնտեսութեան աճի որինակաները, նրա պլանային, ռացիոնալ տեղադրութեանը, ինչպես և Խորհրդային Միութեան հանրապետութեանների միջև գոյութեան ունեցող իրավահավասարութեանն ու փոխտնտեսականութեանը:

Առանց քարտեզն իմանալու և նրանով աղատ կերպով ոգտնելու ունակութեան, առանց տարածական խոր զարգացած պատկերացումների—չկա աշխարհագրական գիտութեան:

Քարտեզը պետք է դառնա գիտելիքների աղբյուր: Դրա համար պետք է սովորեցնել աշակերտներին քարտեզն անալիզի յնթարկել: Քարտեզը կարելի չէ լայն կերպով ոգտագործել բանաժողով խոսքի զարգացման, շաղկապված պատմելու համար: Աշակերտներին պետք է սովորեցնել լավ կերպով տիրապետել քարտեզների բոլոր տեսակներին, ոգտագործելով աշխատանքի ժամանակ թե՛ ըստ բովանդակութեան, թե՛ ըստ մասշտաբի ու պրոեկցիաների տարբեր քարտեզներ:

Քարտեզի յուրացման համար հսկայական նշանակութեան ունի գլոբուսի հետ, կոնտուրային քարտեզի հետ կատարած լրացուցիչ աշխատանքը, կարտոգրամների, դասագրքի կարտոգրաֆրերի ոգտագործումը և ամենորոյա աշխատանքն աշակերտական քարտեզների վրա:

Կոնտուրային քարտեզը պետք է ոգտագործել. ա) դասի ժամանակ գիտելիքների խորացման համար, բ) տնային աշխատանքները կատարելու ժամանակ և գ) կոնտուր աշխատանքները կատարելու ժամանակ, վորպես հաշվառման ձևերից մեկը: Կոնտուրային քարտեզով աշխատելու գլխավոր արժանիքներից մեկը բոլոր աշակերտներին աշխատանքի մեջ քաշելն է և նրանց կողմից քարտեզի նյութը մանրամասն յուրացնելը: Աշակերտներին անհրաժեշտ է ցույց տալ, թե ի՞նչը պետք գունավորել, ի՞նչը նկարել—գծագրել, ի՞նչ նշաններ և մակագրութեաններ անել և այդ բոլորն ի՞նչպես անել:

Քարտեզի վրա աշխատելու ժամանակ պետք է աշակերտներին պահանջել, վոր նրանք աշխարհագրական վայրը ճիշտ ցույց տան և աշխարհագրական անունը ճիշտ արտասանեն:

Գիտելիքներն գնահատման ժամանակ տնային պետք է հաշվի առնել աշակերտի կողմից քարտեզ իմանալը:

Աշխարհագրութեան դասավանդման զննականութեանն ու հետաքրքրականութեանը մեկն է այն հիմնական պահանջներից, վոր ընդգծված է ԽՍՀՄ-ի Ժողովուրդների և Համ Կ(Բ) Կենտկոմի 1934 թ. մայիսի 16-ի վորոշման մեջ:

Դիտողականութեանն ու հետաքրքրականութեանը, քարտեզն իմանալը պետք է ըստ ամենայնի զարգացնել: Լեռների, ծովերի, արևմադարձային անտառների, քաղաքների պատկերները նկարների և եկրանի վրա աշակերտների կողմից դիտվում են մեծ հետաքրքրութեամբ: Այս պետք է հաշվի առնեն այն դպրոցները, վորտեղ դասավանդման մեջ զննականութեանը գեռ իր պատշաճ տեղը չի գրավել: Նրանք պետք է լայն կերպով ոգտագործեն այս գծով դպրոցի ունեցած բոլոր հնարավորութեանները:

Տպագրված նկարներից և գիտալոգիտիվներից բացի, կարելի չէ ոգտագործել ամսագրերի և թերթերի նկարները, շրջապատող բնութեանից հավաքել հանքերի կոլեկցիաներ, հերբարիաներ:

Ցույց տալով աշակերտներին վորեւ բնական կամ տնտեսական լանդշաֆտ, ուսուցիչը պետք է նաեւ բացահայտի այն գործոնները, վորոնք ստեղծել են այդ լանդշաֆտը:

Դասի զննականութեանը և շարադրման հետաքրքրականութեանը սերտ կերպով կապված են միմյանց հետ: Զննական-գիտողական պարագաների լայն ոգտագործումը նպաստում է և հետաքրքրականութեան աճմանը: Բայց հետաքրքրականութեան պետք է հասնել նաեւ հենց դասի բովանդակութեամբ: Գեղարվեստական յերկից հատվածներ կարողալը, ուսուցչի պատմելը, աշակերտներին զրույցի մեջ ներգրավելը և այլն, այս բոլորը բարձրացնում է ուղադրութեանը, ակտիվութեանը, առաջադիմութեանը: Ընդհակառակը, դասագրքի նյութը շաբլոն կերպով վերարտադրելը, դասերի միորինակ մեթոդական պրեդիկտը պարապմունքը դարձնում են դժգույն և քիչ արդյունավետ:

Դասերի ժամանակ պետք է անցնել ծրագրի վորջ հիմնական նյութը: Տնային աշխատանքին են թողնվում այդ նյութի կրկնութեանը, յերկրորդական տվյալների ինքնուրույն ուսումնասիրութեանը և զանազան պրակտիկ հանձնարարութեաններ:

Տանը հանձնարարելիք աշխատանքը պետք է նախորոք լավ մտածված լինի թե՛ ըստ իր բովանդակութեան, թե՛ վարժողական

աշխատանքի բնույթի և թե աշակերտի կողմից գործադրած ժամանակի:

Տնային հանձնարարությունների ժամանակ պետք է ոգտագործվի դասագրքերը և ճիշտ կերպով ցույց տրվի:

ա) Ի՞նչ թեմա պետք է ուսումնասիրվի և ի՞նչ հարցերի շուրջը աշակերտը պետք է պատասխաններ պատրաստի (բանավոր):

բ) դասագրքի տեքստի վրա մասը կարելի չե բաց թողնել:

գ) աշխարհագրական ի՞նչ անուններ պետք է յուրացնել:

դ) տեքստի ուսումնասիրության ժամանակ վրա իլյուստրատիվ նյութն ոգտագործել:

յե) ի՞նչ պրակտիկ աշխատանք պետք է կատարել կոնտուրային քարտեզի վրա, տետրակում և այլն:

Ծրագրում փոփոխություններ են մտցրած, վորոնք 5-րդ և 6-րդ դասարանների նկատմամբ սահմանափակվում են միայն փոքրիկ կրճատումներով: 7-րդ և 8-րդ դասարանների ծրագրերում մտցված են համեմատաբար ավելի խոշոր փոփոխություններ կապված իՍՆՄ քաղաքական-վարչական բաժանման մեջ յեղած փոփոխությունների և ՌԽՖՍՀ-ի մարզերի նոր խմբավորման անհրաժեշտություն հետ:

8-րդ դասարանում, բացի այդ, տրվում է իՍՆՄ-ն ուսումնասիրելու նոր կարգ՝ ըստ միութենական հանրապետությունների և վոյ թե ըստ աշխարհագրական շրջանների:

9-րդ դասարանի ծրագրում, բացի ուսումնական նյութի կրճատումից, մտցրած են փոփոխություններ մի շարք յերկրների միջազգային դրություն բնութագրությունները մեջ:

Սրանց հետ միասին աշխարհագրության ծրագրերում ընդգրկված են կոմունիստական դաստիարակության մոմենտները: Ուսուցչի խնդիրն է՝ վոյ միայն դասի ժամանակ ոգտագործել ծրագրի այս ցուցումները, այլև ուսումնասիրվող նյութը սերտ շաղկապել արդիականության հետ:

5-րդ, 6-րդ, 7-րդ, 8-րդ, և 9-րդ դասարանների ծրագրերում աշխարհագրական անունները տրված են իՍՆՄ ՆԳԺԿ-ի ՊՆՔԳՎ նոր տրանսկրիպցիայով: Դա բղիկ և նրանից, վոր նոր լույս ընծայվող աշխարհագրական քարտեզներն ունեն նոր տրանսկրիպցիա, վորի հետ և համաձայնեցված են այս տարվա ծրագրերը:

Ծրագրերի մեջ այս փոփոխությունները մտցնելիս հաշվի

յեն առած և այն փոփոխությունները, վորոնց յենթարկված են այս տարի վերահրատարակվող դասագրքերը:

Յուրաքանչյուր դասարանի ծրագրին ընդգրկում է տարեկան 80 ժամվա նյութ, վորից ուսումնական տարեվերջին կրկնություն պետք է հատկացնել:

5-րդ դասարանում՝ 8 ժամ, 6-րդ դասարանում՝ 9 ժամ, 7-րդ դասարանում՝ 10 ժամ, 8-րդ դասարանում՝ 8 ժամ և 9-րդ դասարանում՝ 12 ժամ:

Ծ Ր Ա Գ Ի Ր

5-րդ դասարան

ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

(80 ժամ, վորից 8 ժամը կրկնության համար)

1. Պլան և քարտեզ	8 ժամ
2. Յերկրի մակերևույթի ձևերը	10 »
3. Ջուրը գետնի վրա	12 »
4. Յերկրի ձևն ու շարժումը	6 »
5. Ատոմի ճանաչանք	4 »
6. Յերկրագնդի կազմությունը	6 »
7. Մթնոլորտ	10 »
8. Ցամաքի մակերևույթի փոփոխումն արտաքին ուժերի ազդեցության տակ	6 »
9. Լանդշաֆտային գոտիները և մարդը	10 »
10. Ամբողջ դասընթացի կրկնություն	8 »

1. ՊԼԱՆ ՅԵՎ ՔԱՐՏԵԶ (8 ժամ)

Ի՞նչ է ուսումնասիրում Ֆիզիկական աշխարհագրությունը: Ինչպե՞ս առաջացավ աշխարհագրությունը (ճանապարհորդություններ, դիտումներ, հետազոտություններ): Կողմնորոշում և կողմնացույց: Դժային և թվային մասշտաբը պլանի վրա:

Աչքաչափային հանույթ (դիտաքանոնով դիտելը, ճանապարհի վրա կամ ճանապարհից դուրս ընկած առարկաները պլանի վրա անցկացնելը): Տեղագրական քարտեզ և այն կարգալը: Տեղագրական քարտեզի նշանակությունը յերկրի պաշտպանության գործում:

Աշխարհամասերն ու ովկիանոսները քարտեզի վրա:

2. ՅԵՐԿՐԻ ՄԱԿԵՐԵՎՈՒՅԹԻ ՁԵՎԵՐԸ (10 ժամ)

ՀԱՐԹՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ (4 ժամ)

Մոտակա հարթության ուսումնասիրումը: Հարթության կազմության ուսումնասիրումը բնական և արհեստական բացվածքներում (ձորերում, առուներում, փոսերում): Հարթության բարձրությունը ծովի մակերևույթից: Դաշտավայրեր և բարձրավանդակներ: Դաշտավայրերի և բարձրավանդակների նշանակումը քարտեզի վրա (գունավորմամբ): Բոլոր աշխարհամասերի գլխավոր դաշտավայրերը և բարձրավանդակները քարտեզի վրա:

ԴԱՇՏԱՎԱՅՐԵՐԸ

Ցեվրոպայում—Արեվելա-Ցեվրոպական, Գերմանական, Ֆրանսիական:

Ասիայում—Արևմտա-Սիբիրական, Թուրանի, Հնդկական: Անդրկովկասում՝ Ռիոնի և Դուռի:

Հյուսիսային Ամերիկայում—Միսիսիպի:

Հարավային Ամերիկայում—Ամազոնի:

ԲԱՐՁՐԱՎԱՆ ԴԱՅՆԵՐԸ

Ասիայում—Միջին-Սիբիրական, Գոբի, Տիբեթ, Դեկանի, Իրանական, Արաբական:

Անդրկովկասում՝ Հայկական:

Հար. Ամերիկայում—Բրազիլիական:

Աֆրիկայում—Ս ա հ ա ռ ա:

ԲԼՈՒՐՆԵՐ ՑԵՎ ԼԵՌՆԵՐ (6 ժամ)

Մոտակա բլուրների ուսումնասիրումը: Բարձրության հասկումը: Լեռների հարաբերական և բացարձակ բարձրությունները: Դադափար լեռների մասին: Ինչպես են պատկերվում լեռները քարտեզների վրա: Լեռները կազմող տեսակները: Բոլոր աշխարհամասերի գլխավոր լեռնային լեռները:

Ցեվրոպայում—Ուրալ, Սկանդինավյան, Ալպյան, Կարպատյան, Բալկանյան, Ապենինյան և Պիրենեյան:

Ասիայում—Կովկասյան (Ելբրուս և Կազբեկ գագաթներով), Պամիր (Մտալինի Պեկ գագաթով), Հիմալայան (Շվերաստ

գագաթով), Տյան-Շան, Կուեն-Լուն, Հինդուկուշ, Ալթայ, Սալանյան, Սիխոտե-Ալին:

Անդրկովկասում՝ Փոքր Կովկաս և նրա ճյուղավորումները:

Աֆրիկայում—Ատլասի և Հաբեշական:

Հյուս. Ամերիկայում—Կորդիլյերներ, Ապալաչներ (Ալեգանսներ):

Հարավ. Ամերիկայում—Անդյան (Կորդիլյերներ):

Ավստրալիայում—Ավստրալիական Ալպեր:

3. ՁՈՒՐԸ ԳԵՏՆԻ ՎՐԱ (12 ժամ)

ՄՏՈՐԵՐԿՐՅԱ ՋՐԵՐ (2 ժամ)

Ջրաթափանց և ջրակայուն շերտեր: Ջրատար շերտ: Սովորական և արտեզյան ջրհորներ: Աղբյուրներ: Հանքային աղբյուրներ: Սողաններ: Կարստյան յերևույթներ:

ՀՈՍՈՂ ՋՐԵՐ (4 ժամ)

Գետակներ և գետեր: Գետի ավազանը: Գետի սնումը տարվա տարբեր ժամանակներում: Դիսավոր գետը և վտակները: Գետային սիստեմ: Սահանքներ և ջրվեժներ: Գետային հովիտների առաջացումը: Գալարներ, պտույտներ, դարավանդներ, դելտաներ: Գետաբերանների մոտ դաշտավայրերի առաջանալը: Գետերը հաղորդակցության ճանապարհներ: Գետերն ելեկտրոններգիայի աղբյուր: Բոլոր աշխարհամասերի գլխավոր գետերը քարտեզի վրա:

Ցեվրոպայում—Վոլգա (Ոկա և Կամա վտակներով), Դնեպր, Դոն, Ուրալ, Պեչորա, Հյուս. Դվինա, Նեվա, Արևմտ. Դվինա, Վիսլա, Հոենոս, Սենա, Թեմզա, Պո, Դանուբ, Տալոս:

Ասիայում—Ուր (Իրտիշ վտակով), Ցենիսեյ (Անգարա վտակով), Լենա, Ամուր, Սիր-Դարյա, Ամու-Դարյա, Հուան-հե (Դեղին), Յանգի (Կապուլյո), Ինդոս, Գանգես:

Անդրկովկասում՝ Բուռ և Արաքս իրենց գլխավոր վտակներով:

Աֆրիկայում—Նեղոս, Կոնգո, Նիգեր:

Հյուսիս. Ամերիկայում—Միսիսիպի (Միսսուրի վտակով):

Հարավ. Ամերիկայում—Ամազոն, Պարանա:

Ավստրալիայում—Մուրրեյ (Մարրի), Դարլինգ վտակով:

Լճերի առաջացումը: Լճերի տարբեր տեսակները: Հոսանք ունեցող և փակ լճեր: Աղի լճեր: Լճերի փոփոխականությունը: Ճահիճներ և տորֆանոցներ: Բոլոր աշխարհամասերի լճերը քարտեզի վրա:

Յեվրապայում — Կասպից ծով, Լադոգա և Ունգա:

Ասիայում — Արալյան ծով, Բայկալ, Բալխաշ:

Անդրկովկասում — Սև վան:

Աֆրիկայում — Վիկտորիա, Տանգանյիկա, Չադ:

Հյուս. Ամերիկայում — Վերին, Միջին, Հուրոն, Երի, Ունտարիո:

ՈՎԿԻԱՆՈՄՆԵՐ ՅԵՎ ԾՈՎԵՐ (4 Ժամ)

Ծովի հատակի ռելիեֆը: Մայր ցամաքները շրջապատող ծանծաղ տարածությունները: Ամենամեծ խորությունները: Ծովերի և օվկիանոսների հատակի նստվածքները: Ջրի աղիությունը: Ալիքներ, մակընթացություններ և տեղատվություններ: Ծովային հոսանքներ: Ծովի կյանքը: Ծովային արգյունաբերություններ: Ովկիանոսներն ու ծովերը վորպես հաղորդակցության ճանապարհներ:

Ներքին և ծայրամասային ծովեր: Ծովամիայ գծի ձևերը, նեղուցներ, ծոցեր, կղզիներ, թերակղզիներ:

Ծովերի, ծոցերի, նեղուցների, կղզիների և թերակղզիների ուսումնասիրումը քարտեզով:

Ովկիանոսներ — Ասիական, Խաղաղ կամ Մեծ, Հնդկական, Հյուսիսային Սառուցյալ:

ԾՈՎԵՐ, ԾՈՑԵՐ, ՆԵՂՈՒՑՆԵՐ, ՋՐԱՆՑՔՆԵՐ

Յեվրապայում — ծովերը. Բարենցի, Սպիտակ, Բալթիկ, Հյուսիսային, Միջերկրական, Սև և Ազովի: Նեղուցները. Բոսֆորի Դարդանելի, Ջիբրալտարի:

Ասիայում — ծովերը. Կարայի, Լապտևների, Արևելա-Սիբիրական, Բերինգյան, Ոխոտի, Ճապոնական, Կարմիր, Դեղին, Արևելա-Չինական, Հարավ-Չինական: Ծոց՝ Բենգալական:

Աֆրիկայում — Գվինեյի ծոց, Սուեզի ջրանցք:

Ամերիկայում — Հուդզոնի ծոց, Մեքսիկական ծոց, Կարաիբյան ծով, Պանամայի ջրանցք, Մագելլանի նեղուց:

Յեվրապայում — Կուրա, Սկանդինավյան, Պիրենեյան, Ապենինյան, Բալկանյան, Դրիմի:

Ասիայում — Թայմիր, Զուկոտյան, Կամչատկա, Կուրեյա, Հնդկաստան, Արաբիա, Փոքր Ասիա:

Հյուս. Ամերիկայում — Ալյասկա, Կալիֆորնիա, Լաբրադոր, Ֆլորիդա:

ԿՂՋԻՆԵՐԸ

Յեվրապայում — Նոր Յերկիր, Ֆրանց-Իոսիֆի Յերկիր, Շպիցբերգեն, Իսլանդիա, Իրլանդիա, Մեծ Բրիտանիա, Սիցիլիա, Սարդինիա:

Ասիայում — Հյուսիսային Յերկիր, Վրանգելի կղզի, Սախալին, Ճապոնական, Ֆիլիպինյան, Մեծ Զոնդյան (Բորնեյո, Սումատրա, Զավա, Ֆեկերես), Յեյլոն:

Աֆրիկայում — Մագադասկար:

Ամերիկայում — Գրենլանդիա, Բեռնարդին Ալշլեյլադ (Հյուսիս-Ամերիկյան), Նյուֆաունդլենդ, Մեծ Անտիլյան (Կուբա, Հայթի), Հրո Յերկիր:

Ավստրալիա և Ովկիանոս — Նոր Գվինեյա, Տասմանիա, Նոր Զելանդիա, Հավայան:

4. ՅԵՐԿՐԻ ՁԵՎՆ ՈՒ ՇԱՐԺՈՒՄԸ (6 Ժամ)

Պատկերացումը հնում յերկրի ձևի մասին: Աստղադիտություններ յերկրի գնդաձևության մասին (հորիզոն, լուսնի խավարում, շուրջերկրյա ճանապարհորդություններ և այլն): Յերկրագնդի մեծությունը: Գաղափար յերկրի բևեռային սեղմվածության մասին:

Յերկրի որակաճ և քաղցրահամ ջրածույր. արեգակի և աստղերի տեսանելի շարժումն որվա ընթացքում: Յերկրի պտույտն իր առանցքի շուրջը: Յերեկ և գիշեր: Արեգակ, լուսին. նրանց վիճակը, մեծությունը և հեռավորությունը յերկրից:

Յերկրի շարժումն արեգակի շուրջը. յերկրի որբիտը: Յերկրի առանցքի թեքությունը որբիտի հարթության նկատմամբ: Տարվա յեղանակները: Արեգարձեր և բևեռային շրջանագծեր: Տարեհաշվում:

ԼՃԵՐԸ (2 ժամ)

Լճերի առաջացումը: Լճերի տարբեր տեսակները: Հոսանք ունեցող և փակ լճեր: Աղի լճեր: Լճերի փոփոխականությունը: Ճահիճներ և տորֆահողեր: Բոլոր աշխարհամասերի լճերը քարտեզի վրա:

Յեվրապայում — Կասպից ծով, Լադոգա և Ունգա:

Ասիայում — Արալյան ծով, Բայկալ, Բալխաշ:

Անդրկովկասում — Սևիան:

Աֆրիկայում — Վիկտորիա, Տանգանյիկա, Չադ:

Հյուս. Ամերիկայում — Վերին, Միջին, Հուրոն, Երի, Ունտարիո:

ՈՎԿԻԱՆՈՍՆԵՐ ՅԵՎ ԾՈՎԵՐ (4 ժամ)

Ծովի հատակի ռելիեֆը: Մայր ցամաքները շրջապատող ծանծաղ տարածությունները: Ամենամեծ խորությունները: Ծովերի և ովկիանոսների հատակի նստվածքները: Ջրի աղիությունը: Ալիքներ, մակընթացություններ և տեղատվություններ: Ծովային հոսանքներ: Ծովի կյանքը: Ծովային արդյունաբերություններ: Ովկիանոսներն ու ծովերը վերաբերում են հաղորդակցության ճանապարհներ:

Ներքին և ծայրամասային ծովեր: Ծովամայրա գծի ձևերը, նեղուցներ, ծոցեր, կղզիներ, թերակղզիներ:

Ծովերի, ծոցերի, նեղուցների, կղզիների և թերակղզիների ուսումնասիրումը քարտեզով:

Ովկիանոսներ — Ատլանտյան, Խաղաղ կամ Մեծ, Հնդկական, Հյուսիսային Սառուցյալ:

ԾՈՎԵՐ, ԾՈՑԵՐ, ՆԵՂՈՒՑՆԵՐ, ԶՐԱՆՑՔՆԵՐ

Յեվրապայում — ծովերը. Բալթիկ, Սպիտակ, Բալթիկ, Հյուսիսային, Միջերկրական, Սև և Ազովի: Նեղուցները. Բոսֆորի Դարդանելի, Ջիբրալտարի:

Ասիայում — ծովերը. Կարայի, Լապտևների, Արևելա-Ասիական, Բերինգյան, Ուստի, Ճապոնական, Կարմիր, Դեղին, Արևելա-Չինական, Հարավ-Չինական: Ծոց՝ Բենգալական:

Աֆրիկայում — Գվինեյի ծոց, Սուեզի ջրանցք:

Ամերիկայում — Հուգոնի ծոց, Մեքսիկական ծոց, Կարաիբյան ծով, Պանամայի ջրանցք, Մագելանի նեղուց:

ԹԵՐԱԿՂՁՆԵՐ

Յեվրապայում — Կուրա, Սկանդինավյան, Պիրենեյան, Ապենինյան, Բալկանյան, Ղրիմի:

Ասիայում — Թայմիր, Չուկոտյան, Կամչատկա, Կորեյա, Հնդկաստան, Արաբիա, Փոքր Ասիա:

Հյուս. Ամերիկայում — Ալյասկա, Կալիֆոռնիա, Լաբրադոր, Ֆլորիդա:

ԿՂՁՆԵՐԸ

Յեվրապայում — Նոր Յերկիր, Ֆրանց-Իոսիֆի Յերկիր, Շպիցբերգեն, Իսլանդիա, Իրլանդիա, Մեծ Բրիտանիա, Սիցիլիա, Մարդինիա:

Ասիայում — Հյուսիսային Յերկիր, Վրանգելի կղզի, Սախալին, Ճապոնական, Ֆիլիպինյան, Մեծ Զոնդյան (Բորնեո, Սումատրա, Բավա, Ֆելեբես), Ֆեյլոն:

Աֆրիկայում — Մադագասկար:

Ամերիկայում — Գրենլանդիա, Բեռնարդին Ալշլայլադ (Հյուսիս-Ամերիկյան), Նյուֆաունդլենդ, Մեծ Անտիլյան (Կուրասաո, Հայթի), Հրո Յերկիր:

Ավստրալիա և Ովկիանոսներ — Նոր Գվինեյա, Տասմանիա, Նոր Զելանդիա, Հավայան:

4. ՅԵՐԿՐԻ ՁԵՎՆ ՈՒ ՇԱՐԺՈՒՄԸ (6 ժամ)

Պատկերացումը հնում յերկրի ձևի մասին: Ատլանտիդներ յերկրի գնդաձևության մասին (հորիզոն, լուսնի խավարում, շուրջերկրյա ճանապարհորդություններ և այլն): Յերկրագնդի մեծությունը: Գաղափար յերկրի բևեռային սեղմվածության մասին:

Յերկրի օրական և տարեկան շարժումը. արեգակի և աստղերի տեսանելի շարժումն օրվա ընթացքում: Յերկրի պտույտն իր առանցքի շուրջը: Յերեկ և գիշեր: Արեգակ, լուսին. նրանց վիճակը, մեծությունը և հեռավորությունը յերկրից:

Յերկրի շարժումն արեգակի շուրջը. յերկրի ուղիղը: Յերկրի առանցքի թեքությունը որբիտի հարթության նկատմամբ: Տարվա յեղանակները: Արեգարձեր և բևեռային շրջանագծեր: Տարեհաշվում:

Կրոնի պաշտարանը յերկրի դիրքի և շարժման մասին գիտա-
կան պատկերացումների դեմ: Կոպերնիկ, Ջորդանո Բրունո և
Գալիլեյ:

5. ԱՍՏԻՃԱՆԱՅԱՆՅ (4 ժամ)

Միջոցականներ և զուգահեռականներ: Յերկարություն և
լայնություն: Աստիճանացանցը գլորուտի և կիսագնդերի քար-
տեղի վրա:

Ժամանակի հաշվելը որովա ընթացքում: Տեղային ժամանակ:
Յերկրի վրա յերկարությունը և լայնությունը վորոշելու ձևերը:
Ժամային գոտիներ:

6. ՅԵՐԿՐԱԳՆԴԻ ԿԱԶՄՈՒԹՅՈՒՆԸ (6 ժամ)

ՅԵՐԿՐԱԳՆԴԻ ԿԱԶՄՈՒԹՅԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԱՏԿԵՐԸ (2 ժամ)

Ցամաք և ծով: Յերկրային կեղև (լիտոսֆերա), յերկրի
ջրային կեղևը (հիդրոսֆերա) և յերկրի գազային կեղևը (մթ-
նոլորտ):

Յերկրի կեղևը—յերկրի կեղևի ուսումնասիրումը: Յերկրի
կեղևը կազմող գլխավոր տեսակները: Ջերմության ավելանալը
խորանալուն համընթաց: Կեղև և մագմա: Դադափար յերկրի մի-
ջուկի մասին:

ՀՐԱՅՈՒՆՆԵՐ (2 ժամ)

Հրաբուխների ձևը: Հրաբուխի արտավիժման պատկերը:
Հրաբխային նյութեր: Հրաբուխների կապը յերկրի կեղևի ճաքերի
հետ: Հրաբխային ժայթքումների պատճառները: Գործող և հան-
գած հրաբուխներ: Հրաբուխների աշխարհագրական տարածումը:
Հրաբխականություն և ոգտակար հանածոներ: Հեյզերներ և տաք
աղբյուրներ (ջերմուկներ):

ՀՐԱՅՈՒՆՆԵՐ

Յեվրոպայում—Վեդուվ, Ետնա:

Ասիայում—Կլուչեյան սողկա, Ֆուզիյամա:

Աֆրիկայում—Կիլիմանջարո:

Հյուս. Ամերիկայում—Որիսաբա:

Հարավ. Ամերիկայում—Չիմբորապո:

ԼԵՌՆԱԿԱԶՄՈՒԹՅՈՒՆ (1 ժամ)

Լեռների կազմությունը: Ծալքեր, իջվածքներ և նրանց ա-
ռաջացումը: Յերկրի գլխավոր լեռնային ծալքերը:

ՅԵՐԿՐԱԶԱՐԺՆԵՐ (1 ժամ)

Ամենատիպիկ յերկրաշարժների ուղինակներ: Յերկրաշարժ-
ների պատճառները: ԽՄՀՄ-ի սեյսմիկական շրջանները:

Յերկրի ներքին ուժերի գործունեյության հետ կապված
սնտիապաշտական պատկերացումները:

7. ՄԹՆՈԼՈՐՏ (10 ժամ)

Մթնոլորտի կազմն ու բարձրությունը—Տրոպոսֆերա և ստրա-
տոսֆերա:

Յերկրի մակերևույթի տաքանալն արեգակից: Տարբեր աս-
տիճանի տաքանալը՝ կախված վայրի լայնությունից: Ցամաքի և
ջրի մակերևույթի տաքանալը: Ջրի և ցամաքի բաշխման ազդե-
ցությունը յերկրի վրա: Ջերմության կախումը ծովի մակերե-
վույթից ունեցած բարձրությունից: Միջին որական, ամսական
և տարեկան ջերմություն: Իզոթերմներ: Հունվարյան և հուլիսյան
իզոթերմներ: Ոգի ճնշումը: Ճնշման չափումը: Իզոբարներ: Ճնշ-
ման փոփոխությունը բարձրության համընթաց: Քամիներ և
նրանց առաջացումը: Բրիզներ: Մուսսոններ: Պասատներ: Ծովային
հոսանքներ: Ովկիանոսների գլխավոր հոսանքները: Հասարակա-
ծային, Գոլֆստրիմ, Կուրո-Միզո, Լաբրադորական, Կուրիլյան:
Քամու ուժի ոգտագործումը:

Մթնոլորտային տեղումներ: Ջրի գոլորշիները մթնոլորտում:
Մառախուղ: Ամպեր: Անձրև և ձյուն: Տեղումների քանակության
չափումը: Ռեյլեֆի և քամիների ազդեցությունը տեղումների քա-
նակի վրա: Տեղումների բաշխումը յերկրի մակերևույթի վրա:

Յեղանակ և կլիմա: Յեղանակ, նրա դիտումը: Յեղանակի նա-
խատեսման նշանակությունը գյուղատնտեսության և տրանսպորտի
համար: Յեղանակի հետ կապված սնտիապաշտական պատկերա-
ցումները: Դադափար կլիմայի մասին: Դոտիները, արևադարձային,
յերկու բարեխառն և յերկու ցուրտ: Կլիմայի կախումը տեղի
լայնությունից, ռելեֆից, տեղի բարձրությունից, ծովի մոտի-
կությունից, քամիներից և ծովային հոսանքներից: Յիկլոններ և

անտիցիկլոններ: Յամաքսյին և ծովային կլիմա: Լեռնային կլիմա:

8. ՅԱՄԱՔԻ ՄԱԿԵՐԵՎՈՒՅԹԻ ՓՈՓՈԽՎԵԼՆ. ՍՐՏԱՔԻՆ ՈՒԺԵՐԻ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅԱՆ ՏԱԿ (6 ժամ)

Առեգակը վորպես յերկրի մակերևույթի վրա գործող ուժերի գլխավոր աղբյուր (յերկրի մակերևույթի սառչելն ու տաքանալը, սառույցի, քամիների, անձրևների, հոսող ջրերի և այլն առաջանալը):

Հաղմամառաքյուն: Քարային տեսակների քայքայումը տաքանալու և սառչելու ազդեցության տակ: Լեռնային տեսակների քայքայումը ջրի, ողի և կենդանի որդանիղմների գործունեությունից հետևանքով:

Քամու աշխատանքն: Քամու աշխատանքն անապատային շրջաններում: Հոսանքու ալագներ, բարխաններ և դյուններ: Պայքար հոսանքու ալագների դեմ:

Հասող ցեղի աշխատանք: Անձրևային հեղեղատներ: Լեռների քայքայվելը հոսող ջրերից: Լեռնահովիտներ, կիրճեր, լեռնանցքներ: Հարթության փոփոխվելը հոսող ջրերի ազդեցության հետևանքով:

Սառցի աշխատանք: Սառույց լեռնագագաթների վրա: Ջյան հյուսեր: Սառցադաշտեր: Սառցադաշտերի աշխատանքը: Սառցադաշտային նստվածքներ: Մայր ցամաքային սառույց: Լողացող սառցասարեր (այսերդներ) և նրանց առաջացումը: Հնագույն սառցապատում: Հնագույն սառցապատումների հետքերը իՍՀՄ-ում:

9 ԼԱՆԴՇԱՑՏԱՅԻՆ ԳՈՏԻՆԵՐԸ ՅԵՎ ՄԱՐԴԸ (10 ժամ)

Հողերի բաշխման կախումը կլիմայից: Բուսականության կախումը ջերմությունից և խոնավությունից: Կենդանիների բաշխումը յերկրի վրա:

Գաղափար աշխարհագրական լանդշաֆտի մասին:

Լանդշաֆտային գոտիների բնութագրությունը—բևեռային, տունդրայի, տափայի, խառը և սաղարթավոր անտառների, տափաստանների, անապատների, մերձարևադարձային շրջանների, տաք գոտու, արևադարձային անտառների, սավանների և անապատների: Լեռնային լանդշաֆտ:

Լանդշաֆտների փոփոխվելը մարդու տնտեսական գործունեության հետևանքով: Բնության փոփոխվելը և բնության ուժերի ու հարստությունների ոգտագործումը իՍՀՄ-ում:

Մաղը: Յերկրագնդի բնակչության քանակը և բնակչության բաշխումը: Բնակչության խտությունը:

Ամբողջ դասընթացի կրկնություն (8 ժամ):

6-ԻՎ ԴԱՍԱՐԱՆ

ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՍԵՐԻ ՖԻԶԻԿՈ-ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆԸ

(80 ժամ, վորից 9 ժամը կրկնության համար)

1. Յեվրոպա (ընդհանուր տեսություն) 10 ժամ
1. Մեծ Բրիտանիա—4 ժամ:
2. Ֆրանսիա—3 ժամ
3. Գերմանիա—3 ժամ
4. Իտալիա—2 ժամ
5. Ռուսիա—2 ժամ
6. Չեխոսլովակիա—1 ժամ
7. Մերձբալթյան պետություններ (Ֆինլանդիա, Եստոնիա, Լատվիա և Լիտվա)—2 ժամ
8. Լեհաստան—2 ժամ
9. Ռումինիա—1 ժամ
- II Ասիա—(ընդհանուր տեսություն)—10 ժամ
1. Թուրքիա—1 ժամ
2. Չինաստան—3 ժամ
3. Ճապոնիա—3 ժամ
4. Հնդկաստան—2 ժամ
- III. Աֆրիկա (ընդհանուր տեսություն)—9 ժամ
- IV. Ամերիկա (ընդհանուր տեսություն)—8 ժամ
- ԱՄՆ—4 ժամ
- V. Ավստրալիա (ընդհանուր տեսություն)—3 ժամ
- Ամբողջ դասընթացի կրկնություն—(9 ժամ):

I. ՅԵՎ Ի Ո Պ Ա. (10 ժամ)

Դիրքը, սահմանները, մեծությունը և ափերի գծագրությունը: Աշխարհագրական դիրքը մյուս աշխարհամասերի նկատմամբ: Տերիտորիայի ծայրակետերը: Ծովային սահմանները հյուսիսում,

արեւմուտքում և հարավում: Յամաքային պայմանական սահմանն արեւելքում:

Յեվրոպայի մեծությունը մյուս աշխարհամասերի համեմատությամբ:

Ծովափնյա գծի մասնատվածությունն ու կարտվածությունը: Չսառչող ծովախորշերի մեծ քանակությունը, վորոնք պաշտպանված են ծովային ալեկոծումներից և հարմար են նավահանգիստների կառուցման համար:

Թեթևկզիւններ: Կանին, Կոլա, Սկանդինավիա, Յուտլանդիա, Պրեննյան, Ապենինյան, Բալկանյան, Դրիմի:

Կղզիներ, նրանց ցամաքային ծագումը: Կղզիներ—Նոր Յերկիր, Ֆրանց-Իոսիֆի Յերկիր, Շպիցբերգեն, Իսլանդիա, Մեծ Բրիտանիա, Իրլանդիա, Կորսիկա, Սարդինիա, Միցիլիա:

Ովկիանոսներ, ծովեր, ծոցեր և նեղուցներ: Հյուսիսային Սառուցյալ ովկիանոսը և նրա մասերը—ծովերը. Բարենցի և Սպիտակ: Նրանց նշանակությունը:

Ատլանտյան ովկիանոսը և նրա մասերը—ծովերը. Հյուսիսային, Բալթիկ (Բոտնիկ, Ֆիննական և Ռիգայի ծոցերով): Բիսկայան ծոց: Նեղուցներ. Լամանշ, Պա-դե-Կալե, Սկագերակ, Զունդ (Երեսուն), Կատեգատ: Միջերկրական ծովը և նրա մասերը—Ագրիատիկ, Եգեյան, Մարմարի, Սև, Ազովի ծովերը:

Նեղուցներ. Զիբրալտարի, Դարդանելի, Բոսֆորի, Կերչի:

Ռելիեֆը: Ռելիեֆի հարաբերական միջինակությունն Արեւելյան Յեվրոպայում և նրա բազմազանությունն Արեւմտյան Յեվրոպայում: Յերիտասարդ և հին ծալքավոր լեռներ: Յերիտասարդ լեռների բարձրությունը: Զյունածածկ գագաթներ, սառցադաշտեր, լեռնային լճեր, լեռնային մարգագետիններ և անտառներ: Հին լեռների առանձնահատկությունները. աննշան բարձրություն, կլորած և գագաթներ, թեթև զառիվայրությամբ լանջեր:

Դաշտավայրեր: Արեւելա-Յեվրոպական, Գերմանական, Ֆրանսիական, Լոմբարդական, Միջին-Դանուբյան և Ստորին-Դանուբյան:

Բարձրություններ: Միջին-Ռուսական, Մերձվոլգյան, Վոլինո-Պոդոլյան, Դոնեցի բլրաշարք:

Յերիտասարդ լեռներ: Ալպեր, Պիրենեյներ, Ապենիններ, Կարպատներ, Բալկաններ, Դրիմի, Կովկասյան:

Հիմ լեռներ: Սկանդինավյան, Մեծ Բրիտանիայի լեռները, Միջին-Գերմանական, Ուրալյան:

Յեվրոպայի սեյսմիկական և հրաբխային շրջանները:

Հրաբուխներ: Ետնա, Վեզուվ, Հեկլա: Իսլանդական հեյզերներ:

Ոգտակար հանածոներ: Ոգտակար հանածոների կարևորագույն տեսակների տեղաբաշխումը:

Քարածուխ. Մեծ Բրիտանական կղզում, Ռուբի ավազանում, Դոնեցի բլրաշարքում:

Յերկաթահանք. Լոթարինգյան ավազանում, Պրեննյան թերակղզում, Սկանդինավյան լեռներում, Ուրալյան լեռներում, Կրիվոյ Ռոգի ավազանում, Միջին-Ռուսական բարձրությունում (Կուրսկի մագնիսային անոմալիան):

Կլիման: Յեվրոպայի գերքը բարեխառն գոտում: Ովկիանոսի և Գոլֆստրիմի ազդեցությունը Յեվրոպայի կլիմայի վրա:

Յեվրոպայի չորս գլխավոր կլիմայական շրջանները. բևեռային կղզիների խիստ կլիմայի շրջանը, արեւմտյան ծովային կլիմայի շրջանը, արեւելյան՝ ցամաքային և հարավային Յեվրոպայի միջերկրածովային կլիման:

Նեքսի ջրերը: Գետերի բազմաքանակությունը և նրանց վոչ մեծ յերկարությունը մյուս աշխարհամասերի գետերի համեմատությամբ: Արեւմտյան և Արեւելյան Յեվրոպայի գետերի առանձնահատկությունները:

Գետեր: Հյուսիսային Սառուցյալ ովկիանոսի ավազան—Պեչորա, Հյուս. Դվինա: Բալթիկ ծովի ավազան—Նեվա, Արեւմտյան Դվինա, Վիսլա: Ատլանտյան ովկիանոսի ավազան—Ելբա, Հոենոս, Թեմզա, Սենա, Տախո: Միջերկրականի ավազան—Ռոնա, Պո: Սև ծովի ավազան—Դանուբ, Դնեստր, Դնեպր: Ազովի ծովի ավազան—Դոն: Կասպից ծովի ավազան—Վոլգա (Ոկա և Կամա վտակներով), Ուրալ:

Յեվրոպայի գետերի նշանակությունը վորպես հաղորդակցության ճանապարհներ և վորպես եներգիայի աղբյուր: Ջրանցքներ. Սպիտակ-Բալթիկ ծովյան, Մոսկվա-Վոլգա, Մարինյան սիստեմ: Ջրանցքների մեծ քանակությունը արեւմտ. Յեվրոպայում և նրանց նշանակությունը:

Յեվրոպայի լճերը. լճերի մեծ քանակություն, նրանց վոչ մեծ չափերը և ծագման բազմազանությունը:

Լճեր: Լադոգա, Ունեգա, ժենևի, Բոդենի:

Հողերը, բուսական և կենդանական աշխարհը: Յեվրոպայի հիմնական լանդշաֆտային գոտիների հողերի, բուսական և կեն-

դանական աշխարհի բնութագրութիւնը. տունդրա, փշատերև և խառն անտառների շերտ, սևահողային տափաստաններ, Մերձկասպյան դաշտավայրի կիսաանապատները, Միջերկրածովյան ափերի մերձարեւմտադարձային շրջանը:

Բնակչութիւնը: Բնակչութեան թիւն ու խտութիւնը: Բնակչութեան վոչ համահասար բաշխումը տեղիտորիայի վրա: Ազգային կազմի խալտարդետութիւնը:

Յեմրոպայի քաղաքական քարտեղը: Յեմրոպական պետութիւնների մալրաքաղաքները:

ԽՍՀՄ—Մոսկվա: Մեծ Բրիտանիա—Լոնդոն: Ֆրանսիա—Փարիզ: Գերմանիա—Բեռլին: Իտալիա—Հռոմ: Նորվեգիա—Օսլո: Շվեդիա—Ստոկհոլմ: Դանիա—Կոպենհագեն: Շվեյցարիա—Բեռն: Չեխոսլովակիա—Պրագա: Ավստրիա—Վիեննա: Հունգարիա—Բուդապեշտ: Բելգիա—Բրյուսել: Հոլլանդիա—Հաագա: Իսպանիա—Մադրիդ: Պորտուգալիա—Լիսսաբոն: Ալբանիա—Տիրանա: Յուգոսլավիա—Բելգրադ: Հունաստան—Աթենք: Բուլղարիա—Սոֆիա: Ռումինիա—Բուխարեստ: Լեհաստան—Վարշավա: Լիտվա—Կաունաս: Լատվիա—Ռիգա: Եստոնիա—Տալլին: Ֆինլանդիա—Հելսինկի:

1. ՄԵՐ ԲՐԻՏԱՆԻԱ (4 ժամ)

Աշխարհագրական դիրքը: Կղզային դիրքը: Ափերի գծերի կտրտվածութիւնը: Ուելս և Կոնոտոլ թերակղզիները: Մեծ Բրիտանիայի բաղկացուցիչ մասերը: Բուն Անգլիա, Շոտլանդիա և Հյուս. Իրլանդիա:

Ռելիեֆը: Անգլիայի դաշտավայրային հարավ-արեւմելքը և լեռնոտ արեւմուտքը: Լոնդոնի դաշտավայրը: Պենինյան լեռները: Շոտլանդական լեռներ: Շոտլանդական դաշտավայրը:

Ոգտակար համաժողով: Քարածուխով հարուստ լինելը: Յերկաթահանք:

Կլիման: Ծովային կլիմա: Ուկկիանոսի, Գոլֆստրիմի, արեւմ. մրտյան քամիների և ռելիեֆի ազդեցութիւնը կլիմայի վրա:

Դեղերը: Թեմզա, Սեւերն. նրանց չառնչին ու ջրառատութիւնը. տեղատվութեան և մակընթացութեան ազդեցութիւնը նրանց գետաբերանների վրա:

Հողերը և բուսականութիւնը: Լանդշաֆտի բնութագրութիւնը:

Բնակչութիւնը: Քաղաքային բնակչութեան գերակշռութիւնը:

Բնակչութեան բարձր խտութիւնը: Պրոլետարիատի բաղմաքանակութիւնը:

Պետական կառուցվածքը: Սահմանադրական միապետութիւն (Թագավորի դրութիւնը, պարլամենտի վերին և ներքին պալատների նշանակութիւնը):

Տնտեսութիւնը: Մեծ Բրիտանիան—հնագույն արդիւնարեւական պետութիւն: Արդիւնարեւական գլխավոր ճյուղերը. մետաղագործութիւն, մեքենաշինութիւն, նավաշինութիւն, քարածխային, տեքստիլ, քիմիական և ելեկտրոտեխնիկական: Գյուղատնտեսութեան յերկրորդական դերը: Գյուղատնտեսութիւնը մասնագիտանում է ցեղային անասնաբուծութեան և մերձ-քաղաքային տնտեսութեան ուղղութեամբ: Հարավում և Շոտլանդիայում՝ հացահատիկային կուլտուրաներ (ցորեն, վարսակ): Ձրկ-նորսութիւն: Արդիւնարեւական ապրանքների արտահանութիւն: Հումքի և սննդամթերքի ներմուծում:

Քաղաքները: Լոնդոն (մայրաքաղաքը), Բիրմինգհամ, Մանչեստր, Լիվերպոլ, Նյուքաստը, Գլազգո, Պլիմուտ (ռազմական նավահանգիստ):

Բրիտանական կայսրութիւնը: Նրա բաղկացուցիչ մասերը:

ա) Մետրոպոլիա—Մեծ Բրիտանիա:

բ) Դոմինիոններ—Ազատ Իրլանդական պետութիւն, Կանադա, Նյուֆաունդլենդ, Հարավ-Աֆրիկական միութիւն, Ավստրալիա և Նոր Զելանդիա:

գ) Գաղութները—Հնդկաստան, Յեյլոն, Մալակա, Պաղեստին, Բրիտանական Արեւելյան Աֆրիկա և այլն (քարտեղով):

Ծովային ճանապարհ Մեծ Բրիտանիայից դեպի Հնդկաստան, Ավստրալիա և Չինաստան: Ռազմածովային բաղաներ ալդ ճանապարհին. Զիբրալտար, Մալթա, Սուեզի ջրանցքի գոտին, Ադեն, Սինգապուր, Հոնկոնգ:

2. ՖՐԱՆՍԻԱ (3 ժամ)

Աշխարհագրական դիրքը: Ծովային և ցամաքային սահմանները:

Ռելիեֆը: Ֆրանսիայի հյուսիս-արեւմտյան դաշտավայրային և հարավ-արեւմելյան բարձրադիր մասերը: Կենտրոնական զանգվածը: Ալպեր (Մոնբլան գագաթով), Պիքենյան, Վոզեզներ:

Ոգտակար համաժողով: Յերկաթով հարուստ լինելը և քարածուխի պակասութիւնը:

Կլիման: Ծովային կլիմա Ֆրանսիայի մեծ մասում: Միջերկրածովային կլիմա հարավում:

Գետեր: Սեն, Լուար, Գարոն, Ռոն, Հոնոս, սրանց հարմարությունները նավագնացության համար, հիդրոէսուերմներ:

Հողերը և բուսականությունը: Բնական պայմանների բազմազանությունը:

Բնակչությունը: Բնակչության խտությունը և բաշխումը քաղաքի ու գյուղի միջև:

Պետական կառուցվածքը: Բուրժուական հանրապետություն:

Տնտեսությունը: Արդյունաբերության գլխավոր ճյուղերը. մետաղագործություն, մեքենաշինություն, տեքստիլ, քիմիական, գինեգործություն, պերճանքի առարկաների արտադրություն: Գյուղատնտեսության կարևոր նշանակությունը: Անասնաբուծություն: Հողագործության գլխավոր կուլտուրաները. ցորեն, շաքարի ճակնդեղ: Այգեգործություն: Խաղողագործություն: Ջրհորություն:

Քաղաքներ: Փարիզ (մայրաքաղաքը), Լիոն, Մարսել, Բորդո, Հավր, Մորասսուրգ, Մեց: Ռազմական նավահանգիստներ—Բրեստ և Տուլոն:

Գաղութային տնտեսություններ: Ալժիր, Թունիս, Մարոկկո, Ֆրանսիական Արևմտյան Աֆրիկա: Հասարակածային Աֆրիկա, Մադագասկար, Հնդկաստան, Մեքսիկա, Գվինեա:

3. ԳԵՐՄԱՆԻԱ (3 ժամ)

Աշխարհագրական դիրքը: Սահմանները: Հյուսիսային և Բալթիկ ծովերն ու նրանց միացնող Բելի ջրանցքը:

Ռելիեֆը: Հյուսիս-Գերմանական դաշտավայր, Միջին-Գերմանական լեռներ, Հարավ-Գերմանական բարձրավանդակ: Ալպեր:

Ոգտակար հանածոներ: Բարածուխով (Ռուր, Սիլեզիա), կալիական աղերով և գուրջ քարածուխով (Միջին Գերմանիա) հարուստ լինելը, յերկաթահանքի պակասությունը:

Կլիման: Կլիմայի փոփոխվելն արեւմուտքից-արեւելք. ցամաքայնություն ուժեղացումը:

Գետեր: Հոնոս, Ելբա, Ոգեր, Վեզեր, Եմս, Վերին Դանուբ: Բարենպաստ պայմաններ նավագնացության համար: Հիդրոէսուերմներ:

Հողերը յեւ բուսականությունը: Լանդշաֆտի բնութագրությունը:

Բնակչությունը: Խտությունը. բնակչության բաշխումը քաղաքի և գյուղի մեջ:

Պետական կառուցվածքը: 1933 թվից ֆաշիստական դիկտատուրա: Բանվորների և աշխատավորական մասսաների դրությունը:

Տնտեսությունը: Բարձր զարգացած արդյունաբերություն: Արդյունաբերական հումքի և սննդամթերքի ներմուծումը: Արդյունաբերության կարևորագույն ճյուղերը. մետաղագործություն, նաբերության կարևորագույն ճյուղերը. մետաղագործություն, մեքենաշինություն, ելեկտրոտեխնիկական, քիմիական, տեքստիլ: Գյուղատնտեսության զարգացումը: Գյուղատնտեսության ճյուղերը. անասնաբուծություն, հողագործություն, հացահատիկային կուլտուրաներ (ցորեն, հաճար, գարի), շաքարի ճակնդեղ, հաբավում: Խաղող: Տնտեսության ռազմականացումը:

Քաղաքներ: Բեռլին (մայրաքաղաքը), Համբուրգ (նավահանգիստ), Եսսեն, Դուիսբուրգ, Լեյպցիգ, Մյունխեն, Բյոնիկսբերգ, Բիլ (ռազմական նավահանգիստ): Ավստրիայի հափշտակումը Դերմանիայի կողմից: Ձեխոսկովիայի և Կլայպեդայի ոկուկումը Դերմանիայի կողմից: Ձեխոսկովիայի և Կլայպեդայի ոկուկումը Դերմանիայի հափշտակողական ձգտումները Դանցիգի նկատմամբ: Դերմանիական ֆաշիստների ոգնությունը Իսպանական խռովարարներին:

4. Ի Տ Ա Լ Ի Ա (2 ժամ)

Աշխարհագրական դիրքը: Թերակղզային դիրքը: Սարգինիա և Սիցիլիա կղզիները:

Ռելիեֆը: Ալպերը և Լոմբարդական դաշտավայրը: Ապենինյան լեռները: Վեզուվ և Ետնա հրաբուխները:

Ոգտակար հանածոները: Ոգտակար հանածոներով աղքատ լինելը:

Կլիման, հողերը և բուսականությունը: Բնական պայմանների տարբերությունն Իտալիայի մայր ցամաքային և Թերակղզային մասերում:

Գետեր: Պո և Տիր: «Ապիտակ ածխի» պաշարները: Պո գետի նշանակությունը վոռոգման համար:

Բնակչությունը: Գյուղատնտեսական բնակչության գերակշռությունը: Խտությունը:

Պետական կառուցվածքը: Սահմանադրական միապետություն: 1922 թվից ֆաշիստական դիկտատուրա:

Տնտեսությունը: Արդյունաբերության գլխավոր ճյուղերը. տեքստիլ, մեքենաշինական, սննդի: Գյուղատնտեսության գըլ-

Կլիման: Ծովային կլիմա Ֆրանսիայի մեծ մասում: Միջերկրածովային կլիմա հարավում:

Գետեր: Սեն, Լուար, Գարոն, Ռոն, Հոենուս. սրանց հարմարությունները նավագնացության համար, հիդրոէներգիաներ:

Հողեր և բուսականություն: Բնական պայմանների բաղմնադանություն:

Բնակչություն: Բնակչության խտությունը և բաշխումը քաղաքի ու գյուղի միջև:

Պետական կառուցվածք: Բուրժուական հանրապետություն:

Տնտեսություն: Արդյունաբերության գլխավոր ճյուղերը. մետաղագործություն, մեքենաշինություն, տեքստիլ, քիմիական, դինգործություն, պերճանքի առարկաների արտադրություն: Գյուղատնտեսության կարևոր նշանակությունը: Անասնաբուծություն: Հողագործության գլխավոր կուլտուրաները. ցորեն, շաքարի ձալընդեղ: Ագգործություն: Պաղպաղեղծություն: Ջրհրետություն:

Քաղաքներ: Փարիզ (մայրաքաղաքը), Լիոն, Մարսել, Բորդո, Հավր, Ստրասբուրգ, Մեց: Ռազմական նավահանգիստներ—Բրեստ և Տուլոն:

Գաղութային տնտեսություններ: Ալժիր, Թունիս, Մարոկկո, Ֆրանսիական Արևմտյան Աֆրիկա: Հասարակածային Աֆրիկա, Մադագասկար, Հնդկաստան, Սիրիա, Գվինան:

3. ԳԵՐՄԱՆԻԱ (3 ժամ)

Առաջնությունը դիրքը: Սահմանները: Հյուսիսային և Բալթիկ ծովերն ու նրանց միացնող Գիլի ջրանցքը:

Ռելիեֆը: Հյուսիս-Գերմանական դաշտավայր, Միջին-Գերմանական լեռներ, Հարավ-Գերմանական բարձրավանդակ: Ալպեր:

Ոգտակար հանածոներ: Բարածուխով (Ռուր, Սիլեզիա), կալիական աղերով և գորշ քարածուխով (Միջին Գերմանիա) հարուստ լինելը, յերկաթահանքի պակասությունը:

Կլիման: Կլիմայի փոփոխվելն արեվմուտքից-արևմուտք. ցամաքայնության ուժեղացումը:

Գետեր: Հոենուս, Ելբա, Ոդեր, Վեգեր, Եմս, Վերին Դանուբ: Բարենպաստ պայմաններ նավագնացության համար, Հիդրոէներգիաներ:

Հողեր և բուսականություն: Լանդշաֆտի բնութագրությունը:

Բնակչություն: Պտույթություն. բնակչության բաշխումը քաղաքի և գյուղի միջև:

Պետական կառուցվածք: 1933 թվից ֆաշիստական դիկտատուրա: Բանվորների և աշխատավորական մասսաների դրությունը:

Տնտեսություն: Բարձր զարգացած արդյունաբերություն: Արդյունաբերական հումքի և մեքենայների ներմուծումը: Արդյունաբերության կարևորագույն ճյուղերը. մետաղագործություն, մեքենաշինություն, ելեկտրոտեխնիկական, քիմիական, տեքստիլ: Գյուղատնտեսության զարգացումը: Գյուղատնտեսության ճյուղերը. անասնաբուծություն, հողագործություն, հացահատիկային կուլտուրաներ (ցորեն, հաճար, գարի), շաքարի ձալընդեղ, հարավում՝ խաղող: Տնտեսության ռազմականացումը:

Քաղաքներ: Բեռլին (մայրաքաղաքը), Համբուրգ (նավահանգիստ), Եսսեն, Դուսելդորֆ, Լեյպցիգ, Մյունխեն, Քյոնիգսբերգ, Քիլ (ռազմական նավահանգիստ): Ավստրիայի հափշտակումը Գերմանիայի կողմից: Չեխոսլովակիայի և Կլայնգերայի ոկուպացիան: Գերմանիայի հափշտակողական ձգտումները Դանցիգի նկատմամբ: Գերմանական ֆաշիստների ոգնությունը Իսպանական խռովարարներին:

4. Ի Տ Ա Լ Ի Ա (2 ժամ)

Առաջնությունը դիրքը: Թերակղզային դիրքը: Սարդինիա և Սիցիլիա կղզիները:

Ռելիեֆը: Ալպերը և Լոմբարդական դաշտավայրը: Ապենինյան լեռները: Վեգոլի և Ետնա հրաբուխները:

Ոգտակար հանածոներ: Ոգտակար հանածոներով աղքատ լինելը:

Կլիման, հողեր և բուսականություն: Բնական պայմանների տարբերությունը Իտալիայի մայր ցամաքային և Թերակղզային մասերում:

Գետեր: Պո և Տիր: «Սպիտակ ածխի» պաշարները: Պո գետի նշանակությունը վոռոգման համար:

Բնակչություն: Գյուղատնտեսական բնակչության գերակշռությունը: Պտույթություն:

Պետական կառուցվածք: Սահմանադրական միապետություն: 1922 թվից ֆաշիստական դիկտատուրա:

Տնտեսություն: Արդյունաբերության գլխավոր ճյուղերը. տեքստիլ, մեքենաշինական, մեղրի: Գյուղատնտեսության գեր-

խավոր ճյուղերը, հյուսիսում՝ դաշտավարություն (ցորեն), իսկ մյուս մասերում՝ խաղողաբուծություն և պտղաբուծություն (մրգեր, ձիթապտուղ)։

Քաղաքները։ Հոռոմ (մայրաքաղաքը), Թուրին, Միլան, Վենետիկ, Ճենովա, Նեապոլ։

Գաղութային տնտեսությունները։ Լիբիա, Սոմալի, Երիտրեյա։ Հարեջատանի և Ալբանիայի հափշտակումը։ Իտալիայի ողջ նությունը Իսպանական խռովարարներին։

5. Ի Ս Պ Ա Ն Ի Ա. (2 ժամ)

Աշխարհագրական դիրքը։ Պիրենեյան թերակղզին։ Բալեարյան կղզիները։

Ռելիեֆը։ Մեզետի բարձրավանդակը։ Անդալուզյան և Արագոնյան դաշտավայրերը։ Լեռները՝ Պիրենեյներ, Սիեռա-Նեվադա։

Ոգտակար հանածոները։ Յերկաթահանք, քարածուխ, գունավոր մետաղներ, սնդիկ։

Կլիման, հողերը և բուսականությունը։ Միջերկրածովյան ափերի, կենտրոնական Իսպանիայի, Անդալուզյան դաշտավայրի և Բիսկայան ծոցի ափերի բնական պայմանների տարբերությունը։

Գետերը։ Դուերո, Տախո, Գվադիանա, Գվադալկվիվիր, Եբրո։

Բնակչությունը։ Քանակը, խտությունը, ազգային կազմը և բնակչության բաշխումը (Կատալոնիա, Բասկերի յերկիր, Գալիսիա)։

Պետական կառուցվածքը։ Ֆաշիստական դիկտատուրա 1939 թվից։ Ֆաշիստական խռովությունը և գերմանո-իտալական ֆաշիզմի ինտերվենցիան։ Իսպանիայի աշխատավորության հերոսական պայքարը։

Տնտեսությունը։ Արդյունաբերության թույլ զարգացումը, գյուղատնտեսության հետամնացությունը։ Գյուղատնտեսության գլխավոր կուլտուրաները. ցորեն, ձիթապտուղ, խաղող, ցիտրուսային բույսեր։ Անասնապահություն։ Արդյունաբերության գլխավոր ճյուղերը. լեռնարդյունահանություն, տեքստիլ, սնդիկ։

Քաղաքները։ Մադրիդ (մայրաքաղաքը), Բարսելոնա, Վալենսիա, Սեվիլիա, Բիլբաո, Ովիեդո։

Գաղութային տնտեսությունները։ Իսպանական Մարոկկո, Իսպանական Արևմտյան Աֆրիկա (Ռիո-դե-Որո), Կանարյան կղզիներ։

6. ԶեեՈՍՒՈՎԱԿԻԱ (1 ժամ)

Աշխարհագրական դիրքը, սահմանները։

Ռելիեֆը, ողտակար հանածոները,

Կլիման, հողերն ու բուսականությունը։

Գետերը։ Ելրա (Վլտավա վտակով), Դանուբ (Տիսա, Մորավա և այլ վտակներով)։

Բնակիչները։ Չեխեր, սլովակներ, ուկրաինացիներ, գերմանացիներ։

Պետական կառուցվածքը։ Ոկուպացիան ֆաշիստական Գերմանիայի կողմից։ Գերմանական ֆաշիզմի վայրագությունները յերկրի ներսում։

Տնտեսությունը։ Զարգացած ինդուստրիալ-ագրարային յերկիր։ Արդյունաբերության ճյուղերը—լեռնային, մետաղագործական, տեքստիլ։ Գյուղատնտեսության գլխավոր կուլտուրաները։

Քաղաքները։ Պրագա (մայրաքաղաքը), Բռնո (Բրյունն), Պլզեն։

7. ՄԵՐԶԲԱԼԹՅԱՆ ՅԵՐԿՐՆԵՐ

(ՖԻՆԼԱՆԴԻԱ, ԵՍՏՈՆԻԱ, ԼԱՏՎԻԱ ՅԵՎ ԼԻՏՎԱ) (2 ժամ)

Ֆինլանդիայի, Եստոնիայի և Լատվիայի սահմանակցությունը ԽՍՀՄ-ին։ Նրանց առաջացումը ցարական Ռուսաստանի կազմի մեջ մտնող հողամասերից։

Ֆ Ի Ն Լ Ա Ն Դ Ի Ա

Աշխարհագրական դիրքը։ Սահմանները։ Սառցապատման հետքերը։ Լճերի, քարերի և անտառների յերկիր։

Ոգտակար հանածոները։ Յերկաթահանքի և պղնձահանքի վոշ մեծ պաշարները, շատ տորֆ, գրանիտ և մարմար։

Կլիման և հողերն անապատ են հողագործության համար։ Անտառներով հարուստ լինելը։ Լճերի և գետերի առատությունը։ Սալմա լիճը, Վուոկսի գետը։ Իմատրա ջրվեժը։ Հիդրոեներգիայով հարուստ լինելը։

Բնակչությունը։ Գյուղական բնակչության գերակշռությունը։ Խտությունը։

Պետական կառուցվածքը։ Բուրժուական հանրապետություն։ Տնտեսությունը։ Տնտեսության գլխավոր ճյուղերը. փայտա-

մշակման, թղթի-ցելյուլոզային: Գյուղատնտեսությունը. անտա-
ռային տնտեսություն, կաթնային անասնապահություն:

Քաղաքներ: Հելսինկի (մայրաքաղաքը). Տամպերե:

ԵՍՏՈՆԻԱ, ԼՍՏՎԻԱ, ԼԻՏՎԱ

Աշխարհագրական դիրքը: Սահմանները:

Կլիման, հողերը և բուսականությունը: Բնության ընդհանուր
պատկերը: Ոգտակար հանածոներով աղքատ լինելը:

Դեքերը: Արեւմտյան Դվինա, Նարովա, Նեման:

Լճերը: Չուդ:

Բնակչությունը: Բնակչության աղգային կազմը:

Պետական կառուցվածքը: Բուրժուական հանրապետություններ:

Տնտեսությունը: Գյուղատնտեսության գերակշռումը: Գյուղա-
տնտեսության գլխավոր ճյուղերը. դաշտավարություն (հաճար,
վուշ) և կաթնային անասնաբուծություն: Մանր արդյունաբե-
րություն. տեքստիլ, սննդի:

Քաղաքներ: Եստոնիայում—Տալլին, Լատվիայում—Ռիգա,
Լիտվիայում—Կաունաս: Կլայպեդայի (Մեմել) շրջանի ոկուպա-
ցիան գերմանական ֆաշիզմի կողմից:

Տ. Լ. Ե. Լ. Ա. Ս. Ս. Ա. Ն. (2 ժամ)

Աշխարհագրական դիրքը: Սահմանները: Լեհաստանի կազմվելը
1919 թվին՝ մինչև իմպերիալիստական պատերազմը ցարական
Ռուսաստանի, Գերմանիայի և Ավստրո-Վենգրիայի մեջ մտնող
յերկրամասերից: Լեհական միջանցքը:

Ռելիեֆը: Մեծ մասը դաշտավայր: Հետսառցադաշտային լանդ-
շաֆտ: Պինսկի ճահիճները: Կարպատյան լեռները:

Ոգտակար հանածոները: Քարածուխ, նավթ, յերկաթահանք,
տորֆ, աղեր, այդ թվում կալիական:

Կլիման, հողերը և բուսականությունը:

Դեքերը: Վիսլա և Արեւմտյան Բուգ:

Բնակչությունը: Ուկրաինացիների գերակշռումը Արեւմտյան
Ուկրաինայում, բելուսներինը՝ Արեւմտյան Բելուսիայում:
Հրեաների նշանակալի քանակը: Ազգային փոքրամասնություն-
ների ճնշումը:

Պետական կառուցվածքը: Բուրժուական հանրապետություն:
Ֆաշիզմի ազդեցությունը: Ֆաշիստական Գերմանիայի սպառնա-
լիքը:

Տնտեսությունը: Արդյունաբերության գլխավոր ճյուղերը-
տեքստիլ, սննդի, մետաղադրժական և ռազմական: Ուտարեղ-
րյա կապիտալի նշանակալի դերը ռազմական արդյունաբերության
մեջ: Գյուղատնտեսության հետ մնալը: Գլխավոր կուլտուրաները-
հաճար, ցորեն, վարսակ, գարի, կարտոֆիլ, ճակնդեղ, վուշ, անաս-
նաբուծություն (խոզաբուծություն):

Քաղաքներ: Վարշավա (մայրաքաղաքը), Լոձ, Կրակով, Վիլ-
նո, Գդինիա (նավահանգիստ):

9. ՌՈՒՄԻՆԻԱ (1 ժամ)

Աշխարհագրական դիրքը: Սահմանները: Բնարաբխայի հա-
փըշտակումը:

Ռելիեֆը: Դանուբյան դաշտավայր: Կարպատներ:

Ոգտակար հանածոները: Նավթ, քարածուխ, յերկաթ:

Կլիման—գյուղատնտեսության համար նպաստավոր:

Դեքերը: Դանուբ (Պրուտ և Տիսա վտակներով):

Հողերը և բուսականությունը: Տափաստանների գերակշռումը
դաշտավայրային մասերում և անտառներինը՝ լեռնային մասե-
րում:

Բնակչությունը: Գյուղական բնակչության գերակշռումը:

Պետական կառուցվածքը: Սահմանադրական միապետություն:
Ֆաշիզմի ազդեցությունը:

Տնտեսությունը: Գյուղատնտեսության գերակշռումը: Գյուղա-
տնտեսության գլխավոր ճյուղերը. դաշտավարություն (յեզիպ-
տացորեն, ցորեն, շաքարի ճակնդեղ), խաղողաբուծություն, ան-
տառային տնտեսություն: Արդյունաբերությունը. հանքարդյու-
նաբերական, անտառաօդոցարանային:

Քաղաքներ: Բուխարեստ (մայրաքաղաքը), Կոնստանցա-
(նավահանգիստ):

II Ա. Ս. Ի. Ա. (10 ժամ)

Դիրքը, սահմանները, մեծությունը և ավերի գծագրությունը:
Ասիայի դիրքը մյուս աշխարհամասերի նկատմամբ: Տերիտորիայի
ձայրակետերը: Արեւմտյան սահմանների պայմանականությունը:
Սուեզի ջրանցքը, Ասիայի և Ավստրալիայի միջև ընկած կղզիներ-
ը: Բերինգի նեղուցը: Ասիայի մեծությունը: Մերձասիայա գծի
կարտավածությունն արևելքում:

Ովկիանոսներ, ծովեր, ծոցեր և նեղուցներ: Հյուսիսային

Մառուցյալ ովկիանոսը և նրա մասերը—ծովերը. Կարայի, Լապտեֆների, Արեվելա-Սիբիրական, Չուկոտյան:

Պաղար ովկիանոսի մասերը—ծովերը. Բերինգի, Ռիոտի, Ճապոնական, Դեղին, Արևելա-Չինական, Հարավային-Չինական:

Հնդկական ովկիանոսը: Նրա ծովերն ու ծոցերը. Բենգալյան ծոց, Արաբական ծով, Պարսից ծոց, Կարմիր ծով:

Նեղուցներ: Կարայան դոներ, Բերինգի, Թաթարական, Մալակկայի, Բաբ-Ել-Մանդեբի, Սուեզի ջրանցքը:

Թերակղզիներ: Յամալ, Թայմիր, Չուկոտյան, Կամչատկա, Կորեյա, Հնդկաչին, Մալակկա, Հնդկական, Արաբական, Փոքր Ասիա:

Կղզիներ: Հյուսիսային Ֆերկեր, Նոր Սիբիրյան կղզիներ, Վրանգելի կղզի, Կուրիլյան, Սախալին, Ճապոնական, Ֆորմոզա, Ֆիլիպինյան, Մեծ Ձոնդյան (Սուլավեսի, Յավա, Բուսու, Յելեբես), Յելոն, Կիպրոս:

Ռեյնֆր: Ասիան աշխարհի ամենաբարձրադիր մասն է: Բարձրագիր հարավ-արևելքը և դաշտավայրային հյուսիս-արևմուտքը: Ֆերկրագնդի ամենամեծ ծալքավոր լեռների գլխավոր գոտու հանգույցը—Պամիրի լեռնաշխարհը՝ Սուլինի անվան դադաթով, Հիմալայները՝ Եվերեստ դադաթով, Կարախորում, Կուեն-Լոն, Տյան-Շան, Հինդուկուշ, Կովկասյան (Ելբրուս և Կադրեկ դադաթներով), Ալթայան, Սայանյան, Յաբլոնովյան լեռները, Ստանովյան լեռնաշղթա, Սիխոտե-Ալին, Վերխոյանսկի լեռնաշղթա, Չերսկու լեռնաշղթա, Մեծ Խինգան:

Անդրկովկասում՝ Փոքր Կովկասն իր ճյուղավորումներով (Վրահայոց, Բզովդալի, Փամբակի, Շահդաղի, Չանգեղուրի), Սուրամի լեռները, Թալիշի լեռները, Արագած դադաթը:

Բարձրավանդակներ: Արևելա-Սիբիրական, Կենտրոնական-Ասիական (բաղկացած Գոբի և Տիբեթի բարձրավանդակներից), Դեկանի, Արաբական:

Անդրկովկասում՝ Հայկական:

Դաշտավայրեր: Արևմտյան-Սիբիրական, Թուրանի, Չինական, Հնդկական, Մեջագետքի: Հրաբխային և յերկրաշարժային շրջանները:

Անդրկովկասում՝ Ռիոնի, Քուռի և Արարատյան դաշտավայրերը:

Ոգտակար համաժողովներ: Կարևոր ոգտակար հանաժողովների շրջ-

ջանները. քարածուխ՝ Կուզնեցկի ավազանում, Տուենգուսյան ավազանում, Կարադանդայի ավազանում, Հյուսիս-Չինական լեռներում: Նավթը՝ Բազմում, Իրանի բարձրավանդակում, Միջագետքի դաշտավայրում, Մեծ Ձոնդյան կղզիներում, Սախալին կղզում: Ֆերկաթահանք՝ Ուրալում, Հեռավոր Արևելյան Ֆերկրում և Չինաստանի հյուսիս-արևելքում: Անագ՝ Մալակկայում և Մեծ Ձոնդյան կղզիներում: Վոսկի՝ Արևելա-Սիբիրական բարձրավանդակում:

Անդրկովկասում: Քարածուխ (Վրաստանում—Տիվերուլի և Տիվարչիլի), պղինձ (Հայաստանում—Ալավերդում և Դափանում), յերկաթ (Ադրբեջանում—Դաշքեսանում), մարդանեց (Վրաստանում, Ճիաթուրի):

Կլիման: Ասիայի տարբեր մասերի (հյուսիսային, կենտրոնական, հարավային, արևելյան և արևմտյան շրջանների) կլիմայական տարբերությունները:

Դեֆեր: Ասիական գետերի մեծ յերկարությունը: Հյուսիսային Մառուցյալ ովկիանոս թափվող գետերը. Ոբ (Իրախ Վտա-Կով), Ֆենիսեյ (Անդարա վտակով), Լենա (Ալդան վտակով):

Պաղար ովկիանոս թափվող գետերը. Ամուր, Խուանխե, Ֆանծի (Ֆանցզիցզյան):

Հնդկական ովկիանոս թափվող գետերը. Դանգես և Բրահմա-պուտրա, Ինդոս, Ֆեփրատ և Տիգրիս:

Արալյան ծովը թափվող գետեր. Սիր-Դարյա և Ամու-Դարյա: Ավազներում կորչող գետերը:

Անդրկովկասում՝ Քուռ և Արաքս իրենց վտակներով, Ռիոն:

Դեֆերի նշանակությունը վորպես վոտոգման, հիդրոեներգիայի աղբյուրներ և վորպես հաղորդակցության ճանապարհներ: Լճեր: Կասպից ծով, Արալյան ծով, Բալխաշ, Բայկալ:

Անդրկովկասում՝ Սևան:

Հողաբուսական շրջաններ և կենդանական աշխարհը: Տունդրա, տայգա, տափաստաններ, անապատներ, մերձարևադարձային և արևադարձային շրջաններ:

Արևելյան Ասիայի հողերի և բուսականության յուրահատկությունը: Բևեռային, կենտրոնական և հարավային Ասիայի կենդանական աշխարհը:

Բնակչությունը: Ասիայի բնակչության քանակը: Բնակչության անհամահավասար բաշխվածությունը տերիտորիայի վրա: Մտուլթյունը: Ասիայում բնակված փոքրվորները:

Ասիայի բաղադրական բաղադր: ԽՍՀՄ-ի Ասիական մասը: Մյուս յերկրներն ու նրանց մայրաքաղաքները: Մոնղոլիայի Ժողովրդական Հանրապետություն—Ուլան-Բատոր. Տուվայի Ժողովրդական Հանրապետություն—Կիզիլ. Ճապոնիա—Տոկիո. Չինաստան—Նանկին. Հնդկաստան—Դելի. Աֆղանստան—Կաբուլ. Իրան—Թեհրան. Թուրքիա—Անկարա:

1. ԹՈՒՐԿԻԱ (1 ժամ)

Առաջագրական դիրք: Թուրքիայի դիրքն Ասիայում և Յեմբուպոլում: Աշխարհագրական դիրքի հարմարությունը: Ծովային և ցամաքային սահմանները:

Ռելիեֆը: Լեռնային ռելիեֆի գերակշռումը: Փոքրասիական բարձրավանդակը:

Ոգտակար համաձայնություններ: Քարածուխ, յերկաթահանք: Հանածոների թույլ ուսումնասիրվածությունը:

Կլիման, հողերը և բուսականությունը:—Անտառների պահպանությունը:

Գետերը: Գետերի և լճերի սակավաթիվ լինելը:

Բնակչությունը: Գյուղական բնակչության գերակշռությունը: Խտությունը:

Պետական կառուցվածքը: Բուրժուական հանրապետություն:

Տնտեսությունը: Գյուղատնտեսության ճյուղերը. հողագործություն (ցորեն, յգիպտացորեն, բամբակ, ծխախոտ, քնջութ, շաքարի ճակնդեղ), ալգեգործություն, շերամապահություն, բրդալվացի անասնապահություն (արևելքում՝ քոչվորական անասնապահություն): Արդյունաբերություն: Ֆաբրիկա-գործարանային արդյունաբերության ստեղծումը. տեքստիլ, շաքարի և ցեմենտի:

Քաղաքները: Անկարա (մայրաքաղաքը), Ստամբուլ, Իզմիր (ձմռանային):

4. ԶԻՆԱՍՏԱՆ (3 ժամ)

Առաջագրական դիրք: Սահմանները: Տեղիտորիայի ընդարձակածավալությունը: Չինաստանի բաղկացուցիչ մասերը. բուն Չինաստան, Մանջուրիա, Ներքին Մոնղոլիա, Սինձյան, Տիբեթ:

Ռելիեֆը: Արևելա-Չինական դաշտավայր, Հյուսիս-Չինական և Հարավ-Չինական լեռները, Հիմալայներ, Կուեն-Լուն, Տյան-Շան, Տիբեթի և Գոբիի բարձրավանդակները:

Ոգտակար համաձայնություններ: Չինաստանի հարուստ լինելը ոգտակար հանածոներով՝ քարածուխ, յերկաթահանք, գունավոր մետաղներ: Չինաստանի հարստությունների թույլ հետազոտվածությունը: Ոտարերկրյա կապիտալի կողմից կարևորագույն հանքավայրերի գրավումը:

Կլիման: Արևելյան Չինաստանի մուսոնային կլիման: Կենտրոնական և Արևմտյան Չինաստանի կլիման: Լեռնային կլիման:

Գետերը: Հուանհե, Յանձի և Սինձյան: Գետերի ռեժիմի անկայունությունը: Գետերի, մասնավորապես Յանձի գետի նշանակությունը, վորպես հողորդակցության ճանապարհ և վտակների աղբյուր:

Հողերը և բուսականությունը: Դեղնահողեր և կարմրահողեր բուն Չինաստանում: Ավազոտ և քարոտ հողեր Գոբիում: Չինաստանի արևելյան մասի բարեխառն և մերձարևադարձային բուսականությունը: Գոբի անապատը: Չինաստանի արևմտյան մասի կիսաանապատները:

Բնակչությունը: Բնակչության մեծաքանակությունը: Խտությունը: Քաղաքների բնակչությունը:

Պետական կառուցվածքը: Բուրժուական հանրապետություն: Պաշար ճապոնական ինտերվենցիայի դեմ: Մանջուրիայի, Ներքին Մոնղոլիայի և Հյուսիսային, Արևելյան ու Հարավային Չինաստանի մի մասի հափշտակումը Ճապոնիայի կողմից:

Տնտեսությունը: Գյուղատնտեսության գերակշռումը: Չինական արդյունաբերության հետամնացությունը: Արհեստագործական և տնայնագործական արտադրության գերակշռումը: Արդյունաբերությունը. տեքստիլ և լեռնարդյունահանական: Խոշոր արդյունաբերությունը ոտարերկրյա կապիտալի ձեռքում: Արդյունաբերության տեղադրությունը մերձծովյա և գետափնյա նավահանգստային քաղաքներում: Գյուղատնտեսության գլխավոր կուլտուրաները. բրինձ, թեյ, բամբակ. հյուսիսում սոյա և գատյան. բանջարաբուծություն և խոզաբուծություն:

Քաղաքները: Նանկին (մայրաքաղաք), Շանհայ, Կանտոն, Բեյպին, Հանկու, Մուկդեն:

3. ՃԱՊՈՆԻԱ (3 ժամ)

Առաջագրական դիրք: Ճապոնիայի դիրքը կղզիների վրա. ճապոնական կղզիները (Հոնսյու, Հոկկայդո, Կյուսյու) և հյուսիսում՝ Կուրիլյան կղզիները: Կղզային դիրքի առավելությունը:

Ռեյսֆր: Ճապոնիայի լեռնոտ ռելյեֆը: Հրաբուխներ և յերկրաշարժներ: Ֆուգիյամա հրաբուխը:

Ոգտակար համաձայնություն: Ոգտակար հանածոներով աղքատ լինելը:

Կլիմա: Մուսսոնների և ծովային տաք (Կուրո-Միվո) և ցուրտ (Ոյա-Միվո) հոսանքների աղբյուրությունը:

Հողեր և բուսականությունը: Ճապոնական ֆլորայի յուրահատկությունը: Ջրային ենթերկայով հարուստ գետերը: Անտառները: Ձկնային հարստությունները:

Բնակչությունը: Գյուղական բնակչության գերակշռումը: Բնակչության խտությունը:

Պետական կառուցվածքը: Սահմանադրական միապետություն փաստորեն համարյա չսահմանափակված միապետով:

Տնտեսությունը: Գյուղատնտեսության և մանր արտադրության գերակշռումը: Արդյունաբերությունը. տեքստիլ մեքենաշինական, քիմիական, ռազմական: Գյուղատնտեսությունը. բրինձ, թեյ, մետաքսագործություն, ձկնորսություն:

Քաղաքներ: Տոկիո (մայրաքաղաք), Ոսակա, Կիոտո, Յոկոհամա, Կոբե:

Պառլամենտի սխեմատիկություններ: Կորեյա, Ֆորմոզա (Տայվան), Կարաֆուտո (Մախալինի հարավային կեսը):

4. Հ Ն Դ Կ Ա Ս Տ Ա Ն (3 ժամ)

Առխառնագրական դիրք: Տերիտորիայի չափերը: Բերմա՝ Սահմանները:

Ռեյսֆր: Դեկանի բարձրավանդակը, Հյուսիսային Հնդկական դաշտավայրը, Հիմալայան լեռները:

Ոգտակար համաձայնություն: Ոգտակար հանածոներով հարուստ լինելը. քարածուխ, նավթ, յերկաթ, աղամանդ:

Կլիման, հողեր և բուսականությունը:

Դեքտ: Ինդոս, Գանգես և Բրահմապուտրա:

Բնակչությունը: Բնակչության մեծաքանակությունը և բնակվածության անհամաչափությունը: Գյուղական բնակչության գերակշռությունը:

Հնդկաստանը Մեծ Բրիտանիայի խոշորագույն գաղութ: Անգլիայի կառավարումը — անգլիական զենքավաճառական (կամ գոյարքա), հնդկական իշխաններ (ռաջաներ), վորոնք լինթադիվում են գնեղալահանագապետին:

Տնտեսությունը: Գյուղատնտեսության գերակշռումը: Ար-

դյունաբերության մեջ արհեստագործական և տնայնագործական արտադրության տիրապետությունը: Գյուղատնտեսության գլխավոր կուլտուրաները. բրինձ, ցորեն, շաքարեղեգն, բամբակ, թեյ: Անասնաբուծություն: Արդյունաբերության գլխավոր ճյուղերը. տեքստիլ, լեռնարդյունահանական:

Քաղաքներ: Դելի (վարչական կենտրոն), Կալկաթա, Բոմբեյ: Յեյլոն կղզին:

III. Ա Ֆ Ր Ի Կ Ա (6 ժամ)

Դիրք: Սահմաններ, մեծությունը և տարածքը: Աֆրիկայի դիրքը մյուս աշխարհամասերի նկատմամբ: Տերիտորիայի ծայրակետերը: Աֆրիկայի մեծությունը: Աֆրիկայի թույլ կտրտվածությունը և դժվար մատչելիությունը ծովի կողմից: Աֆրիկայի ներքին շրջանների հեռավորությունը ծովերից:

Մավեր, ծագեր, նեղուցներ. Միջերկրական ծով, Ջիբրալտարի նեղուց, Սուեզի ջրանցք, Գվինեյի ծոց, Մոզամբիկի նեղուց:

Թերակղզիներ և կղզիներ: Սոմալի թերակղզին: Կղզիները. Մադագասկար, Ադրյան:

Ռեյսֆր: Հայնաժալա բարձրավանդակ, վորն աստիճաններով իջնում է դեպի ծովը: Արևելա-Աֆրիկական բարձրավանդակը: Ամենաբարձր լեռները—Հաբեշական, Դրակոնյան: Խոր իջվածքներ, վորոնք զբաղված են լճերով (Վիկտորիա, Ռուզուֆի, Տանգանյիկա և այլն): Բարձրաբերձ հրաբուխներ, վորոնք դասավորված են իջվածքների ափերին (Կենիա, Կիլիմանջարո): Ցածրացած հյուսիս-արևմուտքը: Չադ լիճ:

Հյուս. Աֆրիկայի ծալքավոր լեռները—Ատլաս:

Ոգտակար համաձայնություն: Գունավոր մետաղներ: Ամենահարուստ վոսկեքեր հողերը և աղամանդի հանքերը հարավային Աֆրիկայում:

Կլիմա: Աֆրիկան աշխարհի ամենատաք մասն է: Տարվա յեղանակները հյուսիսային և հարավային Աֆրիկայում: Տեղումների անհավասարաչափ բաշխումը: Հասարակածային անձրևներ, արևադարձային պարբերական անձրևներ: Դվինեյի ծոցի մուսսոնները:

Պատասանների և ցուրտ ծովային հոսանքների դերը Աֆրիկայի կլիմայում: Յերաշտային շրջաններ:

Կլիմայական շրջաններ: Կենտրոնական-Հասարակածային

Աֆրիկա (Վերին Գվինեյա, Կոնգո գետի հովիտը): Պարբերական անձրևների շրջանի դասավորությունը հասարակածային շերտից դեպի հարավ և դեպի հյուսիս: Չոր կլիմայի շրջանները: Նեղոսի մերձգետյան շրջանը:

Մերձարևադարձային շրջաններ—Միջերկրածովյան ափերը, Աֆրիկայի հարավը:

Գետերը: Ռելեֆի աստիճանավորության ազդեցությունը գետերի բնույթի վրա: Նավագնացությանը արգելք հանդիսացող սահանքներն ու ջրվեժները: Վիկտորիա ջրվեժը Չամբելի գետի վրա: Աֆրիկական գետերի ջրառատությունը և հոսանքի սրընթացությունը:

Գետերը. Նեղոս, Կոնգո, Նիգեր, Չամբելի:

Բուսական և կենդանական աշխարհը: Բուսական գոտիների համընկնումը կլիմայականին: Հասարակածային շրջան: Հասարակածային խոնավ անտառների հզոր բնությունը: Արևադարձային անտառների կենդանական աշխարհը:

Պարբերական անձրևների շրջանները: Մավաններ: Կենդանական աշխարհի հարստությունը:

Սուդանի արևադարձային տափաստանները: Չոր կլիմայի շրջանները. Սահարա և Կալահարի անապատները:

Բուսականության և կենդանական տեսակների աղքատությունը: Ոազիսներ:

Մերձարևադարձային շրջաններ — Միջերկրածովյան բուսականությունը: Կենդանական աշխարհը:

Բնակչությունը: Բերբեր-արաբներ, նեգրեր, բուշմեններ, յեվրոպացիներ:

Աֆրիկայի քաղաքական քարտեզը:

Ֆրանսիական տիրապետությունները. Մարոկկո, Ալժիր, Թունիս, Ֆրանսիական Արևմտյան Աֆրիկա, Հասարակածային Աֆրիկա, Մադագասկար:

Ազլիական տիրապետությունները. Անգլո-Յեգիպտական Սուդան, Բրիտանական Արևելյան Աֆրիկա, Բրիտանական Արևմտյան Աֆրիկա, Հարավ-Աֆրիկական Միություն (Բեյիտանոն, Իոհաննեսբուրգ):

Բելգիական տիրապետությունները. Բելգիական Կոնգո:

Պորտուգալական և իսպանական տիրապետությունները:

Իտալական տիրապետությունները. Լիբիա, Երիտրեյա, Սոմալի: Հաբեշտանի հափշտակումը:

Կախյալ պետություններ. Յեգիպտոս (Կահիրե, Ալեքսանդրիա, Պորտ-Սաիդ), Լիբերիա:

IV. ԱՄԵՐԻԿԱ (8 ժամ)

Դիրքը, սահմանները, մեծությունը և ավերի գծագրությունը: Ամերիկայի հեռավորությունը մյուս աշխարհամասերից: Մոտիկությունն Ասիային՝ Բերինգի նեղուցի մոտ: Մայր ցամաքի ձգվածությունը հյուսիսից հարավ: Տերիտորիայի ծայրակետերը: Հսկայական հեռավորություն ծայրակետերի միջև (Բարրոու հրվանդանից մինչև Հորն հրվանդանը): Հյուսիսային և Հարավային Ամերիկայի մեծությունը:

Հյուսիսային Ամերիկայի ծովափնյա գծի կտրտվածությունը, ծոցերի և թերակղզիների բացակայությունը Հարավային Ամերիկայում: Ատլանտյան և Խաղաղօվկիանոսյան ծովափերի կտրտվածության տարբերությունը:

Մավերը, ծոցերը և նեղուցները, նրանց բնույթն ու նշանակությունը: Հյուսիսային Սառուցյալ ովկիանոս, Հուդզոնի ծոց, Մեքսիկական ծոց, Կարաիբյան ծով, Մագելլանի նեղուց, Կալիֆորնիայի ծոց, Բերինգի ծով, Բերինգի նեղուց:

Թերակղզիները: Լաբրադոր, Ֆլորիդա, Կալիֆորնիա, Ալյասկա:

Կղզիները: Բեվեռային Արշիպելագ, Գրենլանդիա, Նյուֆաունդլենդ, Անտիլյան կղզիներ (Կուբա, Յամայկա, Հայիթի և Պորտո-Ռիկո), Հրո յերկիր, Ալեուտյան կղզիներ:

Պանամայի պարանոցը: Պանամայի ջրանցքը:

Մակերևույթի կազմությունը: Բարձրալեռնային արևմուտքը, միջին մասի դաշտավայրերը, հնագույն բարձրություններն արեւելքում:

Հյուսիսային Ամերիկա: Մայր ցամաքի արևմտյան լեռնոտ մասը, Կորդիլերյան լեռնային սխտեմը: Ժայռոտ, Կասկադյան, Սեյերա-Նեվադա և Առափնյա լեռներ: Միսիսիպիի դաշտավայրը: Հյուսիս-ամերիկյան Մեծ և Մեքսիկական բարձրավանդակները: Կանադական հնագույն մասսիվը: Ապալաչներ:

Հարավային Ամերիկա: Կորդիլերներ (Անդյան): Անդյան լեռների բարձրությունը և թույլ մատչելիությունը: Կոստալիս: Ջնածածկ գազաթներ հասարակածային շրջանում: Բրազիլիական բարձրավանդակը: Ամազոնի և Լապլատայի դաշտավայրերը:

Ոգտակառ համաձուլներ: Քարածխի (Ապալաչներում, Միսի-

սիւլիի դաշտավայրում, Ժայռոտ լեռների հյուսիսում), նավթի (Մեքսիկական ծոցի ափին, Կալիֆորնիայում, Մեքսիկայում, Վենեսուելայում, Կոլումբիայում), յերկաթի (Վերին լճի մոտ՝ Ապալաչներում, Նյուֆաունդլենդ կղզում, Բրազիլիայում) պաշարները։ Գունավոր մետաղների հանքավայրերը (Կորդիլլերյան լեռներում)։

Վ ի ի մ ա ն։ Բարեխառն կլիմայի գերակշռումը Հյուսիսային և տաք կլիմայինը՝ Հարավային Ամերիկայում։

Ծովային հոսանքները Ամերիկայի ափերի մոտ և նրանց ազդեցությունը կլիմայի վրա։ Ծովային հոսանքները. տաք՝ Գոլֆսթրիմ և Բրազիլական, ցուրտ՝ Լաբրադորական և Պերուական։

Հյուսիսային Ամերիկայի մեծ մասի կլիմայի ցամաքայնությունը։ Ջերմաստիճանի խիստ տատանունքներ՝ հյուսիսային և հարավային քամիների անարգել կերպով յերկրի ներսը թափանցելու հետևանքով։

Մեծ Հյուսիս-ամերիկյան բարձրավանդակի յերաշտային կլիման։ Մեքսիկական ծոցի ափերի, կետրոնական Ամերիկայի և Անտիլյան կղզիների տաք, խոնավ կլիման։

Հարավային Ամերիկայի արեադարձային շրջանը։

Հարավային Ամերիկայի արտաարևադարձային մասը։

Գետեր և լճեր։ Ատլանտյան ովկիանոսի ավազանի գետերի ջրառատությունը և յերկարությունը։ Խաղաղովկիանոսյան ավազանի գետերի աննշան յերկարությունը և լեռնային բնույթը։

Գետեր։ Միսիսիպի (Միսսուրի և Ուոշո վտակներով), ս Լավրենտիոսի, Յուկոն, Կոլումբիա, Կոլորադո, Ամազոն, Ուրինոկո, Պարանա։

Լճեր։ Վերին, Հուրոն, Միչիգան, Երի, Ունտարիո։ Նիագարայի ջրվեժը։

Հողեր։ Հյուսիսային Ամերիկայի հողային գոտիների միջրեյականական դասավորվածությունը։

Բուսական և կենդանական աշխարհը։ Բուսական և կենդանական տեսակների բազմազանությունը և բազմաքանակությունը։ Հյուսիսային Ամերիկայի անապատները։

Մերձբևեռային շրջան, բարեխառն-ցուրտ, ատլանտյան, տափաստանային, խաղաղովկիանոսյան, մերձարեւադարձային շրջաններ։

Արեւադարձային խոշորագույն անտառների շրջան։ Ծառատեսակների բազմազանությունը։

Խոնավ տափաստանների շրջանները. սավաններ, լիանոսներ (Ուրինոկո գետի ափերով) և Արգենտինյան տափաստանները (պամպա)։

Արեւմտյան ծովափերի և Հրո Յերկրի բարեխառն-խոնավ շրջանը։

Անդյան առանձնահատուկ բուսական շրջանը։

Ուղտակար բույսերը. քինաքինայի ծառ, կաուչուկ, կակաո, սուրճ, կարմիր ծառ, սեւ ծառ և այլն։

Կարտոֆիլ, յեղիպտացորեն, ծխախոտ։

Ընտանի կենդանիների փոքր քանակությունը Ամերիկայում մինչև նրա հայտնագործումը յեվրոպացիների կողմից։

Բնակչությունը։ Քանակը։ Բնակչության տեղաբաշխումը։ Խտությունը։ Ամերիկայում բնակվող ժողովուրդները։ Հյուսիսային և Հարավային Ամերիկայի հայտնագործումից ու դրավումը։ Յեվրոպական դադուխացման դերը։

Ստորուկ դարձած աֆրիկական նեղրերի ներմուծումը։ Նեգրերի ներկա դրությունը Հյուսիսային և Հարավային Ամերիկայում։ Կրեոլներ։ Տիրապետող լեզուները. անգլո-սաքսոնական և Լատինական Ամերիկայի։

Հյուսիսային Ամերիկայի յերկրները. Ամերիկայի Միացյալ Նահանգները, Կանադա (Անգլիայի դոմինիոն)։

Լատինական Ամերիկայի հանրապետությունները՝ ձեռնադրեն ինքնուրույն, իսկ փաստորեն կախված ոտարերկրյա կապիտալից, գլխավորապես Միացյալ Նահանգներից և Անգլիայից (քարտեզով)։ Լատինական Ամերիկայի քաղաքական քարտեզը։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԻԱՅՑԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ (3 ժամ)

Աշխարհագրական դիրքը։ Ովկիանոսների միջև գտնվելու ոգուտները։

Ռելիեֆը։ Ապալաչյան լեռներ։ Կենտրոնական հարթություն։ Կորդիլլերների սիստեմը, Միսիսիպիի դաշտավայրը։

Ոգտակառ համաձուլները. — Հարուստ լինելը քարածխով, նավթով, յերկաթով, պղնձով և այլ մետաղներով։

Կլիման։ Ռելիեֆի, ովկիանոսների և վերջինների հոսանքների մոտիկության ազդեցությունը կլիմայի վրա։

Գետեր։ Միսիսիպի (Միսսուրի վտակով), Կոլորադո, Կոլումբիա, ս. Լավրենտիոս, Հուդզոն։

Լճեր։ Վերին, Միչիգան, Հուրոն, Երի և Ունտարիո։ Նիա-

գարա ջրվեժը: Հիդրոներգիայով հարուստ լինելը և ոգտակա-
րությունը նավագնացության համար:

Հողեր, բուսականությունը: Պրերիաներ: Անտառային հա-
րստությունները: Կիսաանապատներ:

Բնակչությունը: Քանակը, խտությունը: Ազգային կազմը:
Սպիտակներ: Հնդիկների մնացորդները: Նեգրերը, նրանց
ճնշված դրությունը:

Պետական կառուցվածքը: Բուրժուական ֆեդերատիվ հանրա-
պետություն:

Տնտեսությունը: Ամենազարգացած կապիտալիստական յեր-
կիրն աշխարհում: Հզոր արդյունաբերություն և գյուղատնտեսու-
թյան բարձր զարգացում: Արդյունաբերության բոլոր տեսակ-
ները զարգացած են: Գյուղատնտեսության գլխավոր տեսակները.
կաթնային և մսի անասնաբուծություն. դաշտավարություն: Մեծ
լճերից դեպի արևմուտք և հարավ՝ ցորեն, յեղիպտացորեն, շաքա-
րի ձակնդեղ: Հարավում՝ բամբակ, ծխախոտ, բրինձ, շաքարեղեգն,
Ֆլորիդայում և Կալիֆորնիայում՝ ցիտրուսային բույսեր:

Քաղաքներ: Վաշինգտոն (մայրաքաղաքը), Նյու-Յորք, Չի-
կագո, Դետրոյտ, Ֆիլադելֆիա, Սան-Ֆրանցիսկո, Լոս-Անջելոս,
Նոր-Որլեան:

Դադարային տնտեսություններ: Ալյասկա, Պանամայի
ջրանցքի գոտին, Պորտո-Ռիկո, Հավայան և Ֆիլիպինյան կղզի-
ները:

V. ԱՎՍՏՐԱԼԻԱ (3 ժամ)

Իրեք, սահմաններ, մեծությունը յեվ ափերի գծագրությունը:
Կղզիացած դրությունը: Ծայրակետերը:

Ափերի գծագրության պարզությունը: Ափերի թույլ մատ-
չելիությունը ծովի կողմից: Մեծ Բարյերային խութը (ռիֆ):

Մեծ Ավստրալիական ծոց: Կարպենտարիայի ծոց: Տորեսի
նեղուցը, Բասսի նեղուցը:

Յորք թերակղզին, Տասմանիա, Նոր Գվինեյա, Նոր Զելան-
դիա կղզիները:

Մակերևմույթի կազմությունը: Ռելյեֆի պարզությունը: Արե-
վելյան բարձրագույն մասը և Ավստրալիական Ալպեր ծալքավոր
լեռները: Մայր ցամաքի արևմտյան բարձրագույն մասը:

Ոգտակառ համաժանցներ: Քարածուխ, վոսկի, արծաթ, յեր-
կաթ:

Կլիման: Մայր ցամաքի գլխավորապես տաք կլիման: Արևա-

դարձային հյուսիսը և մերձարևադարձային հարավը: Ավստրա-
լիայի միջին մասերի ցամաքային կլիման: Արևելյան խոնավ ծո-
վափերը: Ավստրալիայի տարվա յեղանակները Յեվրոպայի համե-
մատությամբ:

Գետեր և լճեր: Գետերի և լճերի փոքրաքանակությունն
ու սակավաջրությունը: Գետերը. Մուրրեք (Մարրի) Դարլինգ
վտակով: Չորացող գետեր («կրիկներ»): Եյր լիճը:

Հողեր, բուսական յեվ կենդանական ախտեր: Անապատ-
ների, տափաստանների և սավանների գերակշռությունը: Արեվ-
մուտյան անապատների անկենդանությունը: Չոր տափաստաններ:
Մացառուտներ:

Հյուսիսային Ավստրալիայի արևադարձային անապատները:
Եվկալիպտոսյան անտառները: Հարավ-արևելյան Ավստրալիայի
բուսականությունը:

Կենդանական աշխարհի յուրահատկությունը: Ավստրալիա-
կան կենդանիների ծագման հստակությունը և առանձնահատկությունը
(պարկավորներ, ձվածիններ, թռչուններ):

Յեվրոպական կուլտուրական բույսերի և ընտանի կենդա-
նիների աղիքմատիղացիան:

Բնակչությունը: Բնիկների վոչնչացումը գաղութացնողների
կողմից: Բնիկների անհետացող մնացորդների քանակը և գոյու-
թյան պայմանները: Սպիտակ ազգաբնակչությունը:

Ավստրալիական Միությունը—Անգլիայի դոմինիոն:

Տնտեսությունը: Հողագործություն և խոշոր անասնաբու-
ծություն: Ոգտակար հանածոների արդյունահանությունը: Ծանր
արդյունաբերության թույլ զարգացումը:

Քաղաքներ: Կանբերա (մայրաքաղաքը), Սիդնեյ, Մել-
բուրն:

Ամբողջ դատերապետի կրկնություն (9 ժամ):

7-ՐԴ Դ Ա Ս Ա Ր Ա Ն

ԽՍՀՄ-ի ՖԵԴԵՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

(80 ժամ, վաղից 11 ժամը կրկնություն համար)

Առաջին մաս. ԽՍՀՄ-ի ֆիզիկո-աշխարհագրական ընդհա-
նուր տեսությունը (31 ժամ):

1. ԽՍՀՄ-ի աշխարհագրական դիրքը և սահմանները—2 ժամ:

2. Ծովերը—3 ժամ:

3 Ռելյեֆը—5 ժամ:

4. Հանածո հարստութիւնները—2 ժամ:

5. Կլիման—5 ժամ:

6. Ներքին ջրերը—4 ժամ:

7. Հողաբուսական գոտիները—5 ժամ:

8. Բնակչութիւնը—2 ժամ:

Կրկնութիւն—3 ժամ:

Յեկեղուց մաս.—Մարդային տեսութիւն (49 ժամ):

1. ԽՍՀՄ-ի քաղաքական-վարչական քարտեզի տեսութիւնը—2 ժամ:

2. Յեկեղուցական մասի հյուսիսը—3 ժամ:

3. » » կենտրոնը—4 ժամ:

4. » » արեւմուտքը—2 ժամ:

5. Յեկեղուցական մասի հարավը (Ուկրաինական ԽՍՀ և Ղրիմի ԱԽՍՀ)—4 ժամ:

6. Կովկաս—6 ժամ:

7. Պովոլժյե—3 ժամ:

8. Ուրալ—3 ժամ:

9. Արեւմտյան Սիբիր—3 ժամ:

10. Արեւելյան Սիբիր—3 ժամ:

11. Հեռավոր Արեւելք—3 ժամ:

12. Ղաղախստան—2 ժամ:

13 Միջին Ասիա—3 ժամ:

Ամբողջ դասընթացի կրկնութիւն—8 ժամ:

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ: ԽՍՀՄ-ի ՖԻԶԻԿՈ-ԱՇԽԱՏԱՎՈՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆԸ (31 ժամ)

1. ԽՍՀՄ-ի ԱՇԽԱՏԱՎՈՐԱԿԱՆ ԴԻՐՔԸ ՅԵՎ ՍԱՀՄԱՆ-

ՆԵՐԸ (2 ժամ)

ԽՍՀՄ-ի աշխարհագրական դիրքը: Տերիտորիայի մեծութիւնը: Տերիտորիայի ձգվածութիւնն արեւմուտքից-արեւելք և հյուսիսից-հարավ:

ԽՍՀՄ-ի ցամաքային և ծովային սահմանները: Սահմանակից պետութիւնները: Սահմանների տնտեսական-քաղաքական և ստրատեգիական գնահատականը:

2. ԾՈՎԵՐԸ (3 ժամ)

Ծովափնյա գիծը: Ծովերը, ծոցերը և նեղուցները, կղզիները և թերակղզիները: Ծովերի ֆիզիկո-աշխարհագրական բնութա-

գրութիւնը: Ծովերի ֆաունան: Նրանց արդյունագործական և տրանսպորտային նշանակութիւնը: Նավահանգստային քաղաքները:

Հյուսիսային, ծովային ճանապարհի նվաճումը: Արկտիկայի խորհրդային յուրացումը: Բեվեռային կայաններ: «Սիբիրյակովի» և «Չեկուսկինի» արշավանքները: Միատեմատիկ ռեյսեր: Հյուսիսային բեվեռի նվաճումը:

Հյուսիսային Սառուցյալ ովկիանոսը և նրա մասերը

Ծովեր.—Բարենցի, Սպիտակ, Կարայի, Լապտեփների-Արեւելա-Սիբիրական և Չուկոտյան:

Նեղուցներ.—Յուզորյան շար, Կարայի դոներ, Մատոչկին շար, Վիլկիցկու և Բերինգի նեղուցները:

Ծոցեր.—Մեզենի, Պեչորայի, Դվինայի, Կանդալակշայի, Ուրի խորշը և Սատանդայի ծոցը:

Կղզիներ.—Կոլզուբել, Ֆրանց Իոսիֆի Յերկիր, Նոր Յերկիր, Վայգաչ, Հյուսիսային Յերկիր, Նոր-Սիբիրյան, Լյախովյան և Վրանգելի կղզի:

Թերակղզիներ.—Ձկնորսների, Կոլա, Կանին, Յամալ, Թայմիր և Չուկոտյան:

Նավահանգստային բաղաւթներ.—Մուրմանսկ, Արխանգելսկ, Նորդվիկ և Տիկսի:

Խաղաղ ովկիանոսը և նրա մասերը

Ծովեր.—Բերինգի, Ուոտի և Ճապոնական:

Ծոցեր.—Դիժիլիյան և Պենժինյան խորշերը, Ուսուրիական, Ամուրի և Պոսյետի ծոցերը:

Նեղուցներ.—Թաթարական և Կուրիլյան:

Կղզիներ.—Կոմանդորի, Սախալին, Շանթարյան:

Թերակղզիներ.—Կամչատկա:

Նավահանգստային բաղաւթներ.—Պետրոպոլովսկ, Կամչատկայի վրա, Վլադիվոստոկ, Ուոտսկ, Սովետական Գալան, Նաչալո:

Ատլանտյան ովկիանոսը և նրա մասերը

Ծովեր.—Բալթիկ, Սև և Ազովի:

Ծոցեր.—Ֆիննական, Դնեպրո-Բուգի և Սիվաչ:

Նեղուցները.— Կերչի:

Կղզիները.— Կոտլին:

Թերակղզիները.— Ղրիմի և Կերչի:

Նավահանգստային քաղաքները.— Լենինգրադ, Ուկեսսա, Սեվաստոպոլ, Ռոստով, Նովորոսիյսկ, Բաթումի:

Կապից ծովը (լինը) և նրա մասերը

Ծոցերը.— Կոստոմոլեց, Կարա-Բոգազ-Գյոլ և Կրասնովոդսկի ծոց:

Կղզիները.— Չելեկեն:

Թերակղզիները.— Մանգիշլակի և Ապշերոնյան:

Նավահանգստային քաղաքները.— Աստրախան, Մախաչ-Կալա, Բազու, Կրասնովոդսկ:

3. ՌԵԼՅԵՑԻ (5 ժամ)

ԽՍՀՄ մակերևութի ընդհանուր բնութագրությունը:

Արևելա-Յեվրոպական հարթությունը, նրա կազմությունը ու ծագումը. հին սառցապատման աղբյուրությունը ու կենսական վրա: Կոլա-Կարելյան բյուրեղային զանգված, մորենային շրջան՝ հյուսիսարևմտյան մասում, հարթավայրային-ձորաշատ մակերևութի հարավում, ծովային նստվածքների շրջան՝ հյուսիսում և հարավ-արևելքում: Յեվրոպական մասի բարձրությունները, նրանց դասավորվածությունը և բարձրությունը:

Արևելա-Յեվրոպական հարթության ծայրամասերի լեռները— Ղրիմի, Կովկասյան, Ուրալյան, Խիբինի: Նրանց կազմությունը, բարձրությունը և գլխավոր գագաթները:

Արևմտա-Սիբիրական դաշտավայրը, նրա չափերը և միջին-նախնությունը: Ղազախական լեռնաշարք, Ալթայ:

Թուրանի դաշտավայր: Ծալքավոր լեռներ Միջին Ասիայի հարավում և հարավ-արևելքում. Տյան-Շան, Պամիր-Ալայ, Կոպետ-Դաղ: Քամու գերը միջին Ասիայի ուկրեֆի կազմավորման գործում:

Արևելյան Սիբիր և Հեռավոր Արևելք: Միջին-Սիբիրական բարձրավանդակ, լեռնաշղթաներ: Կամչատկայի հրաբուխները:

Յեվրոպական մասի բարձրությունները. Տիմանի բլրաշարք, Վալդայ, Հյուսիսային Ուվալներ, Միջին-Ռուսական, Սմոլենսկո-Մոսկովյան, Դոնեցի բլրաշարք, Վոլինո-Պոդոլի պլատո. Մերձ-Վոլգյան բարձրություն և Ուրալի Սիբիր:

Յեվրոպական մասի դաշտավայրեր. Դոնայի, Մերձ-Սևծովյան, Ուկա-Դոնյան, Մերձկասպյան, Կուկու-Մանիչի իջվածքը:

Ասիական մասի բարձրությունները.— Միջին-Սիբիրական և Ջեյա-Բուրեխյան սարահարթ (պլատո):

Ասիական մասի դաշտավայրեր.— Թիմանի և Քուրի, Արևմտա-Սիբիրական, Թուրանի և Ամուր-Ուսուրյան:

Ղազախստանի և Միջին Ասիայի ծայրամասային լեռնաշղթաները. Ալթայ (Բելուխա գագաթով), Տյան-Շան (Սան-Թենդերի գագաթով և Ինիլչեկ սառցադաշտով): Ալայան, Անդրալայան (Լենինի անվան գագաթով), Պետրոս 1-ինի (Ստալինի անվան գագաթով և Ֆեդչենկո սառցադաշտով): Պամիր: Կոպետ-Դաղ:

Արևելա-Սիբիրական մասի լեռնաշղթաները. Սայանյան, Խամար-Դաբան, Յաբլոնովի, Ստանովոյ, Բուրեխյան, Վերխոյանսկի, Ջեբսկու, Կուլմայի, Անադիրի, Կամչատկայի, Կլուչևսկայա Մոսկա հրաբուխը և Սիբուտե-Ալին:

4. ԽՍՀՄ-ի ՀԱՆՍՏՈՒ ՀԱՐՍՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ (2 ժամ)

Քարածխի, նավթի, յերկաթի, պղնձի, մանգանի, բազմամետաղ հանքերի, վոսկու և պլատինի կարևորագույն հանքավայրերի տեղագրությունը ԽՍՀՄ-ում՝ կապված ուկրեֆի հետ: Խորհրդային իշխանության որոշ նոր հայտնաբերված հանածոների հանքավայրերը: ԽՍՀՄ-ի տեղը մյուս պետությունների շարքում զանազան հանածոների պաշարի տեսակետից:

Գլխավոր քաղաքները յեվ հանքավայրերը

Քաղաքային. Դոնբաս, Կուզբաս, Կարագանդա, Մերձմոսկովյան ավազան, Վրաստանում՝ Տիվերուլի և Տիվարչեի:

Նավթ. Կովկաս (Բազու, Գրոգնի, Մայկոպ), Եմբա, Հարավային Ուրալ (Իշիմբայեվո), Մախալին Կղզի:

Յեվրոպական. Կրեմլոյ-Ռոգ, Կերչ, Կուրսկի մագնիսային անոմալիա, Ուրալ:

Աղբյուրային Դաշտային:

Գունավոր մետաղներ. Ղազախստան, Ուրալ, Կովկաս, Միջին Ասիա, Արևելյան Սիբիր:

Հայաստանում՝ Արարիկի և Ղափանի պղնձահանքերը:

5. ԽՍՀՄ-ի ԿԼԻՄԱՆ (5 ժամ)

ԽՍՀՄ-ի կլիմայի ընդհանուր բնութագրությունը: Իզոթերմները և տեղումների բաշխման քարտեզը: ԽՍՀՄ-ի ցամաքային

կլիմայի ուժեղացումը արեմուտքից — արևելք: Հյուսիսային Սա-
ռուցյալ, Ատլանտյան և Խաղաղ ովկիանոսների ու լեռների ծայ-
րամասային դասավորվածության ազդեցությունը:

Արեվելա-Յեվրոպական հարթության կլիման: Ջերմության
և տեղումների բաշխումը: Ճնշումը և տիրապետող քամիները:
Ձմռան և ամռան առանձնահատկությունները:

Հարավային Ղրիմի և Անդրկովկասի կլիման: Ջերմության
և տեղումների բաշխումը: Տարվա յեղանակների առանձնահատ-
կությունները: Այս շրջանների նշանակությունը ջերմասեր կուլ-
տուրաների աճեցման և կուրորտների համար:

Արևմտա-Սիբիրական դաշտավայրի կլիման:

Ջերմության և տեղումների բաշխումը:

Տարվա յեղանակների առանձնահատկությունները: Ղաղախըս-
տանի և Միջին Ասիայի կլիման: Տիրապետող քամիները: Տար-
վա յեղանակների առանձնահատկությունները և տեղությունները:

Արեվելյան Սիբիրի կլիման: Կլիմայի առանձնահատկու-
թյունները: «Տրտի բեկուր»: Ջերմության և տեղումների բաշխումը:
Տիրապետող քամիները: Ձմռան և ամռան բնութագրությունները:
Սառնամանիքներ ու «մշտնջենական» սառցապատումներ:

Պաղարկովիանոսյան ծովափերի մուսսոնային կլիման:

6. ԽՍՀՄ-ի ՆԵՐՔԻՆ ՋՐԵՐԸ (4 ժամ)

Ռելեֆի և կլիմայի ազդեցությունը ԽՍՀՄ-ի Յեվրոպական
մասի գետերի վրա: Նրանց ակունքները, թույլ իջվածքը և հո-
սանքը, վոլորապտույտ հունը, սառցապատումը, գարնանային
վարարումները և ամռան ծանծաղումը: Գետային ակունքների
իրար մոտ լինելու նշանակությունը՝ գետային ավազանների մի-
ջև կապեր հաստատելու տեսակետից: ԽՍՀՄ-ի ջրանցքները:

Կովկասի, Միջին Ասիայի և Սիբիրի գետերը ու նրանց ֆի-
զիկո-աշխարհագրական առանձնահատկությունները: ԽՍՀՄ-ի
խոշորագույն գետերի յերկարությունները:

Լճերը, նրանց առաջացումը և ֆիզիկո-աշխարհագրական
առանձնահատկությունները:

ԽՍՀՄ-ի ներքին ջրերի ոգտագործումը նավագնացության,
եննեղետիկայի և վոռոգման համար:

Դեհերը, Նեվա, Հյուսիսային Դվինա (Վիչեգդա և Սուխոնա
վտակներով), Պեչորա (Իժմա և Ուսա վտակներով), Դնեպր (Բե-
րեզինա, Պրիպյատ և Դեսնա վտակներով), Վոլգա (Շեկմա, Ոկա

և Կամա վտակներով) և Կամա (Չուսովայա, Վյատկա և Բելայա
վտակներով), Դոն (Դոնեց վտակով), Ուրալ, Ուր (Իրտիշ և Տոբոլ
վտակներով), Յենիսեյ (Անգարա և Տունգուսկաներ վտակնե-
րով), Խառանգա, Լենա (Ալդան, Վիտիմ և Վիլյույ վտակներով),
Կոլիմա, Ամուր (Շիլկա, Արդուն և Ուսսուրի վտակներով), Իլի,
Սարի-Սու, Չու, Սիր-Դարյա, Ամու-Դարյա, Ջերավան, Մուր-
գա, Թերեք, Կուրան:

Անդրկովկասում՝ Սև ծով թափվող գետերը. Ռիոն, Բզիբ,
Կոդոր, Ինգուր և Ճորոխ (Աջարիս-Մղալի վտակով):

Կասպից ծով թափվող գետերը. Բուռ և Արաքս. Բուռի
վտակները՝ Արագվա, Յորա և Արազան, Թառթառ, Խրամ (Դե-
բեդ վտակով): Արաքսի վտակները՝ Ախուրյան, Գասախ, Սև ջուր,
Ջանգու, Դառնի, Վեդի, Արևելյան Արփաչայ, Մեղրի, Բաղար-
չայ:

Լճերը. Իմանդրա, Լադոգա, Ունգա, Չուգ, Իլմեն, Բելոյե,
Ելտոն, Բասկունչակ, Կասպից, Սևանա, Արալյան, Իսիկ-Կուլ, Բալ-
խաշ, Ջալյան, Բայկալ, Խանկա, Խասան:

Ջրացքները. Ստալինի անվան Սպիտակ-Բալթիկծովյան,
Մարինյան սիստեմ, Վոլգա-Մոսկվա, Կուսմա-Մանիչի:

7. ԽՍՀՄ-ի ՀՈՂԱՅՈՒՍԱԿԱՆ ԳՈՏԻՆԵՐԸ (5 ժամ)

Տունդրայի, անտառատունդրայի, տալգայի, խառն անտառ-
ների, անտառատափաստանների, տափաստանների (սևահողային
և չոր), անապատների և մերձարևադարձային շրջանների հողա-
բուսական գոտիները. բարձրալեռնային բուսականությունները: Հո-
ղերի, բուսականության և կենդանական աշխարհի բնութագրու-
թյունները ըստ առանձին գոտիների:

Տարբեր գոտիների կուլտուրական բույսերը: Արժեքավոր
կենդանիների արգելավայրեր և բուծարաններ:

Անդրկովկասի հողաբուսական գոտիները ուղղաձիգությունները:
Կենդանական և բուսական աշխարհի առանձնահատկությունները:

8. ԽՍՀՄ-ի ԲՆԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆԸ (2 ժամ)

Բնակչության քանակը, ծնունդ և մահ: Բնակչության աճը
համեմատած միջնհազարիական Ռուսաստանի և մյուս յերկր-
ների հետ: 1939 թվի մարդահամարի տվյալները 1926 թվի մար-
դահամարի տվյալներին համեմատությամբ:

Բնակչութեան խտութիւնը: Մաքսիմալ և մինիմալ խտութեան շրջանները: Բնակչութեան տեղաբաշխման մեջ առաջացած տեղաշարժերը:

Գյուղական և քաղաքային բնակչութիւն: Քաղաքների աճը: Բնակչութեան ազգային կազմը:

Առաջին մասի կրկնություն (3 ժամ)

ՅԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ: Շրջանների տեսություն (49 ժամ)

1. ԽՍՀՄ-ի ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ-ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՔԱՐՏԵԶԻ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆԸ (2 ժամ)

ԽՍՀՄ-ի տերիտորիայի բաժանումը ֆիզիկո-աշխարհագրական շրջանների:

ԽՍՀՄ-ի քաղաքական բաժանումն ըստ Ստալինյան Սահմանադրության—միութենական հանրապետութիւններ, ավտոնոմ հանրապետութիւններ, յերկրամասեր, մարզեր:

2. ԽՍՀՄ-ի ՅԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՄԱՍԻ ՀՅՈՒՍԻՍԸ (3 ժամ)

(Լենինգրադի մարզ, Կարելական ԱԽՍՀ, Մուրմանսկի մարզ, Վոլոգդայի, Արխանգելսկի մարզեր, Կոմի ԱԽՍՀ և Կիրովի մարզ):
Կազմը: Սահմանները և դիրքը: Վոլոգդոյ ծովերը՝ Բալենցի և Սպիտակ: Ծոցերը: Կանդալակի խորշը, Կոլայի ծոց: Նեղուցները: Մատոչկին շար, Կարայի դուռ, Յուգորսկի շար: Կղզիները: Կոլզուլսկի, Վայգաչ, Նոր Յերկեր, Ֆրանց-Իոսիֆի Յերկեր: Թերակղզիները: Կոլա, Կանին:

Ռելիեֆը: Կոլա թերակղզու բյուրեղային զանգվածը, հին սառցապատման հետքերը, Կարելիայի լճային լանդշաֆտը, մորենային լանդշաֆտ հարավ-արևմուտքում: Դվինա-Պեչորյան դաշտավայր: Տիմանի բլրաշարք: Հյուսիսային Ուվախներ: Հյուսիսային Ուրալ: Նարոդնայա (զագաթ):

Ոգտակար հանածոները: Քարածուխ (Վորկուտա), նավթ (Ուխտա), տորֆ (ամենուրեք), յերկաթ (Կարելիա), բոկսիտներ (Տիլվին), ապատիտներ (Խիբիններ):

Կլիման: Ավելի մեղմ՝ արևմուտքում, կլիմայի խտութիւններն արևելքում: Գոլֆստրիմի ազդեցութիւնը: Գետերի բացվելը և սառցապատվելը:

Տուներայի և տայգայի գոտիների բուսականութիւնն ու

հողերը: Անտառային հարստութիւններ, մորթի, վոլոգդոյ մարգագետիններ:

Լճերը: Իմանդրա, Սեգոդերո, Վիգոդերո, Ոնեգա, Լադոգա Բելոյե, Իլմեն, Չուդ, Պսկովի, Կուբենսկի:

Դեճերը: Նիվա, Տուլոմա, Սունա—սահանքներով (Կիվաչ, Պոր-պորոգ), Վոլխով, Նեվա, Սվիր, Շեկմա, Մոլոգա, Պեչորա, (Ուսա, Իժմա), Հյուսիսային Դվինա (Սուխոնա, Վիչեգդա), Վյատկա: Գետերի նշանակութիւնը վորպես հաղորդակցութեան ճանապարհներ և հիդրոէներգիայի աղբյուրներ: Զրանցքները: Ստալինի անվան Սպիտակ-Բալթիկ ծովի, Մարինյան, Հյուսիս-Դվինյան:

Բնակչությունը: Վարչական բաժանումը: Բնակչութեան խտութեան բաշխումը: Ազգային կազմը: Կուլտուրական վերելքը խորհրդային իշխանութեան որոք:

Տնտեսությունը: Հողագործութեան տեղաշարժը դեպի հյուսիս: Անտառային, փայտածշակման և թղթի արդյունաբերութիւնն ու անտառայնութեան արտահանում: Զինային և զաղանորսային արդյունագործութիւն: Հիդրոէլեկտրակայանները (Վոլխովի, Սվիրի, Նիվայի, Տուլոմայի):

Հաղորդակցութեան համալսարանները: Գետերի զերակշռող նշանակութիւնը տրանսպորտում: Յերկաթուղիներ: Ծովային տրանսպորտ:

Քաղաքները: Լենինգրադը վորպես արդյունաբերական և կուլտուրական կենտրոն և ԽՍՀՄ-ի խոշորագույն նավահանգիստ: Մուրմանսկը և Արխանգելսկը վորպես անտառարտահանման նավահանգիստներ, ձկնորսութեան և զաղանորսային արդյունագործութեան կենտրոններ: Կիրովսկ, Վոլոգդա, Կոտլաս, Կրոնշտադտ (ռազմական նավահանգիստ), Պետրոգրադովսկ, Սըկտիվկար, Նարյան-Մար, Կիրով:

3. ԽՍՀՄ-ի ՅԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՄԱՍԻ ԿԵՆՏՐՈՆԸ (4 ժամ)

(Մոսկվայի, Ռյազանի, Տուլայի, Իվանովոյի, Գորկու, Յարոսլավի, Կուրսկի, Ուլյովի, Տամբովի, Պենզայի, Վորոնեժի մարզերը):

Դիրքը և սահմանները: Աշխարհագրական դիրքի առավելութիւնները: Սևահողային և վոչ սևահողային տարածութիւնները:

Ռելիեֆը: Միջին-Ռուսական բարձրութիւն: Սմոլենսկու

Մոսկովյան բարձրութիւն: Ոկա-Դոնյան դաշտավայր, Մեշչերա
Կլինսկո-Դմիտրովի լեռնապար, Տամբովի հարթութիւն: Մորե-
նային լանդշաֆտ հյուսիսում և ձորային՝ հարավում:

Ոգտակառ համաձայնութիւն: Քարածուխ (Մերձմոսկովյան ավա-
զան), տորֆ (հյուսիսային մասում), յերկաթ (Կուրսկի մադնի-
սային անոմալիա, Տուլա, Լիպեցկ), ֆոսֆորիտներ:

Կլիման, բուսականութիւնը և հողերը: Դիրքը անտառային
հյուսիսի և տափաստանային հարավի միջև: Անտառներ, անտա-
ռատափաստան, պողոտային հողեր, սեահողեր:

Գետերը: Վերին Վոլգա և Ոկա իրենց վտակներով—Կոստրո-
մա, Ունժա, Վետուգա, Կլյազմա, Մոսկովա, Դոն, Վորոնեժ, Սեյմ:
Բնակչութիւնը: Վարչական բաժանումը: Բնակչութիւն
խտութիւնը բաշխումը:

Տնտեսութիւնը: Վոչ սեահողային տարածութիւնը ԽՍՀՄ-ի
ֆաբրիկա-գործարանային արդյունաբերութիւն զարգացման առա-
ջին շրջան: Արդյունաբերութիւն չոր ճյուղեր (մետաղամշակման,
մեքենաշինական, քիմիական) և հները (տեքստիլ, սննդի):

Խոշոր երկաթուղայաններ (Շատուրի, Ստալինոգորսկի, Կա-
շերի):

Սեահողային կենտրոնի ինդուստրացումը:

Գյուղատնտեսութիւն մասնագիտացումը սեահողային և վոչ
սեահողային տարածութիւններում:

Հաղորդակցութիւնը համապարհները: Մոսկովա վորպես յեր-
կաթնուղային խոշորագույն հանգույց: Մոսկովա-Վոլգա ջրանցքը:

Քաղաքները: Մոսկովա—ԽՍՀՄ-ի մայրաքաղաք. նրա քա-
ղաքական, տնտեսական և կուլտուրական նշանակութիւնը: Մոս-
կովայի աճը: Մյուս քաղաքները. Տուլա, Ռյազան, Ստալինոգորսկ,
Իվանովո, Յարոսլավլ, Ռիբինսկ, Կոստրոմա, Դոբլին, Կուրսկ, Ու-
յու, Վորոնեժ, Տամբով, Բրյանսկ, Լիպեցկ, Պենզա:

4. ԽՍՀՄ-ի ՅԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՄԱՍԻ ԱՐԵՎՄՈՒՏԻԸ (2 ժամ)

(Բելուռուսական ԽՍՀ, Սմոլենսկի և Կալինինի մարզեր)

Դիրքը և սահմանները: Արեւմտյան սահմանի կարեւոր նշա-
նակութիւնը պաշտպանութիւն տեսակետից:

Ռելիեֆը: Վալդայան բարձրութիւնը: Միջին Ռուսական
բարձրութիւնը: Սառցապատման հետքերը հյուսիսում. լճեր,
ճահիճներ, մորենային լանդշաֆտ: Հարավում՝ Դնեպրի դաշտա-
վայրը: Պոլեսիե:

Ոգտակառ համաձայնութիւն: Տորֆը վորպես շրջանի գլխավոր
եներգետիկ ռեսուրսը:

Կլիման: Կլիմայի համեմատական մեղմութիւնն ու խոնա-
վութիւնը:

Գետերը: Վոլգայի վերին հոսանքը, Արեւմտ. Դվինա, Լովատ,
Դնեպր (Պրիպյատ և Բերեզինա վտակներով):

Լճերը: Սելիգեր, Վերին-Վոլգյան լճեր:

Բնակչութիւնը: Քաղաքական-վարչական բաժանումը: Ազ-
գային կազմը: Բնակչութիւն խտութիւնը բաշխումը:

Տնտեսութիւնը: Գյուղատնտեսութիւն զերակշռող նշանակու-
թիւնը: Տեխնիկական կուլտուրաներ: Անասնաբուծութիւնը: Գյու-
ղատնտեսական հումքի վերամշակութիւնը: Անտառային և վոչ-
շամշակման արդյունաբերութիւնը: Մեքենաշինութիւնը:

Հաղորդակցութիւնը համապարհները:

Քաղաքները: Մինսկ, Գոմել, Սմոլենսկ, Կալինին:

5. ԽՍՀՄ-ի ՅԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՄԱՍԻ ՀԱՐԱՎԸ (4 ժամ)

(Ուկրաինական ԽՍՀ և Դնիւբի ԱԽՍՀ)

Ուկրաինական ԽՍՀ

Դիրքը և սահմանները: Ուկրաինայի աշխարհագրական դիր-
քը: Նրա արեւմտյան սահմանի նշանակութիւնը: Մուրավական
ԱԽՍՀ: Բեսարաբիայի հարցը: Սև և Ազովի ծովերը: Միւլաշ: Պե-
րեկոպի պարանոցը:

Ռելիեֆը: Ուկրաինայի ռելիեֆի առանձին մասերի տար-
բերութիւնները: Վոլինո-Պոդոլյան պլատոն և Մերձդնեպրյան
լեռնապարը: Մերձդնեպրյան և Մերձսեւծովյան դաշտավայրերը:
Դոնեցի բլրաշարքը:

Ոգտակառ համաձայնութիւն: Քարածուխ (Դոնեցի ավազան), յեր-
կաթահանք (Կրիվոյ Ռոգ), մանգանահանք (Նիկոպոլ), սնդիկ, աղ
(Արտեմովսկ):

Կլիման և բուսականութիւնը: Կլիմայի բնութագրութիւնը:
Կլիմայական տարբերութիւնները: Ջերմութիւնը և տեղումները
բաշխումը:

Ուկրաինայի հողաբուսական հիմնական գոտիները. Պոլեսիե,
անտառատափաստան և տափաստան:

Գետերը: Դնեպր (Պրիպյատ, Դեսնա), Դոնեց, Հարավային
Բուգ, Դնեստր: Գետախորշեր (լիման). Դնեպրո-Բուգի և այլն:

Բնակչությունը: Քաղաքական-վարչական բաժանումը: Ազգային կազմը:

Տնտեսությունը: Արդյունաբերություն գերակշռող նշանակությունը: Լեռնարդյունահանություն, մետաղագործական և ծանր, մեքենաշինություն: Քիմիական արդյունաբերություն: Ելեկտրոկայաններ: Դեմպրոգես, Շտերովկա: Շաքարի արդյունաբերություն:

Դյուղատնտեսությունը: Ցորեն, շաքարի ձակնդեղ, անասնաբուծություն:

Հաղորդակցություն համապատասխան: Յերկաթուղայանցի խնտությունը: Խոշորագույն հանգույցները: Գետային և ծովային տրանսպորտ:

Քաղաքներ: Կիեվ, Խարկով, Ստալինո, Զապորոժյե, Դնեպրոպետրովսկ, Ոդեսսա, Նիկոլայև, Վորոժիլովգրադ, Մարիուպոլ, Խերսոն, Տիրասպոլ:

Ղ Ր Ի Մ Ի Ա Ն Ս Հ

Ղրիմի աշխարհագրական դիրքը: Նրա բաժանումը Ֆիզիկո-աշխարհագրական շրջանների. հյուսիսային տափաստանային Ղրիմ, Ղրիմի լեռները (նրանց բարձրությունը, լանջերի բնույթը և գագաթները), կարստյան յերևույթներ: Յայլա. գագաթները՝ Ռոման-Կոշ, Չաթիր-Դադ: Ղրիմի հարավային ափը (նրա կլիմայի և բուսականության առանձնահատկությունները): Հրաբխային տեսակները գետնի յերես դուրս գալը (Այու-Դադ և Կարա-Դադ):

Յերկրաշարժներ: Կերչի թերակղզին և յերկաթահանքեր: Պերեկոպի պարանոցը: Կերչի նեղուցը:

Ղրիմի բնակչությունը: Ազգային կազմի խայտաբղետությունը:

Ղրիմը—ԽՍՀՄ-ի կենսաբան:

Տնտեսությունը: Այգեգործություն, ծխախոտաբուծություն և խաղողաբուծություն: Զինորսություն: Գյուղատնտեսական արդյունաբերություն: Կերչի մետաղագործությունը:

Քաղաքներ: Սիմֆերոպոլ, Սեվաստոպոլ, Կերչ, Թեոդոսիա, Յալթա:

6. ԿՈՎԿԱՍ (5 ժամ)

Հյուսիսային Կովկաս—Նախակովկաս: Կրասնոդարի յերկրամաս, Ռոստովի մարզ, Որջոնիկիձեյի յերկրամաս: Միութենա-

կան հանրապետություններ—Վրացական, Հայկական և Ադրբեջանական: Ավտոնոմ ԽՍՀ-ներ—Աբխազական, Աջարական, Նախիջևանի, Դաղստանի, Կաբարդինո-Բալկարական, Հյուսիսային-Ոսեթական, Չեչենո-Ինգուշական):

Աշխարհագրական դիրքը: Տարածությունը: սահմանները: Բաժանումը՝ Նախակովկասի, Կովկասյան գլխավոր լեռնաշղթայի և Անդրկովկասի:

Ռելիեֆը: Նախակովկաս: Մերձկուրանի և Կուրմա-Թերեկի դաշտավայրեր: Ստավրոպոլյան բարձրություն: Հրաբխային տեսակների յերևույթները (Բեշտառ, Ժեկեզնայա, Մաշուկ):

Կովկասյան գլխավոր լեռնաշղթան (Մեծ Կովկաս): Նրա կազմությունը և բաժանումը Արևմտյան, Կենտրոնական և Արևելյան Կովկասի: Կենտրոնական Կովկասի բարձրալեռնային շրջանը: Դլխավոր գագաթները—Ելբրուս, Կազբեկ:

Սառցադաշտերը: Կրեստովի (Վրացական ձանապարհ), Մալիսոնի (Ոսեթական ձանապարհ) լեռնանցքները:

Դարյալի կիրճը: Դաղստան: Ապշերոնյան և Թամանի թերակղզիները:

Անդրկովկաս: Ռինո-Ինգուրի, Քուռ-Արաքսի և Արաքստյան դաշտավայրերը:

Սուրամի լեռնային զանգվածը: Հայկական լեռնաշխարհը և Փոքր Կովկասի լեռները: Դարբադի բարձրավանդակը: Թալիշի լեռները: Մուղանի տափաստանը: Լենքորանի դաշտավայրը:

Վուլկանիզմ և յերկրաշարժներ: Արագածի հրաբուխը:

Ոգտակառ համաժաններ: Նավթ (Բագու, Դրոգնի, Մայկոպ), մարգանց (Ճիատուրի), քարածուխ (Դոնբասի արևելյան մասը՝ Ռոստովի մարզում, Տղվարչելի և Տղվերուլի՝ Վրաստանում), յերկաթ (Դաշքեսանում՝ Ադրբեջան), պղինձ (Ալավերդի և Դափան՝ Հայաստանում):

Կլիման: Կովկասի բաժանումը մասերի՝ ըստ կլիմայի, հողերի և բուսականության. Արևմտյան Նախակովկաս, Արևելյան Նախակովկաս, Կովկասյան Դլխավոր լեռնաշղթա, Կոլխիդա, Քուռ-Արաքսի դաշտավայր և Հայկական լեռնաշխարհ. շրջաններից յուրաքանչյուրի կլիմայի, հողերի և բուսականության բնութագրությունը: Կովկասի կենդանական աշխարհը:

Գետերը: Դոն, Կուրան, Թերեք, Կուրա, Սուլակ, Ռինո, Ինգուր, Կոդոր, Բզիբ, Ճորոխ (Աջարիս Ծղալի վտակով), Քուռ և Արաքս իրենց վտակներով (Քուռի վտակները՝ Արագվա, Ալագան,

Յորա, Խրամ, Թարթառ: Արաքսի վտակները՝ Ախուրյան, Քասախ, Սև ջուր, Չանգու, Գառնի, Վեդի, Արեւիյան Արփաչայ, Մեղրի, Բաղարչայ): Սեանա լիճը:

Կովկասի գետերը և նրանց ռեժիմի առանձնահատկությունները: Գետերի նշանակությունը, վորպիս են երգրայի և վոռոգման աղբյուրներ:

Բնակչությունը: Քաղաքական վարչական բաժանումը: Աղբյուրի կազմի խախտողությունը:

Տնտեսությունը: Նախակովկասի հացահատիկային և անասնապահական տնտեսությունը: Անդրկովկասի ալգոգործությունն ու մերձարեադարձային կուլտուրաները (թեյ, ցիտրուսային բույսեր, խաղող, բամբակ, մրգեր): Դյուղատնտեսական հումքի վերամշակումը: Զինակոնսերվի արդյունաբերությունը: Նավթի արդյունաբերությունը և նրա նշանակությունը: Նավթի արդյունահանման և վերամշակման շրջանները (Բագու, Բաթումի, Գրոգնի, Մայկոպ): Մեքենաշինություն: Ելեկտրոկայաններ:

Հաղորդակցությունը համապարհներ: Զրային ճանապարհներ— ծովային և գետային (նախագծված Վոլգա-Դոն ջրանցքը և կառուցվող Մանիչի ջրանցքը), նրանց նշանակությունը: Յերկաթուղիները: Գլխավոր լեռնանցքային ճանապարհները:

Քաղաքներ: Ռոստով (Դոնի վրա), Տազանրոգ, Նովորոսիյսկ, Տուլապս, Մայկոպ, Վորոշիլովսկ, Ուշնիկիձե, Պյատիգորսկ, Կիսլովոդսկ, Մախաչ-Կալա, Սոչի-Մացեստա, Բագու, Կիրովաբադ, Ստեփանակերտ, Նախիջևան, Թբիլիսի (Թիֆլիս), Բաթումի, Սուխումի, Փոթի, Բուխարսի, Գորի, Յերևան, Լենինական, Կիրովական:

7. ՊՈՎՈՂՈՅԵ (3 ժամ)

(Մարզերը. Կույբեշևսկի, Սարատովի, Ստալինգրադի: Ավտոնոմ խՍՀ նախագետությունները. Չուվաշական, Մարիական, Մորդովական, Թաթարական, Պովոլժյեյի Դերմանացիներ, Կալմիկական):

Ռեյնիֆը: Վոլգայի աջափնյա և ձախափնյա ռեյնիֆի տարբերությունները: Մերձվոլգյան բարձրությունը: Ժիգուլները և Սամարայի աղեղը: Յերզեններ: Անդրվոլգյան դաշտավայրը: Ուրչի Սիբա: Մերձկասպյան դաշտավայր:

Ոգտակա համաձայնություններ: Տորֆ (հյուսիսում), յերկաթահանքեր, ֆոսֆորիտներ, ալյուր թերթաքարեր, նավթ:

Կլիման: Կլիմայի ցամաքային բնույթը, նրա փոփոխումը հյուսիս-արևմուտքից—հարավ-արևելք: Տեղումների բաշխումը: Ներքին Վոլգայի յերաշտային կլիման և նրա դեմ պայքարի միջոցները: Չոր քամիները (խորշակ):

Գետեր: Վոլգա, նրա հոսանքի բնույթը տարբեր մասերում: Վոլգայի վտակները. Կամա, Սամարա, (Ախտուբա՝ Վոլգայի բազուկը), Դոն, Խապյուր, Մեգվեդիցա: Վոլգայի տնտեսական նշանակությունը: «Մեծ Վոլգայի» պրոբլեմը:

Ներքին Վոլգայի աղի լճերը (Ելտն, Բակուլնչակ) և նրանց նշանակությունը:

Հողաբուսական գոտիներ: Անտառային գոտի, անտառատափաստան և տափաստան: Մերձկասպյան տափաստանների բնույթը:

Բնակչությունը: Քաղաքական վարչական բաժանումը: Աղբյուրի կազմի խախտողությունը: Խտության բաշխումը:

Տնտեսությունը: Հողագործության գերակշռումը: Պայքար կլիմայի յերաշտայնության դեմ: Արհեստական վոռոգում: Զբոսություն և ծովային արդյունագործություն: Նավաշինարարություն, մեքենաշինություն. քիմիական և թղթի արդյունաբերություն:

Հաղորդակցությունը համապարհներ: Վոլգայի գերը: Վոլգան կարող յերկաթուղային մագիստրալները:

Քաղաքներ: Չերոխսարի, Յոշկար-Ուլա, Կազան, Կույբեշև Ուլյանովսկ, Սարանսկ, Սարատով, Նոգեյս, Ստալինգրադ, Աստրախան, Ելտնա:

8. ՈՒՐԱԼ (3 ժամ)

(Մարզերը. Սվերդլովսկի, Չելյաբինսկի, Չկովսկի և Պերմի. Բաշկիրական ԱԽՍՀ և Ուլանուտական ԱԽՍՀ):

Ռեյնիֆը: Ուրալ (Նարոդնայա գագաթով): Նախաուրալ և Անդրուրալ Միջին և Հարավային Ուրալ: Դենեթկին քար: Կոնժակովյան քար: Իրենբեր Յաման Տաու: Ուֆայի պլատո, Ուրչի Սիբա, Մուրոմալի լեռներ:

Ուրալի ոգտակա համաձայնություններ: Յերկաթ, նրա գլխավոր հանքավայրերը՝ Մագնիտնայա սարը, Բլագոդաու, Վիսոկայա Պրիմ, Նիկեյ, վոսկի, պլատին: Նախաուրալի աղեղը: Քարածխի (Կիզել, Չելյաբինսկ) և նավթի (Իշիմբայեվո) հանքավայրերը:

Կլիման: Կլիմայի ցամաքային բնույթը: Զերմության և տե-

գումները բաշխումը: Տեղումների պակասումը դեպի հարավ-արևելք:

Գետեր: Ուրալի արևմտյան և արևելյան լանջերի գետերը: Կամա, Վյատկա, Չուսովայա, Բելայա, Ուֆա, Ուրալ, Պեչորա, Տոբոլ, Իսետ: Կարստյան յերեվոլյութներն Ուրալում: Լճեր և ճահիճներ: Նախաուրալի և Անդրուրալի մակերևույթը: Անտառային և տափաստանային Ուրալ:

Բնակչությունը: Քաղաքական-վարչական բաժանումը: Խոտլթյունը և ազգային կազմը: Քաղաքների աճը:

Տնտեսությունը: Մետաղագործական և մեքենաշինական արդյունաբերությունների զբաղվածությունը: Քիմիական (Բերեզնիկի) և թղթ-թի (Կրասնոկամսկ) արդյունաբերությունը: Գյուղատնտեսությունը: Կոտորակա փհակը: Մեղվաբուծություն:

Հաղորդակցության համապարհները: Յերկաթուղային հիմնական մագիստրալները:

Քաղաքներ. Սվերդլովսկ, Պերմ, Ն. Տազիլ, Չելյաբինսկ, Մագնիտոգորսկ, Ջլատոուստ, Ուֆա, Չկալով, Ուսկ, Իժմևսկ:

9. ԱՐԵՎԻՏՅԱՆ ՍԻԲԻՐ (3 ժամ)

(Ոմսկի, Նովոսիբիրսկի մարզեր և Ալթայի յերկրամաս)

Դիրքը և սահմանները: Դիրքը, չափերը և սահմանները:

Ռելյեֆը: Բաժանումն ըստ մակերևույթի բնույթի—Արևմտա-Սիբիրական դաշտավայր, Ալթայյան լեռներ:

Արևմտա-Սիբիրական դաշտավայր: Դաշտավայրի առաջանալը: Փոքր թեքություն: Ճահիճներ (Վասյուգանյե): Իշիմի, Բարաբինի և Կուլունդինի տափաստանները: Հարավի լճերը (Չան, Կուլունդինյան): Գետերը՝ Ուր, Կատուն, Բիա, Տոմ, Իրտիշ, Տոբոլ, Ուրի խորշը: Գետերի բնույթը: Տեղեկություն և Չայան լճերը: Տունգուսյի, տայգայի, անտառատափաստանի և տափաստանի բնությունը:

Ալթայ: Դաշտավայր լեռնաշղթաները. Կատունյան բերդներ՝ Բելուխա գագաթով և Չուլսկի բերդներ: Ոգտակար հանածոները: Հանքային Ալթայը: Բուսականությունը և կենդանական աշխարհը: Սալախի և Կուզնեցկի Ալա-Տաու: Կուզնեցկի գոգավորություն և Կուզբաս: Հողերը, բուսականությունը և կենդանական աշխարհը:

Բնակչությունը: Քաղաքական-վարչական բաժանումը: Ազգային կազմը և նրա տեղադրությունը:

Տնտեսությունը: Քարածխի խոշոր հանքաշերտերը (Կուզբաս): Մետաղամշակման և քիմիական արդյունաբերությունների զարգացումը: Ուրալ-Կուզնեցկի կոմբինատ: Հողագործություն: Անասնապահություն: Անտառային արդյունաբերություն:

Հաղորդակցությունը համապարհները: Յերկաթուղային մագիստրալները. Սիբիրական և Թուրքսիբ: Զրային ուղիներ:

Քաղաքներ: Ոմսկ, Տյումեն, Տոբոլսկ, Սալեգարդ, Նովոսիբիրսկ, Ստալինսկ, Տոմսկ, Կեմերովո, Բառնուլ, Ուրոթ-Տուրա:

10. ԱՐԵՎԵԼՅԱՆ ՍԻԲԻՐ (3 ժամ)

(Կրասնոյարսկի յերկրամաս, Իրկուտսկի մարզ, Չիտայի մարզ, Բուրյատ-Մոնղոլական ԱԽՍՀ և Յակուտական ԱԽՍՀ).

Դիրքը և սահմանները: Դիրքը, տարածությունը և սահմանները: Կղզիները՝ Հյուսիսային Յերկիր և Նոր Սիբիրյան:

Ռելյեֆը: Մակերևույթի ընդհանուր բարձրադիր բնույթը: Միջին-Սիբիրական բարձրավանդակ: Թայմիր թերակղզին: Հրաբխային ծածկույթը: Հյուսիսային Սիբիրական դաշտավայր: Սառցադաշտերի աշխատանքի հետքերը: Գետերի առանձնահատկությունները: Ռելյեֆի ազդեցությունը գետերի բնույթի վրա: Յենիսեյ գետը՝ Անգարա վտակով և Բայկալ լիճը: Նրա ֆիզիկո-աշխարհագրական բնութագրությունը: Սահանքները և նրանց նշանակությունը երկտրիֆիկացիայի համար: Ոգտակար հանածոները:

Յենիսեյյան բլրաշարքը: Հին քայքայված լեռներ: Ոգտակար հանածոները:

Արևմտյան և Արևելյան Սայանները: Մինուսինյան գոգավորությունը:

Խամար-Խարան լեռնաշղթան:

Անդրբայկալյան լեռները: Յաբլոնովի լեռնաշղթան վորպես ջրբաժան Սառուցյալ և Խաղաղ ովկիանոսյան ավազանների գետերի միջով: Վիտիմի և Ալդանի բարձրավանդակները: Ոգտակար հանածոները:

Ստանովոյ, Վերխոյանսկի, Չերսկու, Կոլիմայի և Անադիրի լեռնաշղթաները:

Կլիման: Հավիտենական սառածություն: Արևելյան Սիբիրի կլիմայական առանձնահատկությունները: «Ճրտի բեվեռ»: Ամռան համեմատաբար բարձր ջերմաստիճանը: Կլիմայի մաքսիմալ ցամաքայնություն:

Գեներալ և լեներ: Յենիսեյ (Անգարա, Միջին և Ստորին Տունգուսկա և Կուրեյկա վտակներով): Լենա գետը (Վիլյույ-Վիտիմ, Ուլեյմա և Ալդան վտակներով): Խատանգա, Ուլենյոկ, Յանա, Խոդեգիրկա, Կոլիմա, Սեկենգա, Շիլկա:

Հոդեր, բուսականությունը և կենդանական աշխարհը:

Բնակչությունը: Քաղաքական-վարչական բաժանումը: Ազգային փոքրամասնությունները: Նրանց տնտեսությունը և կուլտուրայի աճը:

Տնտեսությունը: Հողագործության տեղաշարժը դեպի հյուսիս:

Անասնապահություն: Մորթեղեն: Անտառային արդյունաբերություն և փայտի արտահանություն (Իգարկա): Հրդոններգիայի հսկայական պաշարները: Ոգտակար հանածոները. վոսկի, քարածուխ, գրաֆիտ:

Հաղորդակցության նպաստողները: Գետերը: Գետերի նշանակության բարձրացումը Հյուսիսային ծովային ճանապարհի յուրացման կապակցությամբ: Միջերկրյան յերկաթուղային մագիստրալը և Արեւելյան Միւրիի խոշորագույն քաղաքային կենտրոնների դասավորվածությունը նրա վրա:

Քաղաքները: Կրասնոյարսկ, Իգարկա, Աբական, Իրկուտսկ, Զիտա, Բոգայեթ, Ուլան-Ուդե, Յակուտսկ, Վերխոյանսկ, Տիկսի:

11. ՀԵՌԱՎՈՐ ԱՐԵՎԵԼՔ (3 ժամ)

(Պրիմորյեյի և Խաբարովսկի յերկրամասերը)

Դիրքը և սահմանները: Չափերը: Զգովածությունը հարավարեւմտաւորից դեպի հարավ-արեւելք: Խաղաղ ովկիանոսի ափերում ունեցած դիրքի առանձնահատկությունները: Մարիկությունը իսպերիալիստական շապոնիային: Ծովափնյա գծի բնույթը: Կղզիները: Կոմանդորի և Վրանգելի կղզիները:

Ռեյսֆիր: Մակերևութի կազմության առանձնահատկությունները: Գետերը: Ամուր գետի սիստեմը: Շիլկա, Արդուն Զեյա, Բուրեյա և Ուսուրի: Ամուրի Գետախորշը (լիման), Անագիր գետը: Լճերը. Խանկա, Կրոնոցկոյե, Խասան:

Բնական պայմանների բաղադրանությունը և բաժանումը մասերի. Պրիմորյեյ, Պրիմորյեյ, Սախալին և Ուսուրի ծովափերը, Կամչատկա, Չուկոտյան Հյուսիսը: Ծովերի միավորող գերը:

1. Պրիմորյեյ: Դիրքը: Լեռները: Ստանովոյ և Բուրեինյան լեռնաշղթաները: Զեյա-Բուրեինյան պլատոն: Միջին-Ամուրական

դաշտավայրը: Ոգտակար հանածոները: Լեռների բուսականությունը:

2. Պրիմորյեյ: Դիրքի առանձնահատկությունները: Մակերևութի կազմությունը: Սիստեմ-Ալին: Ոգտակար հանածոները: Ստորին-Ամուրյան, Ուսուրյան և Խանկայի դաշտավայրերը: Պրիմորյեյի և Պրիմորյեյի կլիման: Կլիմայական պայմանների անհամապատասխանությունը աշխարհագրական դիրքին: Ամուրյան մուսսոնային տեղումները: Տայֆուններ: Սառածության և հալման արագացումը: Լայնասաղարթ անտառներ և խառը տիպի մեծ զարգացումը: Լայնասաղարթ անտառներ և խառը տիպի կենդանական աշխարհ: Հյուսիսային և հարավային տեսակների ներկայացուցիչները:

3. Սախալին և Ուսուրյան ծովափ: Ծովափնյա դիրքը: Մակերևութի կազմությունը: Ցուրտ ծովի ազդեցությունը կլիմայի և բուսականության վրա: Ոգտակար հանածոները. քարածուխ և նավթ Սախալինում: Բնակչությունը: Տնտեսությունը. լեռնարդյունահանական արդյունաբերություն, ձկնորսություն:

4. Կալիսկա: Առանձնացած վիճակը և ծովերով շրջապատվածը: Հրաբուխները: Կլիմայական Սոպկա, Ավաչինսկայա: Բուսականության և կլիմայի բնութագրությունը: Բնակչությունը և ձկնային արդյունաբերությունը:

5. Չուկոտյան—Անտարկտիկայի յերկրամաս: Փոքր հետադուրծություն: Լեռները: Կլիման, բուսականությունը և կենդանական աշխարհը: Բնակչությունը: Տնտեսությունը և ծովային արդյունաբերությունը:

Բնակչությունը: Քաղաքային բնակչության բարձր տոկոսը: Փոքր խտություն: Ազգային կազմի խախտաբեկությունը: Վերանակչություն:

Տնտեսությունը: Արդյունաբերության աճն ու զարգացումը: Անտառային, ձկնա-կոնսերվային, լեռնային (վոսկի, քարածուխ, Անտառային, ձկնա-կոնսերվային) արդյունաբերությունը: Մորթեղենի արդյունաբերությունը: Հողագործության տարբեր պայմաններ՝ հյուսիսում և հարավում:

Հաղորդակցության նպաստողները: Յերկաթուղային մագիստրալ՝ հարավում, ծովային հաղորդակցություն՝ հյուսիսում և ջրային ճանապարհ՝ Ամուր գետով:

Քաղաքները: Խաբարովսկ, Վրանգելսկ (նավահանգիստ), Վորոշիլով, Կոմսոմոլսկ, Նիկոլայեվսկ, Բիրոբիջան, Պետրոպավլովսկ, Ալեքսանդրովսկ, Սովետսկայա գավառ, Ուսուրսկ, Մագադան:

12. ՀԱՉԱԽՍՏԱՆ (2 ժամ)

(Հաղախական ԽՍՀ)

Դիրքը և ստիմուլները: Դիրքը: Տարածությունը: Սահմանները: Ռեյնֆոր: Մասերի բաժանումը: Մերձկասպյան և Թուրանի դաշտավայրերը: Հաղախական լեռնաշարք, Բեռ-Պակ-Դալա պլատոն, հանքային Ալթայ և հյուսիսային Տյան-Շան:

Մերձկասպյան և Թուրանի դաշտավայրերը: Մակերևութի բնույթը. կավային կիսսնապատներ կամ ավազուտներ: Ավելի բարձրադիր մասերը. Ուստ-Ուրտ պլատոն և Տուրգայան սեղանակերպ յերկիրը: Տափաստանային գետերի (Եմրա, Ուրալ) բնույթը:

Հաղախական լեռնաշարք: Ռեյնֆորի առանձնահատկությունները, լեռների քայքայվածությունը: Գետերը և լճերը. Սարի-Սու գետը և Դենգիզ լիճն արևելքում, Չու, Սիր-Դարյա գետերը և Բալխաշ լիճը՝ հարավում:

Ռեյնֆոր: Լեռնային Հաղախատանի ռելիեֆը. հանքային Ալթայ, Չալիլյան և Ջունգարյան Ալատուս: Ջունգարյան դռները: Ոգտկառ համաձայնություններ: Քարածուխ (Կարագանդա), պղինձ (Կոունրադ) բաղաձայնություն (Ռիդդեր), նավթ (Եմրա):

Կլիման: Խիստ ցածաքայքայություն: Ջրունահողմեր: «Տակիրի»: Աղուտ հողերը: Բուսականությունը և կենդանական աշխարհը:

Բնակչությունը: Վարչական բաժանումը: Խտությունը ըստ շրջանների: Ազգային կազմը:

Տնտեսությունը: Սել և մետաղագործական (գունավոր մետաղներ) արդյունաբերության գերակշռող դերը: Տեղային բնակչության անցումը նստակյաց կյանքի և քոչվոր անասնապահությունից՝ հողագործության: Զրույի հողագործություն գետերի ափերին:

Հաղախականությունը նախապատիվներ: ԹուրքՍիր: Քարավանային ճանապարհները:

Քաղաքները: Ալմա-Աթա, Սեմիպալատինսկ, Կարագանդա, Ռիդդեր, Կոունրադ:

13. ՄԻՋԻՆ ԱՍԻԱ (3 ժամ)

(Միութենական հանրապետություններ. Թուրքմենական, Ուզբեկական, Տաջիկական և Կիրգիզական: Կարակալական ԱԽՍՀ):

Դիրքը և ստիմուլները: Դիրքը: Մեծությունը: Սահմանները: Բնական պայմանների զանազանակերպությունը: Մասերի բաժանումը. դաշտավայր՝ հյուսիս-արևմուտքում և Տյան-Շանի ու Պամիրի լեռնաշղթաները՝ հարավ-արևելքում:

Ռեյնֆոր:

1. Միջին Ասիայի դաշտավայրերը: Կլիմայական պայմանները: Ավազներ: Կարա-Կում և Կիզիլ-Կում անապատները: Ուզբեկի չոր հովիտը և Սարիղամիշյան գոգավորությունը: Գետերը և նրանց նշանակությունը: Ամու-Դարյա, Սիր-Դարյա, Վախշ, Զերավան, Չիրչիկ, Իլի, Մուրղաբ, Տեջեն, Արալի ծովը:

2. Տյան-Շան: Գլխավոր լեռնաշղթաները՝ Կոկչալ-Տաու, Զերավանի, Դիսարի: Խան-Թենդրի գագաթը: Սառցադաշտեր: Իսիկ-Կուլ լիճը: Ոգտակար հանածոները: Ֆերգանայի հովիտը:

3. Պամիր-Ալայան սիսեմը: Ալայան և Զալայան և Պետրոս I-ի լեռնաշղթաները: Սառցադաշտերը (Ֆեդչենկո): Միջլեռնային հովիտները: Արևելյան և Արևմտյան Պամիրը: Գլխավոր գագաթները՝ Ստալինի անվան և Լենինի անվան: Լեռնային հեղեղատները և գետերը: Կոպետ-Դաղ լեռները: Ոգտակար հանածոները. նավթ (Չելեկեն կղզու վրա և Նեբեդ-Դաղում), միջաբերություններ (Կարա-Բոգազ-Գյուլ ծոցում), նավթ և քարածուխ (Ֆերգանայում): Կլիմայի ցածաքայքայությունը: Բուսական և կենդանական աշխարհը: Ծծմբահողեր:

Կլիման: Նրա խիստ ցածաքայքայությունն ու չորայնությունը: Տարվա յեղանակների բնութագրությունը: Ֆերգանայի հովտի կլիմայի բնութագրությունը:

Բնակչությունը: Քաղաքական-վարչական բաժանումը: Խտությունը և ազգային կազմը:

Տնտեսությունը: Հողագործության գերակշռումն արհեստական վոռոգման պայմաններում: Ոաղիսներ (Մերվի, Խորեզմի): Բամբակամշակություն: Ալգեգործություն: Շերամապահություն: Անասնապահություն: Գյուղատնտեսական և լեռնային արդյունաբերություն: Մեքենայիչության զարգացումը: Հաղորդակցության ճանապարհները: Ֆերկաթուղային մագիստրալները: Զրային տրանսպորտի թույլ զարգացումը: Քարավանային ճանապարհները:

Քաղաքները: Աշխաբադ, Կրանսովոդսկ, Չարշույ, Տաջիկ, Սամարղանդ, Տուրտկուլ, Ստալինաբադ, Խորոզ, Ֆրունզե:

Ամբողջ դասընթացի երկնություն—(8 ժամ)

ՈՒԹԵՐՈՐԴԻԱՍԱՐԱՆ

ԽՍՀՄ-ի սննետեղան առխառնագրություն

(80 ժամ, վորից 8 ժամ կրկնության համար):

Առաջին մաս. ԽՍՀՄ-ի ճյուղային տնտեսությունը (20 ժամ)

1. ԽՍՀՄ-ի տնտեսության ընդհանուր ընթացությունը — 2 ժամ.

2. ԽՍՀՄ-ի արդյունաբերության աշխարհագրությունը: — 9 ժամ.

3. » գյուղատնտեսության աշխարհագրությունը — 5 ժամ.

4. » տրանսպորտի աշխարհագրությունը — 4 ժամ.

Յերերորդ մաս. ԽՍՀՄ-ի շրջանային տնտեսությունը (60 ժամ)
I ՌԽՖՍՀ ընդհանուր տնտեսություն — 1 ժամ.

1. ՌԽՖՍՀ-ի Յեվրոպական մասի կենտրոնը — 7 ժամ.

2. » » » հյուսիս-արևմուտքը — 3 ժամ.

3. » » » հյուսիս-արևելքը — 2 ժամ.

4. » » » արևմուտքը — 2 ժամ.

5. Պովոլժյե — 4 ժամ.

6. Ղրիմի ԱԽՍՀ — 1 ժամ.

7. Ներքին Դոն և Հյուսիսային Կովկաս — 4 ժամ.

8. Ուրալ — 4 ժամ.

9. Արևմտյան Սիբիր — 2 ժամ.

10. Արևելյան » — 3 ժամ.

11. Հեռավոր Արևելք — 2 ժամ.

II—Ուկրաինական ԽՍՀ (Մոլդավական ԱԽՍՀ-ի հետ) — 4 ժամ.

III—Բելոռուսական ԽՍՀ — 1 ժամ.

IV—Անդրկովկասի միութենական հանրապետությունները — 5 ժամ.

V—Ղազախական ԽՍՀ — 2 ժամ.

VI—Միջին Ասիայի միութենական հանրապետությունները — 4 ժամ.

VII—Միջմարզային կապերը — 1 ժամ.

—Ամբողջ գասընթացի կրկնությունը — 8 ժամ.

I մաս. ԽՍՀՄ նյութային տնտեսությունը. (20 ժամ)

1. ԽՍՀՄ-ի ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԲՆՈՒԹԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ (2 ժամ)

Մինչ պատերազմյան Ռուսաստանի և ԽՍՀՄ-ի ժողովրդական տնտեսության ստրուկտուրան:

ԽՍՀՄ-ի համեմատումը մինչհեղափոխական Ռուսաստանի և կապիտալիստական խոշորագույն յերկրների հետ:

Տնտեսական անկախության գծով ձեռք բերված հաղթանակը: ԽՍՀՄ—Յեվրոպայում առաջին, և աշխարհում յերկրորդ ինդուստրիալ յերկիրն է:

Արտադրության տեղադրման գծով տեղի ունեցած տեղաշարժերը ԽՍՀՄ-ում:

2. ԽՍՀՄ-ի ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅԱՆ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ (9 ժամ)

ա) Արդյունաբերության ընդհանուր բնութագրությունը: ԽՍՀՄ-ի

սոցիալիստական արդյունաբերության բացառիկ արագ զարգացումը: Համեմատում կապիտալիստական յերկրների հետ:

Նոր արտադրությունների յուրացումը: Նոր արդյունաբերական ձեռնարկությունների չափերը, նրանց տեխնիկական մակարդակի բարձրությունը: Արդյունաբերության նշանակությունը յերկրի պաշտպանության համար:

բ. Եներգետիկա: Եներգետիկայի նշանակությունը ժողովրդական տնտեսության մեջ: Եներգետիկի հիմնական աղբյուրները և նրանց գնահատականը: ԽՍՀՄ-ի եներգոտնտեսության չափերն այլ յերկրների համեմատությամբ: Եներգոտնտեսության բաշխումը ԽՍՀՄ-ի տերիտորիայի վրա: Գլխավոր քարածխային ավազանները և նրանց ընթացությունը: Նավթ, տորֆ, թերթաքարեր, անտառներ: Հիդրոէներգոտնտեսություններ: Ելեկտրիֆիկացիայի նշանակությունը ԽՍՀՄ-ի համար: ԳՈՆԼԻՐՈ՞ՅԻ պլանը և նրա կենսագործումը:

գ. Սնվ մետաղագործություն: Սև մետաղագործության նշանակությունը: Սև մետաղագործության գլխավոր շրջանները. Հաբով, Կենտրոն, Արևելք (Ուրալ, Կուզբաս): Յերկաթի նոր հանքավայրերը:

գ. Դեֆային սրանսպարս: Գետային տրանսպորտի առավելությունները յերկաթուղային համեմատութեամբ: Գետային տրանսպորտի աշխարհագրությունը: Վոլգա-Նեվա սխտեմի, Հյուսիսային Դվինայի, Դնեպրի, Սիբիրի և Հեռավոր Արևելքի գետերի բեռնահոսանքները: Գետային նավատորմի ռեֆերացումը, գետային նավահանգիստների կառուցում, ջրանցքների կառուցում:

դ. Ծովային սրանսպարս: Արտաքին ծովային ապրանքաշրջանառություն: Մեծ և Փոքր կարոտաժ: Ծովեր և նավահանգիստներ: Ծովային տրանսպորտի զարգացումը ԽՍՀՄ-ում: Հյուսիսային ծովային ճանապարհի յուրացումը:

ե. Ավստրալիայի սրանսպարս: Անուշտ տրանսպորտի նշանակութունը: Ավտոճանապարհային տրանսպորտի զարգացումը: Նոր ճանապարհներ: Ավտոմոբիլային պարկի աճը:

զ. Ավիացիայի սրանսպարս: Ավիատրանսպորտի զարգացումը և նրա նշանակութունը՝ Խորհրդային Միության մեծ տարածությունները հաղթահարելու տեսակետից: Կարելորագույն ավիագծերը:

ՅԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ. ԽՍՀՄ-ի ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆԸ

(60 ժամ)

ԽՍՀՄ-ի հիմնական քաղաքական բաժանումն ըստ Աստիկայի Մահմանադրության:

Տասնմեկ Խորհրդային Սոցիալիստական հանրապետություններ:

1. ՌԻՍՏԱՏԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՖԵԴԵՐԱՏԻՎ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ (ՌԽՖՍՀ) (1 ժամ)

ՌԽՖՍՀ-ն Խորհրդային Միության Հանրապետություններից ամենախոշորագույնն է: Տեղաբնակչության մեծությունը և բնակչության քանակը: ՌԽՖՍՀ-ի գլխավոր աշխարհագրական մասերը, Ֆեդրալական մաս, Արևմտյան և Արևելյան Սիբիր, Հեռավոր Արևելք:

Բնության բազմազանությունը և հարստությունը, անտառներ, մուշտակավոր կենդանիներ, ձկներ, ոգտակար հանածոներ, հիդրոէներգիաներ:

ՌԽՖՍՀ-ն բազմազգ հանրապետություն է:

Մայրաքաղաքը. Մոսկվա:

ՌԽՖՍՀ-ի տեսակարար կշիռը և առաջատար նշանակութունը ընդհանուր միութենական տնտեսության մեջ: ՌԽՖՍՀ-ի տնտեսական կապերը Միութենական մյուս հանրապետությունների հետ:

ՌԽՖՍՀ-ի մարզերի, յերկրամասերի և հանրապետությունների խմբավորումը:

1. ՌԽՖՍՀ-ի ՅԵՐԿՐԱՅԻՆ մԱՍԻ ԿԵՆՏՐՈՆԸ (7 ժամ)

Ա. վոչ սևահողային կենտրոն:

(Մազկալի, Իվանովի, Յարոսլավի, Գորկու, Ռյազանի յեկ Տուլայի մարզեր)

ՄՈՍԿՎԱՅԻ ՄԱՐԶ

Դիրքը Վոլգայի և Ոկայի միջագետում: Գետերը: Հողերը և կլիման: Ոգտակար հանածոները. տորֆ, ֆոսֆորիտներ (Վոսկրեսենսկու մոտ), շինանյութեր: Անտառներ:

Բնակչության բարձր խտությունը և քաղաքային բնակչության մեծ տոկոսը:

Արդյունաբերության տեսակարար կշիռը Մոսկվայի մարզի տնտեսության մեջ: Գլխավոր ճյուղերը. մեքենաշինական, քիմիական և տեքստիլ: Դրանցից յուրաքանչյուրի տեղադրությունը: Նոր արտադրությունների յուրացումը: Մանր արդյունաբերություն: Ելեկտրիֆիկացիա:

Գյուղատնտեսության մասնագիտացումը:

Հաղորդակցության ճանապարհները—յերկաթուղային և ջրային: Մոսկվան խոշորագույն յերկաթուղային հանգույց: Մոսկվա-Վոլգա ջրանցքը:

Քաղաքներ: Մոսկվա, Կոլոմնա, Նոգինսկ, Պոդոլսկ, Որելսովո-Զուլյեվո:

ԻՎԱՆՈՎԻ ՄԱՐԶ

Դիրքը Կլյազմայի ավազանում: Ոկայի և Վոլգայի տրանսպորտային նշանակութունը: Հողերը և կլիման: Բնական պայմանների գնահատությունը գյուղատնտեսության համար: Ոգտակար հանածոները. տորֆ, ֆոսֆորիտներ: Անտառներ:

Քաղաքային բնակչության բարձր տոկոսը:

Արդյունաբերության բարձր տեսակարար կշիռը մարզի տնտեսության մեջ: Տեքստիլ արդյունաբերությունը: Տեքստիլ արդյունաբերությունը սպասարկելու համար առաջացած ճյուղերը՝ ոսկայի, քիմիական, տեքստիլ մեքենաշինություն: Մարզի

եկեկտրիֆիկացիան և նրա հետևանքով առաջացած ճյուղերը՝ տորֆամշակման, տորֆամեքենաների և եքսկավատորների արտադրություն: Ճյուղեր՝ տեղական հումքի վրա. ապակու, սղոցարանային:

Գունավոր մետաղների մշակությունը Կոլչուգինոյում: Տնայնագործական արհեստագործություններ:

Գյուղատնտեսությունը: Վուշակաթնային, մերձքաղաքային և հացահատիկա-կարտոֆիլա-այգեգործական տնտեսության շրջանները:

Յերկաթուղային տրանսպորտի նշանակությունը մարզի համար:

Քաղաքներ: Իվանովո, Վլադիմիր:

ՅԱՐՈՍԼԱՎԻ ՄԱՐԶ

Դիրքը: Գետերի նշանակությունը (Վոլգա, Շեքսնա, Մուլոգա, Կոստրոմա): Հողերը և կլիման: Ոգտակար հանածոները՝ տորֆ, ֆոֆորիտներ: Անտառներ:

Աշափնյա և ձախափնյա մասերի տարբերությունը բնակվածություն և ինդուստրացման տեսակետից: Հիմնական ինդուստրիալ կենտրոնները. Յարոսլավլ, Ռիբինսկ և Կոստրոմա: Նրանց աշխարհագրական դիրքի հարմարությունը: Արդյունաբերության հին ճյուղերը (տեքստիլ, սղոցարանային) և նորերը (մեքենաշինություն, նավաշինություն, ռեզինոքիմիական և այլն): Տնայնագործական արհեստագործություններ: Ուգլիչի և Ռիբինսկի հիդրոէլեկտրակայանների շինարարությունը: Գյուղատնտեսությունը. կաթնային՝ հյուսիսում, սերմնարուծական՝ Մուլոգո-Շեքսնինյան միջագետքում, հացահատիկա-բանջարաբուծական-կաթնային՝ հարավում: Անտառային տնտեսություն:

Յերկաթուղային և ջրային տրանսպորտ:

Քաղաքներ: Յարոսլավլ, Ռիբինսկ, Կոստրոմա:

ԳՈՐԿՈՒ ՄԱՐԶ

Դիրքը Վոլգայի վրա՝ Ոկայի և Վոլգայի խառնարանի մոտ: Հողերը և կլիման: Անտառները: Ոգտակար հանածոները. յերկաթահանք, տորֆ, թերթաքարեր, ֆոսֆորիտներ:

Գորկին՝ յերկրամասի տրանսպորտային և արդյունաբերական կենտրոն: Մետաղային, քիմիական, նավաշինարարական, փայտամշակման ճյուղերը: Սորմովոյի գործարանը: Գորկու ավ-

տոմորիային գործարանը: Մերձոկյան մետալուրգիան: Չերնոբեհնսկի քիմկոմբինատը: Անտառային և անտառաքիմիական արդյունաբերություն: Եներգետիկան: Տնայնագործական արդյունաբերություն: Գյուղատնտեսությունը. վուշ, կարտոֆիլ և հացահատիկային: Տրանսպորտը:

Քաղաքներ: Գորկի, Մուրոմ, Պավլովո:

ՌՅԱՋԱՆԻ ՄԱՐԶ

Դիրքը միջին Ոկայի վրա: Մեշչերսկի անտառները Ոկայից դեպի հյուսիս և սեանոդային անտառատափաստանը՝ դեպի հարավ:

Ոգտակար հանածոները: Մերձմոսկովյան քարածուխ, ֆոսֆորիտներ, տորֆ:

Հացահատիկային շրջան՝ վոշ սեանոդային կենտրոնի կազմում: Բանջարաբուծություն. կարտոֆիլ և խոտացանք: Այգեգործություն: Խոշոր յեղջուրավոր անասնապահություն (Մերձոկյան պոյմայոլա—գետամարգագետնում) և խոզաբուծություն: Արդյունաբերությունը. սննդի, քարածխային, սղոցարանային: Մեքենաշինական և ելեկտրոտեխնիկական (ելեկտրոլամպերի գործարան) արդյունաբերության զարգացումը Ռյազանում:

Քաղաքը. Ռյազան:

ՏՈՒԼԱՅԻ ՄԱՐԶ

Դիրքը անտառատափաստանի սահմանի վրա: Ոգտակար հանածոները: Մերձմոսկովյան քարածուխը. յերկաթահանք: Բնակչության մեծ խտությունը:

Արդյունաբերության՝ առաջատար ճյուղերը. քարածխային, քիմիական, մետալուրգիական և մետաղամշակման: Նրանց տեղադրությունը: Կապը Մոսկվայի մարզի հետ:

Հացահատիկա-կարտոֆիլային տնտեսության և անասնաբուծության զարգացումը: Կարտոֆիլի գերը խոզաբուծության և քիմիական արդյունաբերության զարգացման գործում:

Քաղաքներ: Տուլա, Ստալինոգորսկ, Կալուգա:

Բ. ՍԵՎԱՆՈՂԱՅԻՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

(Ույուլի, Կուրսկի, Վորոնեժի, Տամբովի յեվ Պենզայի մարզերը)

Միջին Ռուսական բարձրությունը և Ոկա-Դոնյան դաշտավայրը: Վարած անտառատափաստան՝ սեանոդերով: Ձորերի խիստ զարգացումը: Կլիման: Տեղումների քանակը հյուսիս-արևմուտքից

դեպի հարավ-արևելք: Ոգտակար հանածոները, յերկաթահանք, ֆոսֆորիտներ, շինանյութեր:

Բնակչության խտությունը:

Սևահողային կենտրոնի ընդհանուր բնութագրությունը առաջ և հիմա:

ՈՐՅՈՒՆ ՄԱՐԶ

Դիրքը Ուկայի և Դեսնայի վերին հոսանքի վրա:

Կարտոֆիլի, կանեփի և վուշի գերակշռող նշանակությունը գյուղատնտեսության մեջ (ԽՍՀՄ-ի հիմնական կանեփաբուծական շրջան): Հացահատիկային տնտեսություն: Խոզաբուծություն և ձիաբուծություն:

Արդյունաբերություն, վոր վերամշակում և գյուղատնտեսական հումքը: Մեքենաշինության զարգացումը: Սղոցարանային և լուցկու արդյունաբերություն: Բրյանսկի արդյունաբերական հանգույցը:

Քաղաքներ. Ույու, Բրյանսկ:

ԿՈՒՐՍԿԻ ՄԱՐԶ

Դիրքը: Կլիման՝ Սևահողային կենտրոնի մյուս մարզերի համեմատությամբ:

ՌեֆիՍՀ-ի շաքարի արտադրության գլխավոր շրջանը: Աշնանացան ցորենի բարձր տեսակարար կշիռը: Խոզաբուծության և թռչնաբուծության զարգացումը: Այգեգործություն: Գյուղատնտեսական արդյունաբերություն: Կուրսկի մագնիսային անոմալիայի յերկաթահանքի մշակումը և սև մետալուրգիայի զարգացման հեռանկարները: Ֆոսֆորիտների մշակումը Շչիգրիի մոտ և կավիճը՝ Բելգորոդի մոտ:

Քաղաքներ. Կուրսկ, Բելգորոդ:

ՎՈՐՈՆԵՑԻ ՄԱՐԶ

Դիրքը Դոնի վերին հոսանքի վրա: Կլիման:

Հացահատիկ, արևածաղիկ, կարտոֆիլ և շաքարի ճակնդեղ: Անասնաբուծություն:

Գյուղատնտեսական արդյունաբերություն: Սև մետալուրգիան Լիպեցկում, մեքենաշինական և քիմիական արդյունաբերություն Վորոնեժում:

Քաղաքներ. Վորոնեժ, Լիպեցկ:

Դիրքը սևահողային կենտրոնի հյուսիս-արևելյան մասում: Հացահատիկային կուլտուրաների ցանքերի զարգացումը: Տեխնիկական կուլտուրաների աճը. կարտոֆիլ, ծխախոտ-մախորկա, կանեփ: Անասնաբուծություն: Այգեգործություն: Գյուղատնտեսական հումք վերամշակող արդյունաբերություն. մանդի, կաշվի, կոպիտ մահուղի, ծխախոտի, սղոցարանային: Մեքենաշինություն զարգացումը:

Քաղաքներ. Տամբով, Միչուրինսկ, Պենզա:

2. ՌԵՖԻՍՀ-Ի ՅԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՄԱՍԻ ՀՅՈՒՍԻՍ ԱՐԵՎՄՈՒՏՔԸ (3 ժամ)

(Լենինգրադի մարզ, Կարելյան ԱԽՍՀ, Մուրմանսկի մարզ)

ԼԵՆԻՆԳՐԱԴԻ ՄԱՐԶ

Անտառներ, ճահճներ: Պոզուլ հողեր: Բնական պայմանների արժեքավորումը գյուղատնտեսության համար:

Ներքին ջրերի նշանակությունը նավագնացության և էներգետիկայի համար:

Ոգտակար հանածոները. տորֆ, գորշ քարածուխ, թերթաքարեր, բոքսիտներ, յերկաթահանք, շինանյութեր:

Լենինգրադի դիրքի առանձնահատկությունները: Լենինգրադում արդյունաբերության վաղ զարգացման պատճառները: Լենինգրադում արդյունաբերության ուժեղ համակենտրոնացման պատճառները: Առաջավոր տեխնիկայի յուրացման գործում Լենինգրադի դերը: Եներգետիկա և ելեկտրիֆիկացիա:

Լենինգրադը վորպես խոշորագույն արդյունաբերական կենտրոն և նավահանգիստ ծովային և գետային ճանապարհների հանգույցում: Կրոնշտադ բերդը, վորը փակում և ծովի կողմից Լենինգրադի մուտքը:

Լենինգրադից դուրս տեղական հումքի վրա աշխատող արդյունաբերական ճյուղերի զարգացումը:

Գյուղատնտեսական գոտիները. մերձքաղաքային, վուշի, անտառային:

Քաղաքներ. Լենինգրադ, Նովգորոդ, Պսկով, Վոլխովսկոյ:

ԿԱՐԵԼԱԿԱՆ ԱԽՍՀ

Դիրքը Ֆինլանդիայի սահմանի վրա: Կարելիան՝ գրանիտի, լճերի և անտառների յերկիր: Գետերի նշանակությունը: Հողա-

բուսական կլիմայական պայմանները գյուղատնտեսութեան համար: Ոգտակար հանածոները: Կարելիայի դրութիւնը ցարական Ռուսաստանի կազմում յեղած ժամանակ: Սոցիալիստական շինարարութեան հաջողութիւնները: Անտառային տնտեսութեան և անտառաթղթային արդյունաբերութեան զարգացումը:

Ընկեր Սթալինի անվան Սպիտակ-Բալթիկ ծովյան ջրանցքի նշանակութիւնը Կարելիայի և ԽՍՀՄ-ի տնտեսութեան համար:

Մայրաքաղաքը. Պետրոգրադսկ:

ՄՈՒՐՄԱՆՍԿԻ ՄԱՐԶ

Դիրքը, գետերը, լճերը: Մարզի ծովափերի և ներքին մասերի կլիման: Ոգտակար հանածոները. ապատիտներ, յերկաթահանք, պղնձի և նիկելի հանքեր: Բնակչութիւնը: Արդյունաբերութիւնը. լեռնային և քիմիական: Զինորսութիւն և ձկնակոնսեր-վային արդյունաբերութիւնը:

Յեղջերվարոծութեան և գյուղատնտեսութեան զարգացումը անդրբևեռային շրջանում:

Քաղաքներ. Մուրմանսկ, Կիրովսկ, Մոնչեգորսկ:

3. ՌԵՖՍՅԷ-Ի ՅԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՄԱՍԻ ՀՅՈՒՄԻՍ ԱՐԵՎԵԼՔԸ

(2 ժամ)

(Ախտագիտի, վարդապետի, Կիրովի մարզեր և Կամի ԱխՄԷ)

Դիրքը: Ռելիեֆը: Կլիման: Գետերը և նրանց նշանակութիւնը: Տունդրայի և տալգայի գոտիները: Անտառային հարստութիւնները:

Ազգային կազմը և բնակչութեան տեղադրութիւնը:

ԱՐԽԱՆԳԵԼՍԿԻ ՄԱՐԶ

Դիրքը: Անտառը և նրա արդյունաբերական ոգտագործումը: Անտառային արդյունաբերութեան տեղադրութիւնը: Անտառի արտահանումը և նրա նշանակութիւնը: Փայտամշակման և ցելյուլոզա-թղթային արդյունաբերութեան աճը: Վորիկուտինսկի քուրաժիսի մշակումը: Գյուղատնտեսութեան հիմնական ճյուղերը. կաթնային անասնապահութիւն և յեղջերվարոծութիւն (նենեց-ների մոտ), ձկնորսութիւն և ձկնային արդյունաբերութիւն: Վորսորդութիւն: Տրանսպորտը:

Քաղաքներ. Արխանգելսկ, Նարյան-Մար:

ՎՈԼՈԳԴԱՅԻ ՄԱՐԶ

Դիրքը: Գետերը: Անտառները:

Արդյունաբերութեան հիմնական ճյուղերը. սղոցարանային, փայտա-վուշամշակման և յուղի: Գյուղատնտեսութիւնը և նրա մասնագիտացումը: Տրանսպորտը: Մարինյան և Հյուսիս-Դվինյան ջրային սիստեմների նշանակութիւնը:

Քաղաք. Վոլոգդա:

ԿԻՐՈՎԻ ՄԱՐԶ

Դիրքը Վյատկայի ավազանում: Համեմատումը՝ բնական պայմանների տեսակետից՝ Հյուսիս Արեւելյան շրջանի մյուս մարզերի հետ: Կապը Վոլգայի և Ուրալի հետ: Հանածոները. տորֆ, յերկաթահանք, ֆոսֆորիտներ:

Անտաղագործական, վորակավոր մետալուրգիայի, անտառ-մշակման և լեռնարդյունահանային արդյունաբերութիւն: Կաշ-վեղենի և կոշիկեղենի արդյունաբերութիւն: Տնայնագործական արդյունագործութիւն:

Գյուղատնտեսութեան մասնագիտացումը. վուշարոծութիւն և կաթնային անասնաբուծութիւն: Հացահատիկային ցանքերի աճը:

Քաղաք. — Կիրով:

ԿՈՄԻ ԱԽՄԷ

Դիրքը Պեչորայի և Վիչեգդայի ավազանում: Բնութիւնը: Ազգային կազմը, բնակչութեան խտութիւնը: Կոմի դրոս-թիւնը ցարական Ռուսաստանի կազմում յեղած ժամանակ և այժմ:

Անտառային խոշոր հարստութիւնները և նրանց ոգտագործումը: Անտառասղոցարանային, թղթի և անտառքիմիական արդյունաբերութեան զարգացումը: Պեչորայի քարածխի և Ուխտայի նավթի յուրացումը: Սեփական գյուղատնտեսական բազայի ստեղծումը, վուշարոծութիւնը՝ հարավում. յեղջերվարոծութիւնը և ձկնորսութիւնը՝ հյուսիսում: Վորսորդութիւն: Տրանսպորտը:

Մայրաքաղաք. Սեկտիվկար:

4. ՌԵՖՍՅԷ-Ի ՅԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՄԱՍԻ ԱՐԵՎՄՈՒՏՔԸ

(3 ժամ)

(Սմոլենսկի յեվ Կալինինի մարզերը)

Արեւմուտքի բնության յեվ անտառային բնութեան գծերը

ՍՄՈԼԵՆՍԿԻ ՄԱՐԶ

Դիրքը Միջին Ռուսական բարձրութեան և Դնեպրի վերին հոսանքի վրա: Հողերը և կլիման: Ոգտակար հանածոները. տորֆ, ֆոսֆորիտներ, շինանյութեր, գորշ քարածուխ:

Գյուղատնտեսութեան մասնագիտացումը: Վուշարուծութիւնը, կանեփաբուծութիւնը, յուղակաթնային անասնաբուծութիւնը և խոզաբուծութիւնը: Հացահատիկային ցանքերի զարգացումը:

Գյուղատնտեսական արդյունաբերութիւնը (վուշի մշակում, յուղային, պանրի, կաշվի և այլն), անտառաստղծարանային, փայտամշակման և բամբակեղենի արդյունաբերութիւնը: Քիմիական արդյունաբերութիւնը (ֆոսֆատային պարարտանյութեր):

ԿԱԼԻՆԻՆԻ ՄԱՐԶ

Դիրքը ԽՍՀՄ-ի Յեկրոպական մասի գետերի գլխավոր ջրբաժան գծի վրա: Մորենային լանդշաֆտ: Լճերի և ճահճների առատութիւնը: Վոլգայի վերին հոսանքները: Կլիման և հողերը: Անտառները և նրանց ջրապահպանման նշանակութիւնը: Տորֆ:

Վուշարուծութիւնը վորպես գյուղատնտեսութեան գլխավոր մասնագիտացում: Կաթնային անասնաբուծութիւնը: Կարտոֆիլ և բանջարեղեններ: Մեքենաշինական, բամբակեղենի, վուշամշակման, կաշվեղենի-կոշիկեղենի և անտառ-թղթային արդյունաբերութիւնը:

Մոսկվա-Վոլգա ջրանցքի նշանակութիւնը մարզի համար: Քաղաքները. Կալինին, Վիշնի Վոլոչեկ:

5. ՊՈՎՈՂԺՅԵ (4 ժամ)

(Կուլբեկով, Սարասովի յեկ Սելիմգրադի մարզերը: Զուվառական, Մարիա-կան, Մորդովական, Թաթարական, Պավլովյեյի Գերմանացիների յեկ Կալսիկական ԱԽՍՀ-ները):

ՄԻՋԻՆ ՊՈՎՈՂԺՅԵ

(ԶՈՒՎԱՇԱԿԱՆ ԱԽՍՀ, ՄԱՐԻԱԿԱՆ ԱԽՍՀ, ԹԱԹԱՐԱԿԱՆ ԱԽՍՀ, ԿՈՒՅԲԻՇԵՎԻ ՄԱՐԶ, ՄՈՐԴՈՎԱԿԱՆ ԱԽՍՀ)

Դիրքը Վոլգայի վրա՝ Զուվաշական ԱԽՍՀ անտառատափաստանային շերտում: Ոգտակար հանածոները. ֆոսֆորիտներ, թերթաքարեր և շինանյութեր:

Զուվաշների դրութիւնը ցարական Ռուսաստանի ժամանակ: Զուվաշի վերածնունդը Հոկտեմբերյան Սոցիալիստական Մեծ Հեղափոխութիւնից հետո:

Արդյունաբերութեան զարգացումը: Գյուղատնտեսութիւնը. հացահատիկային (հաճար, վարսակ, ցորեն) և տեխնիկական կուլտուրաներ (վուշ, կանեփ, ծխախոտ-մախորկա), կարտոֆիլ: Ծանապարհային շինարարութիւնը:

Մայրաքաղաքը. Չերոքասարի:

ՄԱՐԻԱԿԱՆ ԱԽՍՀ

Դիրքը Վոլգայի վրա՝ անտառային գոտում:

Բնակչութեան ազգային կազմը: Մարիների դրութիւնը մինչև Հոկտեմբերյան Սոցիալիստական Մեծ Հեղափոխութիւնը և այժմ:

Անտառային հարստութիւնները և նրանց ոգտագործումը: Անտառաստղծարանային, փայտամշակման, անտառքիմիական և ցելյուլոզաթղթային արդյունաբերութիւնը: Գյուղատնտեսութիւնը:

Ազգային-կուլտուրական շինարարութեան հաջողութիւնները:

Մայրաքաղաքը. Յոշկար-Ուլա:

ԹԱԹԱՐԱԿԱՆ ԱԽՍՀ

Յերեք մասերը. Վոլգայի Աջ ափ, Կամայի Աջ ափ, Կամայի Ձախ ափ և նրանց բնութեան տարբերութիւնները: Գյուղատնտեսութեան առանձնահատկութիւնները նրանցից յուրաքանչյուրում:

Արդյունաբերական մասնագիտացումը կենդանական հումքի վերամշակման վրա: Թաթարիան ԽՍՀՄ-ի գլխավոր մորթեմշակման շրջանն է: Անտառային և փայտամշակման արդյունաբերութիւնը: Քիմիական արդյունաբերութեան և մեքենաշինութեան զարգացումը: Ազգային-կուլտուրական շինարարութեան հաջողութիւնները:

Մայրաքաղաքը. Կազան:

ԿՈՒՅԲԻՇԵՎԻ ՄԱՐԶ

Դիրքը անտառատափաստանային շերտում՝ Միջին Վոլգայի վրա, Վոլգան հատող յերկու յերկաթուղային մագիստրալների շրջանում: Աջափնյա և Ձախափնյա մասերի բնական տարբերութիւնները: Ձախափնյա մասի չորայնութիւնը: Ոգտակար հանածոները. թերթաքարեր, նավթ, ֆոսֆորիտներ, շինանյութեր:

Աջափնյա և Ձախափնյա մասերի գյուղատնտեսութեան բնոյճանուր բնութագրութիւնը: Գյուղատնտեսութեան կազմի փոփոխութիւնը սոցիալիստական շինարարութեան հետեանքով: Հացահատիկային, տեխնիկական կուլտուրաների, անասնաբուծական մթերքների, մթերատու անասնապահութեան, ալիքագործութեան զարգացումը Աջափնյա մասում և հացահատիկային (ցորեն, յեգիպտացորեն), յուղատուների (արևածաղիկ), մսաբրդային անասնաբուծութեան զարգացումը Ձախափնյա մասում:

Մանրի, սղոցարանային, լուցկու, թղթի և մետաղամշակման

արդյունաբերութիւն: Հանածոներն մշակում: Կույրերի շինարարութիւն: Պայքար յերաշտի դեմ:

Քաղաքներ. Կույրերի, Սիդրան, Ուլյանովսկ:

ՄՈՐԴՈՎԱՅԱՆ ԱԽՍՀ

Դիրքը: Ազգային կազմը և դրութիւնը մինչև Հոկտեմբերյան Սոցիալիստական Մեծ Հեղափոխութիւնը և այժմ:

Հացահատիկային և տեխնիկական կուլտուրաների (կանեփ, կարտոֆիլ, վուշ) և կաթնային անասնաբուծութեան զարգացումը: Անտառային հարստութիւնները և փայտամշակման արդյունաբերութիւնը: Ազգային-կուլտուրական շինարարութեան հաջողութիւնները:

Մայրաքաղաքը. Սարանսկ:

ՆԵՐՔԻՆ ՊՈՎՈԼՅՅԵ

(Սարսովի մարզ, Պոլովոյեի Գերմանացիների ԱԽՍՀ, Սալիմգրադի մարզի եւ Կալմիկական ԱԽՍՀ):

Մերձվոլգյան բարձրութիւն: Յերգեները: Ուշիկ Սիրտը: Մերձկասպյան դաշտավայրը: Վոլգա-Ախտուրայի պոյման: Հողերը և կլիման ու նրանց փոփոխութիւնը հյուսիս-արեւմուտքից դեպի հարավ-արեւելք: Սարատովի մարզի ոգտակար հանածոները (ֆոսֆորիտներ, թերթաքարեր, ալմոդ գաղեր, ցեմենտային կավեր) և Ստալինգրադի մարզի ոգտակար հանածոները (աղ և յերկաթ):

Բնակչութեան ազգային կազմը և խտութիւնը:

ՍԱՐԱՏՈՎԻ ՄԱՐԶ

Տնտեսութեան մեջ մտած փոփոխութիւնները՝ սոցիալիստական շինարարութեան հետեանքով: Գյուղատնտեսութեան շրջանային մասնագիտացումը: Գյուղատնտեսական արդյունաբերութիւնը և նրա տեղադրութիւնը. ալմոդ գաղեր և նրանց տեղադրութիւնը Վոլգայի վրա: Ծանր արդյունաբերութեան ստեղծումը:

Քաղաքը. Սարատով:

ՊՈՎՈԼՅՅԵՑԻ ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՆԵՐԻ ԱԽՍՀ

Դիրքը: Հացահատիկա-անասնաբուծական տնտեսութիւն և տեխնիկական կուլտուրաներ (արեւածաղիկ, ծխախոտ և մանանիխ): Գյուղատնտեսական հումք վերամշակող արդյունաբերութիւն: Գյուղատնտեսական մեքենայինութիւն և անտառապահ-

ցում: Ազգային կուլտուրական շինարարութեան հաջողութիւնները:

Մայրաքաղաքը. Ենգելս:

ՍՏԱԼԻՆԳՐԱԴԻ ՄԱՐԶ

Սոցիալիստական շինարարութեան հետեանքով տնտեսութեան մեջ տեղի ունեցած փոփոխութիւնները: Ստալինգրադի տրակտորի գործարանը և նրա նշանակութիւնը: Ստալինգրադի արդյունաբերութեան ալմոդ գաղերը: Աստրախանի արդյունաբերութիւնը: Գյուղատնտեսութեան շրջանային մասնագիտացումը: Ձկնորսութիւն և աղի արդյունահանութիւն: Վոլգայի և Դոնի միացման պրոբլեմը:

Քաղաքներ. Ստալինգրադ, Աստրախան:

ԿԱՄԻԿԱՍՆ ԱԽՍՀ

Դիրքը և բնական պայմանները: Բնակչութեան անցումը նստակեցութեան: Մարքաշին անասնապահութիւն: Ձիաբուծութեան զարգացումը: Ձկնորսութիւն և ձկնակոնսերվային արդյունաբերութիւն:

Մայրաքաղաքը. Ելիստա:

6. ՂԻՐՄԻ ԱԽՍՀ (1 ժամ)

Թերակղզային դիրքը: Տափաստանային հյուսիսը, լեռները, հարավային ծովափը և Կերչի թերակղզին: Հարավային ծովափերի առանձնահատուկ նպաստավոր պայմանները ջերմասեր կուլտուրաների և կուրորտների համար: Ոգտակար հանածոները. Կերչի յերկաթահանքը, ալմոդ գաղեր, աղ, շինանյութեր, քարածուխ: Եներգոտնտեսների պակասութիւնը:

Բնակչութեան խտութիւնն ու ազգային կազմը: Ղրիմի տնտեսական շրջանները և նրանցից յուրաքանչյուրի բնութագրութիւնը: Կերչի մետալուրգիան: Ղրիմի ծովափերը—ԽՍՀՄ-ի կենսարան: Տրանսպորտը. Նավահանգիստները:

Քաղաքներ. Սիմֆերոպոլ (մայրաքաղաքը), Սեվաստոպոլ, Թեոդոսիա, Կերչ, Յալտա:

7. ՆԵՐՔԻՆ ԴՈՆԸ ՅԵՎ ՀՅՈՒՍԻՍԱՅԻՆ ԿՈՎԿԱՍԸ

(4 ժամ)

Դիրքը տափաստանային հարթութեան վրա և Կովկասյան եռների լանջերին: Ստալինգրադի բարձրութիւնը: Կլիմայի փո-

փոխութիւնը արեւմուտքից-արեւելք: Մերձարեւմտաւորային կլիման Սև ծովի ափերին: Լեռնային անտառներ, անտառատափաստան, տափաստան և կիսաանապատներ: Գետերի առանձնահատկութիւնները և նրանց նշանակութիւնը: Կուժա-Մանիչյան ջրանցքի շինարարութիւնը: Լեռնային տուրիզմը:

Հարթավայրային և լեռնային մասերի բնակչութիւնը:

ՌՈՍՏՈՎԻ ՄԱՐԶ

Ոգտակար հանածոները (Դոնբասի արեւելյան մասը): Նպաստավոր պայմաններ գյուղատնտեսութեան համար:

Հացահատիկային և տեխնիկական (արեւածաղիկ) կուլտուրաներ և բախշաներ: Մանդի արդյունաբերութիւն: Ծանր արդյունաբերութիւն, մետալուրգիա, մետաղամշակման և քարածխային, գյուղատնտեսական մեքենաշինութիւն (Ռոստսելմաշ): Տրանսպորտը:

Քաղաքներ. Ռոստով, Տագանրոգ:

ԿՐԱՍՆՈՂԱՐԻ ՅԵՐԿՐԱՄԱՍ (ԱԴԻԳԵՅԱՆ ԱՄ-Ի ՇԵՏ)

Գյուղատնտեսութեան համար նպաստավոր բնական պայմանների (Կուբան, Սև ծովյան ափեր) զուգակցումը հարմար մերձծովյան դիրքի հետ: Ոգտակար հանածոները: Լեռնային գետերի հիդրոէներգիան: Լեռնային անտառներ, վոր հարուստ են ծառերի թանկագին տեսակներով:

Բնակչութեան ազգային կազմը:

Գյուղատնտեսական հիմնական կուլտուրաները, հները և նորերը և նրանց տեղադրութիւնը: Գյուղատնտեսական շրջանները. Մերձկուբան, Սևծովյան ափ, բարձրալեռնային շերտ և նախալեռներ: Գյուղատնտեսական արդյունաբերութիւն: Ծանր արդյունաբերութիւն. նավթի արդյունաբերութիւն, ցեմենտի արտադրութիւն և այլ ճյուղեր:

Յերկաթուղային և ծովային տրանսպորտը:

Քաղաքներ. Կրասնոդար, Նովորոսիյսկ, Արմավիր, Տուապսե, Մայկոպ:

ՈՐՁՈՆԻԿԻՁԵՅԻ ՅԵՐԿՐԱՄԱՍ (ՉԵՐԿԱՍԱԿԱՆ ՅԵՎ ԿԱՐԱՉԱՅԵՎՅԱՆ ԱՄ-ԵՐԻ ՇԵՏ)

Դիրքը: Չորային կլիման, հողերը և բուսականութիւնը: Բնակչութեան ազգային կազմը: Հացահատիկային հողագործութիւն և մսաբրդային անասնաբուծութիւն: Ոգտակար հանածո-

ները: Գյուղատնտեսական հումք վերամշակող արդյունաբերութիւն: Հանքային ջրեր և կուրորտային շրջան:

Քաղաքներ. Վորոշիլովսկ, Պյատիգորսկ, Բատալաշինսկ, Միկոյան-Շահար:

ԿԱԲԱՐԴԻՆՈ-ԲԱԼԿԱՐԱԿԱՆ ԱԽՍՀ

Յերեք մասերը. բարձրալեռնային, միջին բարձրութեան լեռների և հարթավայրային:

Բնակչութեան ազգային կազմը:

Հանրապետութեան ձեռք բերած խոշոր հաջողութիւնները սոցիալիստական շինարարութեան մեջ:

Մայրաքաղաք. Նալչիկ:

ՇՅՈՒՍԻՍ-ՈՍԵՏԱԿԱՆ ԱԽՍՀ

Լեռնային և հարթավայրային մասերը:

Լեռնային արդյունաբերութիւնը: Գունավոր մետալուրգիա: Գյուղատնտեսութիւնը և մանդի արդյունաբերութիւնը: Ջրային էներգիայի ոգտագործումը: Ռազմա-Վիրական ճանապարհի նշանակութիւնը:

Մայրաքաղաք. Որջոնիկիձե:

ՉԵՉԵՆՈ-ԻՆԳՈՒՇԱԿԱՆ ԱԽՍՀ

Դիրքը: Բնակչութեան ազգային կազմը:

Գրողնու նավթարդյունաբերական շրջանը: Գրողնուց սկսվող նավթամուղ խողովակները: Նավթամշակման, մեքենաշինութեան, անտառային և քիմիական արդյունաբերութեան զարգացումը:

Գյուղատնտեսութիւնը. հացահատիկային կուլտուրաներ, այգեգործութիւն և անասնապահութիւն:

Մայրաքաղաք. Գրողնի:

ԴԱՂՏՏԱՆԻ ԱԽՍՀ

Լեռները և մերձծովյան դաշտավայրը: Անհարմար հողերի զգալի քանակութիւնը: Ոգտակար հանածոները: Ջրային էներգիան:

Ազգային կազմի խայտառդետութիւնը:

Գյուղատնտեսութեան հիմնական ճյուղերը: Արոտային անասնապահութիւն, այգեգործութիւն, բանջարաբուծութիւն, բամբակաբուծութիւն: Մրգակոնսերվային, ձկնակոնսերվային և ապակու (Դաղ-Ոգնի) արդյունաբերութիւն:

Մայրաքաղաք. Մախաչ-Կալա:

(Սվեդրյովսկի, Պերմի, Չելյաբինսկի, Չելյովի մարզերը)։

Բաշկիրական և Ուրմուրսկայան ԱնՍՀ-ները։

Ուրալի ոգտակար հանածոների հարստությունն ու բազմազանությունը. յերկաթահանքի գլխավոր տեղադրավայր։ Յերկաթահանքի արբանյակները։ Գունավոր մետաղներ։ Բիմիական հումք, աղեր (սեղանի և կալիական), ֆոսֆորիտներ, քրոմի հանքեր և այլն։ Քարածխի և նավթի հանքավայրերը։ Հանքային վառելանյութերի պաշարի անբավարարությունը։ Անտառները, գետերի ջրային ենթաբազան, տորֆ։ Նախաուրալի և Անդրուրալի գյուղատնտեսական մասերը։

ՍՎԵՐԴԼՈՎՍԿԻ ՅԵՎ ՊԵՐՄԻ ՄԱՐԶԵՐԸ

Դիրքը Ուրալի միջին՝ ավելի ցածրադիր և ավելի զարգացած մասի վրա։ Ոգտակար հանածոները. յերկաթ, մարգանց, պղինձ, ցինկ, կալիական աղեր, սեղանի աղ, քարածուխ, նավթ, պլատին, ասբեստ, թանգագին քարեր։

Ծանր արդյունաբերության ուժեղ զարգացումը և նրա ճյուղերը. յերկաթահանքային, սև և գունավոր մետալուրգիայի, մեքենաշինության, քիմիական, թղթի, էլեկտրիֆիկացիա։ Հիմնական արդյունաբերական կենտրոնները։ Անտառային տնտեսություն։ Գյուղատնտեսության ժամանակագրությունը։

Քաղաքներ. Սվերդլովսկ, Պերմ, Նիժնի Տադի, Բերեզնիկի։

ՈՒՐՄՈՒՐՏԱԿԱՆ ԱՆՍՀ

Դիրքը։ Անտառները։ Գետերը։

Ազգային-կուլտուրական շինարարության հաջողությունները։

Մետաղամշակում և մեքենաշինություն։ Փայտամշակման և կաշվեղենի արդյունաբերություն։ Գյուղատնտեսությունը. վոլաբուծություն՝ հյուսիսում, հացահատիկային կուլտուրաներ և կարտոֆիլ՝ հարավում։

Քաղաքներ. Իժմիսկ (մայրաքաղաքը), Վոտկինսկ։

ՉԵԼՅԱԲԻՆՍԿԻ ՄԱՐԶ

Մարզի լեռնային և հարթավայրային մասերը։ Ոգտակար հանածոները. յերկաթահանք, գունավոր մետաղներ, գորշ քարածուխ, տորֆ։

Տնտեսությունը։ Ծանր արդյունաբերության զուգակցումը գյուղատնտեսության հետ։ Սև և գունավոր մետալուրգիա։ Մագնիտոգորսկի գործարանը և նրա նշանակությունը։ Չելյաբինսկի արդյունաբերական հանգույցը։ Գյուղատնտեսությունը, նրա մասնագիտացումը և տեղադրությունը։

Քաղաքներ. Չելյաբինսկ, Մագնիտոգորսկ, Զլատոուստ։

ԲԱՇԿԻՐԱԿԱՆ ԱՆՍՀ

Դիրքը Բելայա գետի ավազանում։ Աջափնյա և Ձախափնյա մասերի տարբերությունը։ Ոգտակար հանածոները. յերկաթ, մարգանց, պղինձ, քրոմ, վոսկի, տորֆ, նավթ, անտառ, ջրային ենեղիա։

Ազգային կազմը և ազգային-կուլտուրական շինարարությունը։

Ծանր արդյունաբերության զարգացումը (լեռնային, մետալուրգիական, մեքենաշինական)։ Անտառային տնտեսություն։ Գյուղատնտեսությունը, նրա մասնագիտացումը և տեղադրությունը։ Գյուղատնտեսական հումքի վերամշակումը։

Քաղաքներ. Ուֆա (մայրաքաղաք), Բելորեցկ, Ստեռլիտամակ։

ՉԿԱՆՈՎԻ ՄԱՐԶ

Անտառազուրկ տափաստանների գերակշռումը։ Չորային կլիման։ Գետային ցանցի աղքատությունը։ Որսկո-Նալիովոյի շրջանի ոգտակար հանածոները. յերկաթ, պղինձ, նիկել, քրոմ, վոսկի, Իլեցկի աղը։ Որսկո-Նալիովոյի արդյունաբերական հանգույցը։ Մարզի ֆնացած մասերի գյուղատնտեսական բնույթը։ Գյուղատնտեսության գլխավոր ճյուղերը. հացահատիկային հողագործություն և մսաբրդային անասնապահություն։

Քաղաքներ. Չկալով, Որսկ։

9. ԱՐԵՎՄՏՅԱՆ ՍԻԲԻՐ (2 ժամ)

(Ուսկի և Նալոսիբիտսկի մարզեր, Ալտայի յերկրամասը)։

Դիրքը։ Արևմտա-Սիբիրական դաշտավայրը։ Տունդրա, տայգա, անտառատափաստան և տափաստան։ Ալտայան լեռները, Հումուլթի և ենեղիայի խոշորագույն պաշարները. քարածուխ, ջրային ենեղիա, անտառներ, մուշտակամորթ կենդանիներ, թանգագին մետաղներ։ Նպաստավոր պայմաններ գյուղատնտեսու-

թյան համար անտառատափաստանային և տափաստանային գոտում:

ՈՄՍԿԻ ՄԱՐԶ

Դիրքը: Ոգտակար հանածոների աղքատությունը: Յերեք գոտիները. տոնդրա, տալգա, անտառատափաստան և նրանց հատող Ուր-Իրտիշյան ուղին:

Բնակչության բաշխումը և աղգային կազմը:

Մարզի յերկու մասերը—հարավային և հյուսիսային: Հարավային մասի գյուղատնտեսությունը և նրա մասնագիտացումը:

Գյուղատնտեսական և փայտամշակման արդյունաբերությունը: Մեքենաշինություն և նավաշինություն:

Տնտեսական և կուլտուրական շինարարությունը Ուրի հյուսիսում: Հյուսիսի յուրացումը:

Քաղաքներ. Ուսկ, Տյումեն, Տոբոլսկ:

ՆՈՎՈՍԻԲԻՐՍԿԻ ՄԱՐԶ

Դիրքը՝ Սիբիրական մագիստրալով Ուրը հատող ճանապարհի վրա: Տալգա, անտառատափաստան, Ալտայի նախալեռները: Ոգտակար հանածոները. Կուզնեցկի ավազանի քարածուխը, յերկաթ, մարգանց, բազմամետաղներ:

Կուզբասը Ուրալ-Կուզնեցկյան կոմբինատի հիմնական եներգետիկ բազան է: Մետալուրգիա (սև և գունավոր) և քիմիա:

Մարզի քարածխային և մետալուրգիական արդյունաբերության համամիութենական նշանակությունը: Մշակողական արդյունաբերություն, գյուղատնտեսական մեքենաշինական, փայտամշակման և սննդի արդյունաբերության աճը:

Գյուղատնտեսությունը, նրա մասնագիտացումը և տեղաբաշխումը: Կաթնային անասնաբուծություն: Տեխնիկական կուլտուրաների ներդրումը (վուշ, արևածաղիկ):

Քաղաքներ. Նովոսիբիրսկ, Մտալինսկ, Կեմերովո, Տոմսկ:

ԱՆՏԱՅԱՆ ՅԵՐԿԱՐԱՄԱՍ (ՈՅՐՈՅԱԿԱՆ ԱՄ-Ի ՇԵՏ)

Լեռներ, նախալեռներ և հարթություններ: Տեղումները: Հոգերը: Տափաստանները, անտառները և լեռնային արոտավայրերը: Ալտայի գետերի ջրային եներգիան:

Ոգտակար հանածոները. բազմամետաղներ, վոսկի:

Բնակչության աղգային կազմը:

Տափաստանային շերտի գյուղատնտեսությունը. ցորեն, տեխ-

նիկական կուլտուրաներ, անասնապահություն: Կաթնային անասնաբուծության զարգացումը լեռնային Ալտայում: Արդյունաբերության հիմնական ճյուղերը. սննդի, յուղի, կաշվեղենի, տեքստիլ: Կապերը Նովոսիբիրսկի և Միշին Ասիայի հետ:

Քաղաքներ. Բառնաուլ, Բիյսկ, Ոյրոթ-Տուրա:

10. ԱՐԵՎԵԼՅԱՆ ՍԻԲԻՐ (3 ժամ)

(Կրասնոյարսկի յերկրամաս, Իրկուսկի յեկ Ձիսայի մարզեր, Բուրյաթ-Մոնղոլական յեկ Յակուտական ԱԽՍՀ-ները):

Դիրքը: Համեմատությունը Արևմտյան Սիբիրի հետ: Միշին Սիբիրական բարձրավանդակը, Սայանները և Բայկալյան լեռները: Յանա-Կոլիմյան լեռնաշխարհը: Յենիսեյ և Լենա գետերն իրենց վտակներով, նրանց նշանակությունը նավագնացության և եներգետիկայի համար:

Խիստ ցամաքային և դաժան կլիմա: Ոգտակար հանածոները. քարածուխ, վոսկի, գունավոր և հազվագյուտ մետաղներ:

ԿՐԱՆՆՅԱՐՍԿԻ ՅԵՐԿԱՐԱՄԱՍ (ԽԱԿԱՍԱԿԱՆ ԱՄ-Ի ՇԵՏ)

Դիրքը Յենիսեյի ավազանում: Յերկրամասի մեծ ձգվածությունը հյուսիսից-հարավ: Ռելիեֆի, կլիմայի և բուսականության բազմազանությունը: Ոգտակար հանածոները: Անտառները: Գյուղատնտեսության համար հարմար հողերը. Յենիսեյ գետը վորպես ջրային ճանապարհ և եներգիայի աղբյուր:

Բնակչության աղգային կազմը:

Յերկրամասի ինդուստրացումը: Կուզբասի շինարարության և հյուսիսային ծովային ճանապարհի յուրացման նշանակությունը յերկրամասի համար:

Լեռնային արդյունաբերության (քարածուխ և վոսկի) և անտառային արդյունաբերության զարգացումը: Լեռնային մեքենաշինություն և անտառային արդյունաբերություն Կրասնոյարսկում: Գյուղատնտեսության զարգացումը: Տնտեսական և կուլտուրական շինարարությունը Յենիսեյի հյուսիսում:

Քաղաքներ. Կրասնոյարսկ, Մինուսինսկ, Արական, Իգարկա:

ԻՐԿՈՒՏՍԿԻ ՄԱՐԶ

Ռելիեֆը: Անտառները: Կլիման: Գետային ցանցը: Ջրային եներգիայի հարստությունը: Ոգտակար հանածոները. քարածուխ, յերկաթահանք, ասբեստ, վոսկի, փայլար, աղ:

Բնակչության աղգային կազմը:

Լեռնային արդյունաբերություն. վոսկու և քարածխի արդյունահանություն:

Այլ ճյուղերը. մեքենաշինություն, փայտամշակման, կաշվեղենի, սննդի:

Արդյունաբերության զարգացման հեռանկարները՝ կապված Անգարստրոյի հետ:

Գյուղատնտեսությունը: Ցանքային տարածությունների ընդարձակումը: Անասնաբուծության զարգացումը: Փափկամաղ մորթեղենի արդյունագործություն: Ձկնորսություն Բայկալի վրա:

Քաղաքներ. Իրկուտսկ, Չերեմխովո, Բոդայբո:

ԲՈՒՐՅԱԹ-ՄՈՆՂՈԼԱԿԱՆ ԱԽՍՀ

Դիրքը: Լեռները: Անտառներն ու տափաստանները: Կլիման: Բնակչության ազգային կազմը: Բուրյաթների անցումը նստակեցության: Մսաբրդային անասնապահության և հողագործության զարգացումը: Լեռնային, մեքենաշինական, կաշվեղենի և անտառափայտային արդյունաբերություն:

Ազգային-կուլտուրական շինարարությունը:

Մայրաքաղաքը. Ուլան-Ուդե:

ՁԻՏԱՅԻ ՄԱՐԶ

Դիրքը: Ռելյեֆը: Գետերը. Ամուրն իր վտակներով, Լենայի վտակները—Ուլեկմա և Վիտիմ: Կլիման: Հողերը: Բուսականությունը (տափա և տափաստաններ): Մշտնջենական սառցակալում: Ոգտակար հանածոները. վոսկի, յերկաթահանք, գունավոր մետաղներ, հազվագյուտ մետաղներ, քարածուխ:

Բնակչության ազգային կազմը:

Լեռնարդյունահանական արդյունաբերություն: Անասնապահության և հողագործության զարգացումը: Մշակողական արդյունաբերության գլխավոր ճյուղերը. մետալուրգիա, անտառափայտային, կենդանական հումքի վերամշակում: Վորսորդություն:

Քաղաքներ. Զիտա, Սրետենսկ:

ՅԱԿՈՒՏԱԿԱՆ ԱԽՍՀ

Հեռավոր դիրքը և թույլ մատչելիությունը: Դաժան կլիման: Ոգտակար հանածոները, գետերը, անտառները, մուշտակամորթ կենդանիներ:

Բնակչության ազգային կազմը:

Փափկամաղ մորթեղենի արդյունաբերությունն ու վոսկին, վորպես համաժողովրդական նշանակություն ունեցող գլխավոր ճյուղեր: Շրջանները. գյուղատնտեսական, վոսկու և յերկեղծարժեքական—արդյունագործական: Յակուտիայի տրանսպորտը:

Հյուսիսային ծովային ճանապարհի նշանակությունը Յակուտիայի համար:

Քաղաքներ. Յակուտսկ (մայրաքաղաքը), Ալդան:

11. ՀԵՌԱՎՈՐ ԱՐԵՎԷԼՔ

(Պրիմորյեյի և Խաբարովսկի յերկրամասերը Հեյսկան ԱՄ-ի հետ)
(2 ժամ)

Դիրքը Խաղաղ ովկիանոսի ափերին՝ իմպերիալիստական ճապոնիայի անմիջական մերձակայությամբ: Ռելյեֆը: Գետերը: Հողերը և կլիման: Անտառներ և մուշտակամորթ գաղաններ: Ձկնային հարստությունները: Ոգտակար հանածոները. Բուրեխյան լեռնաշղթայի քարածուխը և յերկաթահանքը: Սախալինի նավթը և քարածուխը: Վոսկի և գունավոր մետաղներ:

Բնակչության ազգային կազմը: Վերաբնակեցում:

Համաժողովրդական նշանակություն ունեցող գլխավոր ճյուղերը. անտառ, մորթի, ձուկ, վոսկի: Հարավային մասի գյուղատնտեսական շրջանները: Հիմնական կուլտուրաները—«ռուսական» և «չինական»: Գյուղատնտեսության զարգացումը: Ծանր արդյունաբերության զարգացումը. լեռնարդյունահանական, մեքենաշինական, նավաշինական, ցեմենտի: Փայտամշակման և ձկնակոնսերվային արդյունաբերություն: Յերկաթուղային և խճուղային շինարարություն: Գետային և ծովային նավատորմի աճը: Նավահանգիստները: Հյուսիսի յուրացումը:

Քաղաքներ. Խաբարովսկ, Վլադիվոստոկ, Կոմսոմոլսկ, Նիկոլայեվսկ, Պետրոպավլովսկ, Ալեքսանդրովսկ, Բիրոբիջան:

II. ՌԻԿՐԱԽՆԱԿԱՆ ԽՍՀ (ՄՈՒԳԱՎԱԿԱՆ ԱԽՍՀ-ի ՀԵՏ)
(4 ժամ)

ՌԻԽՍՀ-ի աշխարհագրական դիրքը: Ոգտակար հանածոների զուգակցումը գյուղատնտեսության համար նպաստավոր հողակլիմայական պայմանների և ծովային դիրքի հետ: Դոնեցի քարածխային ավազանը և Կրիվոյ-Ռոդի յերկաթահանքը: Այլ ոգտա-

կար հանածոներ. մարգանեց (Նիկոպոլ), սնդիկ (Նիկիտովկա), աղ (Արտեմովսկի): Գետերի տրանսպորտային և եներգետիկ նշանակությունը: Հողաբուսական գոտիները. Պոլեսյե, անտառատափաստան և տափաստան:

Բնակչության խտությունը: Ազգային կազմը:

Ուկրաինայի տեսակարար կշիռը քարածխի, թուջի, մեքենաշինության, շաքարի, ցորենի, աղի համաժողովրդական տնտեսությանը:

Արդյունաբերական գլխավոր ճյուղերը. քարածուխ, թուջ, մեքենաշինություն, եներգետիկ արտադրություն, քիմիական, սնդիկ: Գլխավոր ճյուղերի տեղադրությունը: Ուկրաինայի արդյունաբերական յերկու հիմնական շրջանները. ծանր ինդուստրիայի (Դոնբաս, Կրիվոյ-Ռոգ, Դնեպրոպետրովսկ, Զապորոժյե, Խարկով), և սնդիկ գլխավորապես շաքարի (Աջափնյա անտառատափաստան): Գլխավոր նորակառույցները. Դնեպրոգես և Դնեպրոկոմբինատ. նրանց նշանակությունը:

Գյուղատնտեսական հիմնական կուլտուրաները և նրանց տեղադրությունը: Ուկրաինայի գյուղատնտեսական շրջանները և նրանց բնութագրությունը: Տրանսպորտը, հիմնական բեռնահոսանքները յերկաթուղիներով և Դնեպրով: Ծովային նավահանգիստները:

Քաղաքները: Կիյև (մայրաքաղաքը), Խարկով, Դնեպրոպետրովսկ, Ոդեսսա, Խերսոն, Արտեմովսկ, Վորոժիլովգրադ, Ստավիճո, Զապորոժյե, Նիկոլայև, Մարիուպոլ:

ՄՈԼԴԱՎԱԿԱՆ ԱՆՍՆ

Նպաստավոր պայմաններ գյուղատնտեսության զարգացման համար և նրա մասնագիտացումը: Գյուղատնտեսական արդյունաբերության զարգացումը:

Մայրաքաղաքը — Տիրասպոլ:

III. ԲԵԼՈՌՈՒՍԱԿԱՆ ԱՆՍ (1 ժամ)

Դիրքը Լեհաստանի և Լատվիայի սահմանի մոտ: Բելոռուսական-Լիտովսկյան թումբը: Պոլեսյե: Պինսկի ճահիճները: Հողերը և կլիման: Ոգտակար հանածոները՝ տորֆ, շինանյութեր և ֆոսֆորիտներ:

Բնակչության ազգային կազմը:

Գյուղատնտեսության հիմնական ճյուղերը և նրանց տեղադրությունը: Կարտոֆիլ և խոզաբուծություն: Ճահիճների չորացումը և ցամաքային տարածությունների ընդարձակումը: Այլ ճյուղեր. վուջաբուծություն, կանեփաբուծություն, թռչնաբուծություն, ալգեգործություն: Անտառային տնտեսություն:

Արդյունաբերության ուժեղ զարգացումը: Մանդի և համի, փայտամշակման, վուջամանարանային, կաշվեղենի, շինանյութերի արդյունաբերություն: Ելեկտրիֆիկացիա: Ազգային-կուլտուրական շինարարություն:

Քաղաքներ. Մինսկ (մայրաքաղաքը), Դոմեյ, Մագիլև, Վիտեբսկ:

IV. ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ (5 ժամ)

(Աղբեջանական ԽՍՀ, Հայկական ԽՍՀ և Վրացական ԽՍՀ):

Դիրքը Կովկասյան լեռնաշղթայից հարավ՝ յերկու ծովերի միջև, Թուրքիայի և Իրանի սահմանների վրա: Ռելյեֆը և գետերը: Անդրկովկասի գլխավոր բնական հարստությունները.

ա) հողակլիմայական պայմանները ջերմասեր կուլտուրաների համար.

բ) ոգտակար հանածոները. Բազլի նավթը, ձիաթուրի մարգանեցը, Տկվիրուլիի և Տկվարչեիի քարածուխը, Ալավերդու և Ղափանի պղինձը, Դաշքյասանի յերկաթը և այլն.

գ) լեռնային գետերի ջրային եներգիան:

ԱՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ԱՆՍ (ՆԱԽԻՋԵՎԱՆԻ ԱՆՍ-Ի ՅԵՎ ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԱՄ-Ի ՀԵՏ)

Դիրքը Անդրկովկասի արևելյան մասում: Ռելյեֆը: Կլիմայական պայմանները: Ոգտակար հանածոները. նավթ, յերկաթահանք, ալունիտներ:

Բնակչության ազգային կազմը:

Ալշերոնյան թերակղզու նավթային արդյունաբերության համաշխարհային նշանակությունը:

Բամբակաբուծություն, շերամաբուծություն, ալգեգործություն, խաղողաբուծություն: Լենքորանի դաշտավայրի մերձաբևադարձային կուլտուրաները: Արոտային անասնապահություն: Գյուղատնտեսական և տեքստիլ արդյունաբերություն:

Նախիջևանի ԱՆՍ: Լեռնային Ղարաբաղի ԱՄ:

Քաղաքները, հագու (մայրաքաղաքը), Կիրովաբադ, Լենքո-
րան, Նախիջևան (Նախիջևանի ԱՆՍՀ-ի մայրաքաղաքը), Ստե-
փանակերտ (Լեռնային Ղարաբաղի ԱՄ-ի կենտրոնը):

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՍՀ

Դիրքը: Հայկական լեռնաշխարհը: Կլիման: Ոգտակար հանա-
ծոները. պղինձ, մոլիբդեն, պեմզա և այլ շինանյութեր: Գետերի
և Սևանա լճի ենթերգոստերաները:

Բնակչության ազգային կազմը:

Հացահատիկային հողագործություն և անասնապահություն
լեռնային մասում: Յերևանյան գոգավորություն ջրովի հողագոր-
ծությունը. բամբակ, ալգեդործություն և խաղողագործություն:
Գունավոր մետալուրգիա: Սեվան-Ջանգու Կասկադի հիդրոկա-
յաններ շինարարությունը: Արդյունաբերություն ճյուղերը.
տեքստիլ, գինու-կոնյակի, բամբակազտիչ, կարբիտի, կոնսերվի,
սինթետիկ կաուչուկի և այլն:

Քաղաքները. Յերևան (մայրաքաղաքը), Լենինական, Կիրո-
վական:

ՎՐԱՑԱԿԱՆ ԽՍՀ (ԱՐԽԱՋԱԿԱՆ ՅԵՎ ԱՋԱՐԱԿԱՆ
ԱՆՍՀ-ՆԵՐԻ ՅԵՎ ՀԱՐԱՎ-ՈՍԵԹԻԱՅԻ ԱՄ-Ի ՀԵՏ)

Դիրքը Անդրկովկասի արևմտյան մասում, Սուրամի լեռնա-
շղթայի յերկու կողմերում: Բնություն հարստությունը և բազմա-
զանությունը: Արևմտյան Վրաստանի խոնավ մերձարևադարձա-
յին կլիման և Արևելյան Վրաստանի չորային կլիման: Ոգտակար
հանածոները. մարգանց, քարածուխ, նավթ: Գետերը և նրանց
նշանակությունը:

Բնակչության ազգային կազմը:

Վրաստանի տնտեսական գլխավոր շրջանները. խոնավ մերձ-
արևադարձային կուլտուրաների շրջան, Իմերեթիա, Կախեթիա:
Նրանց համառոտ բնութագրությունը:

Քաղաքները. Թբիլիսի (մայրաքաղաքը), Գորի, Բուխարի,
Փոթի, Բաթումի (Աջարական ԱՆՍՀ-ի մայրաքաղաքը), Սուխումի
(Աբխազական ԱՆՍՀ-ի մայրաքաղաքը), Ստալինի (Հարավ-
Ոսեթիայի ԱՄ-ի կենտրոնը):

V. ՂԱՋԱԽԱԿԱՆ ԽՍՀ (2 ժամ)

Դիրքը: Ռելիեֆը: Գետերը: Խիստ ցամաքային կլիմա: Բնա-

կան գոտիները: Ոգտակար հանածոները: Ղաղախստանի հարստու-
թյունն առանձնապես գունավոր մետաղներով: Պղինձ (Կոռնրա-
դում, Ժես-Կազգանում, Բոջեկում): Բազմամետաղներ՝ Ալտա-
յում (Ռիդդեր) և Կարատաուի վրա՝ վոսկի: Աղ, ֆոսֆորիտներ
(Ակալյուբինսկ), քարածուխ (Կարազանդայում), նավթ (Շմբա-
յում):

Հողակլիմայական պայմանները գյուղատնտեսություն հա-
մար: Արոտային հողատեսքերի գերակշռությունը: Հյուսիսային
ծայրամասերի վարելահողերը և հարավային Ղաղախստանի ջրո-
վի հողերը:

Բնակչության խտությունը: Ազգային կազմը:

Բայություն լիկվիդացիան: Կոլեկտիվացում և քոլեկտիվ-
ությունից նստակեցություն անցնելը: Գյուղատնտեսության մաս-
նագիտացումը, նոր կուլտուրաներ: Գյուղատնտեսական արդյու-
նաբերություն: Լեռնային արդյունաբերություն և գունավոր
մետալուրգիա: Յերկաթուղային շինարարություն: Ազգային-կուլ-
տուրական շինարարություն:

Քաղաքները. Ալմա-Աթա (մայրաքաղաքը), Սեմիպալատի-
նրսկ, Կարազանդա, Պետրոպոլիովսկ, Ռիդդեր, Ակմոլինսկ, Կոռն-
րադ, Ջիմբենդ:

VI. ՄԻՋԻՆ ԱՍԻԱՅԻ ՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒ- ԹՅՈՒՆՆԵՐԸ (4 ժամ)

Դիրքն Իրանի, Աֆղանստանի և Չինաստանի սահմանի վրա:
Միջին Ասիան կոնտրաստների յերկիր: Հիմնական լանդշաֆտները.
լեռներ, անապատներ, ոռոգիսներ: Խիստ ցամաքային կլիմա:
լեռներ, առանձնահատուկ արժեքը: Ոգտակար հանածոնե-
քովի հողերի առանձնահատուկ արժեքը: Ալմոլինսկ, Ջիմբենդ և այլն:
Բազմամետաղներ, պղինձ, քարածուխ, նավթ, ծծումբ և այլն:

Լեռնային գետերի ջրային ենթերգիան:
Միջին Ասիայի տնտեսության տարբեր տիպերը: Բամբա-
կագործության հսկայական նշանակությունը: Անասնաբուծու-
թյուն: Ծանր և թեթև արդյունաբերության զարգացումը: Ազ-
գային կուլտուրական շինարարության հաջողությունները:

ԹՈՒՐԳՄԵՆԱԿԱՆ ԽՍՀ

Դիրքը: Ռելիեֆը: Կարա-Կում անապատը: Գետերը: Ոռոգի-
սները:

Ոգտակար հանածոները. միջաբերիտ, նավթ, ծծումբ:

Բամբակամշակություն ջրովի հողերի վրա:
Անապատա-արոտային անասնաբուծություն (կարակուլա-բուծություն, ձիաբուծություն): Լեռնային արդյունաբերության զարգացումը (նավթ, ծծումբ, քիմիական հումք):

Քաղաքներ. Աշխաբադ (մայրաքաղաքը), Չարջուռ, Կրասնովոդսկ:

ՈՒԶԲԵԿԱԿԱՆ ԽՍՀ (ԿԱՐԱ—ԿԱԼԱՍԿԱԿԱՆ ԱԽՍՀ-Ի ՀԵՏ)

Դիրքը. Ռելյեֆը. Նախալեռների համեմատաբար բարձր տեսակարար կշիռը: Գետերը: Ջրերի առատությունը վոռոգման համար: Ոգտակար հանածոները. պղինձ, նավթ և այլն:

Բնակչության ազգային կազմը:

Ուղղեկատանը ԽՍՀՄ-ի հիմնական բամբակային բազան է: Մետաքսագործություն, ալգեգործություն և խաղողաբուծություն: Ուղղեկատանի ոռոգիսները:

Արդյունաբերության զարգացումը տեղական բուսական և հանածո հումքի վրա: Մեքենաշինություն: Չիրչիկատրոյը:

Բամբակաբուծություն, կարակուլաբուծություն և ձկնորսու-թյուն Կարա-Կալպակական ԱԽՍՀ-ում:

Քաղաքներ. Տաշքենդ (մայրաքաղաքը), Սամարղանդ, Բուխարա, Ֆերգանա, Տուրտուլ (Կարակալպական ԱԽՍՀ-ի մայրաքաղաքը), Նուկուս:

ՏԱՋԻԿԱԿԱՆ ԽՍՀ (ԼԵՌՆԱՅԻՆ ԲԱԴԱՆՇԱՆԻ ԱՄ-Ի ՀԵՏ)

Լեռնային ռելյեֆը: ԽՍՀՄ-ի ամենաբարձր զագաթները: Սառցադաշտերը: Գետերը: Վոռոգվող հովիտները:

Բնակչության ազգային կազմը:

Տնտեսությունը: Բամբակաբուծություն (յեզիպտական բամբակ): Հացահատիկային կուլտուրաները: Անասնապահություն: Գյուղատնտեսական-վերամշակողական և հանածո հումքի վերամշակման արդյունաբերություն: Ճանապարհային շինարարու-թյուն:

Քաղաքներ. Ստալինաբադ (մայրաքաղաքը), Լենինաբադ, Խորոզ (Լեռնային Բադախշանի ԱՄ-ի կենտրոնը):

ԿԻՐԳԻՉԱԿԱՆ ԽՍՀ

Տյան-Շանի և Պամիր-Ալայան լեռները:

Ֆերգանի արևելյան ծայրամասը, Չու և Տալասի գետահովիտները: Իսիկ-Կուլի գոգավորությունը: Ոգտակար հանածոները. քարածուխ, սնդիկ, սուրճա:

Բնակչության ազգային կազմը:

Մասերգային վոշխարաբուծության և ձիաբուծության զարգացումը: Բամբակ և նոր տեխնիկական կուլտուրաներ. շաքարի ձախդեղ, կենսաֆ, քենդիր: Ցորեն: Լեռնային և գյուղատնտեսական հումք վերամշակող արդյունաբերության զարգացումը:

Մայրաքաղաք. Ֆրունզե:

VII. ՄԻՋՄԱՐՉԱՅԻՆ ԿԱՊԵՐԸ (1 ժամ)

Տնտեսական կապերը Միութենական Հանրապետությունների միջև: Վոշ սեահողային կենտրոնի առանձնահատուկ դերը միջմարզային կապերի սխտեմում: Լենինգրադի մարզի, Ուրալի և Ուկրաինական ԽՍՀ-ի արտաքին կապերը: Միջմարզային կապերը բանվորական ուժի գծով:

Ամբողջ դասընթացի կրկնություն (8 ժամ):

9-ԻՂ ԴԱՍԱՐԱՆ

ԿԱՊԻՏԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԿՐՆԵՐԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

(80 ժամ, վախճ 10 ժամը կրկնություն համար)

1. Կապիտալիստական աշխարհի ընդհանուր տեսությունը— 4 ժամ.
2. Մեծ Բրիտանիա— 6 ժամ.
3. Ֆրանսիա— 5 ժամ.
4. Նիդերլանդներ— 1 ժամ.
5. Բելգիա— 1 ժամ.
6. Գերմանիա 5 ժամ.
7. Իտալիա 2 ժամ.
8. Շվեյցարիա— 1 ժամ.
9. Դանուբյան յերկրներ— 1 ժամ.
10. Չեխոսլովակիա— 2 ժամ.
11. Իսպանիա— 2 ժամ.

12. Բալիանյան յերկրներ—1 ժամ.
13. Սկանդինավյան յերկրներ (Դանիա, Նորվեգիա, Շվեդիա)—2 ժամ.
14. Ֆինլանդիա—1 ժամ.
15. Եստոնիա, Լատվիա, Լիտվա—2 ժամ.
16. Լեհաստան—2 ժամ.
17. Ռումինիա—1 ժամ.
18. ԱՄՆ—6 ժամ.
19. Կանադա—1 ժամ.
20. Լատինական Ամերիկա—4 ժամ.
21. Ճապոնիա—4 ժամ.
22. Չինաստան 4 ժամ.
23. Մոնղոլական Ժողովրդական հանրապետություն և Տուվալի Ժողովրդական հանրապետություն—2 ժամ.
24. Բրիտանական Հնդկաստան—2 ժամ.
25. Իրան և Աֆղանստան—1 ժամ.
26. Թուրքիա—1 ժամ.
27. Աֆրիկա—3 ժամ.
28. Ավստրալիական Միություն—2 ժամ.
29. Ամբողջ դասընթացի կրկնություն—10 ժամ:

Ա. ԿԱՊԻՏԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ

ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆԸ (4 ժամ)

1. Աշխարհի բաժանումը և վերաբաժանումը

Կապիտալիստական յերկրների միջև յեղած հիմնական տարբերությունները: Մեծ իմպերիալիստական պետություններ, նրանց կողմից ճնշված գաղութներ և կախյալ յերկրներ:

Աշխարհի քաղաքական բաժանումը իմպերիալիստական պատերազմի նախորդակին: 6 մեծ պետությունների տիրապետությունները: Ռուսաստանի, Գերմանիայի, Ավստրո-Հունգարիայի սահմանները (քարտեզով):

Իմպերիալիստական համաշխարհային պատերազմը և Հոկտեմբերյան Սոցիալիստական Մեծ Հեղափոխությունը վորպես կապիտալիզմի ընդհանուր ճգնաժամի սկիզբ: Համաշխարհային

տնտեսության բաժանումը յերկու սիստեմի—կապիտալիզմի սիստեմի և սոցիալիզմի սիստեմի:

Նոր պետությունների առաջանալը Յեվրոպայում. Չեխոսլովակիա, Հարավ-սլավիա, Լեհաստան, Դանիա, Ֆինլանդիա, Եստոնիա, Լատվիա, Լիտվա: Գերմանական գաղութների և Ասիական Թուրքիայի մի մասի բաժանումը:

Համաշխարհային տնտեսական ճգնաժամը վորպես կապիտալիզմի ընդհանուր ճգնաժամի հետագա խորացման գործոն:

2. Արտադրական ուժերի տեղաբաշխումը կապիտալիստական աշխարհում

Հումքի և եներգիայի աղբյուրների բաժանումը: Քարածխի, յերկաթահանքի, նավթի և սև մետաղի արտադրության պաշարների և հանույթի տեղաբաշխումը: Ծանր ինդուստրիայի և ելեկտրոններգիայի արտադրության կենտրոնացումն իմպերիալիստական յերկրներում: Մեքենաների արտադրություն: Տեքստիլ արդյունաբերության տեղաբաշխումը: Կաուչուկ, բամբակ, հացահատիկներ, բուրդ, միս արտադրողները:

Գաղութային, կիսագաղութային և կախյալ յերկրները հումք մատակարարողներ են ինդուստրիալ իմպերիալիստական յերկրների համար:

Բ. ՅԵՎՐՈՊԱ

1. Մեծ Բրիտանիա (6 ժամ)

Մեծ Բրիտանիայի բաղկացուցիչ մասերը. Անգլիա, Ուելս, Շոտլանդիա, Հյուսիսային Իրլանդիա: Մեծ Բրիտանիայի տարածությունը և բնակչությունը: Պետական կառուցվածքը: Մայրաքաղաքը՝ Լոնդոն:

Բնական պայմանները. աշխարհագրական դիրքը: Ատլանտյան ովկիանոսի Մեծ Բրիտանիան շրջապատող մասերը: Ափերի բնութագրությունը: Մակընթացությունների նշանակությունը:

Մակերևույթը. Հյուսիսային Շոտլանդական լեռնաշխարհ, Պենիններ, Ուելսի լեռներ, դաշտավայրային Հարավ-Արևելյան Անգլիա: Մակերևույթի հղկված ձևերի գերակշռումը: Գետերը (Թեմզա, Սևերն, Կլայդ), նրանց չառչելը, ջրառատությունը:

Հանքային հարստություններ: Քարածխի և յերկաթի առկայությունը: Գլխավոր քարածխային ավազանները:

կլիման: Գոլֆստրիմի և ծովային քամիների ազդեցութ-
յունը: Տեղումների առատութիւնը և արեւոտ որերի փոքր քա-
նակութիւնը, մառախուղներ: Բուսականութիւնը: Դաշտավայրերի
հարուստ խոտածածկութիւնը: Ամառութիւններ լեռներում:

Շրջապատող ծովերի ձկնային հարստութիւնները:

Բնակչութիւնը: Ազգային կազմը: Քաղաքային բնակչութեան
խիստ գերակշռութիւնը: Բնակչութեան խտութիւնը: Բնակչու-
թեան կենտրոնացումը արդյունաբերական շրջաններում: Արտա-
գաղթ: Անգլիացիների և անգլիական լեզվի տարածումն Անգլիայի
սահմաններից դուրս: Բնակչութեան դասակարգային կազմը:

Ժողովրդական տնտեսութեան բնութագրութիւնը: Գաղութների շահագործումը, վորպես բազա անգլիական բուր-
ժուակի տնտեսական և քաղաքական հզորութեան համար: Մեծ Բրիտանիան վորպես ամենահին ֆարքիկական ինդուստրիային
յերկիր, վորպես անցյալում առաջին առևտրական և ֆինանսա-
կան պետութիւնը աշխարհում: Մեծ Բրիտանիայի արդյունա-
բերական առաջնութեան և առևտրական ու ֆինանսական հզորու-
թեան կորստի պատճառները: Մեծ Բրիտանիայի ներկայիս տե-
սակարար կշիռը, վորպես արդյունաբերական և առևտրական
պետութիւն:

Արդյունաբերութիւնը: Արդյունաբերութեան կարևորագույն
հին ճյուղերը. քարածխային, մետաղագործական, մեքենաշինա-
կան, նավաշինական, տեքստիլ: Նոր ճյուղերը. քիմիական, ելեկ-
տրոտեխնիկական, ավտոմոբիլային և ավիացիոն: Խոշորագույն
գործադրութիւնը անգլիական արդյունաբերութեան մեջ և նրա
պատճառները:

Դաշտային տնտեսութիւնը: Դաշտային տնտեսութեան ստորադաս նշա-
նակութիւնը: Մասնագիտացում մեքենաշինութեան կուլտուրանե-
րի և անասնաբուծութեան վրա: Զինորսութիւնը:

Տնտեսութիւնը: Անգլիական ծովային նավատորմի համաշխար-
հային նշանակութիւնը: Գլխավոր նավահանգիստները: Յերկա-
թուղիները: Զրային ճանապարհները:

Արտաբիւսնոսութիւնը: Մեծ Բրիտանիայի կախումն արտաբիւ-
սնոսութեան հոսքի ներմուծման և գործարանային ապրանքների
արտահանման գծով: Ներմուծման և արտահանութեան կազմը:

Շրջանները: Հարավ-Արևելյան Անգլիա: Աշխարհագրական
գիրքի առանձնահատկութիւնները: Լոնդոնի դերը, վորպես առև-

տրական, ֆինանսական, արդյունաբերական և քաղաքական
կենտրոն: Հարավ-Արևելյան Անգլիայի գյուղատնտեսութիւնը:

Հյուսիսային և Արևմտյան Անգլիան քարածխի, մետաղի,
տեքստիլ արդյունաբերութեան և աշխարհի հնագույն խոշոր գոր-
ծարանային արդյունաբերութեան մի շարք շրջաններ ունեցող
յերկիր: Արդյունաբերական մի շարք հին շրջանների անկումը:

Բիրմինհամի և Շեֆիլդի մետաղարդյունաբերութեան շրջ-
անները:

Հարավային Ուելսը վորպես քարածխային և մետաղագոր-
ծական շրջան. կենտրոնը—Կարդիֆ:

Լանկաշիրը և Յորկշիրը տեքստիլ և քիմիական արդյունա-
բերութեան ու մեքենաշինութեան շրջաններ. կենտրոնները՝ Ման-
չեստը, Լիվերպուլ, Բրադֆորդ, Լիդս, Հոլ (Հալլ):

Հյուսիսային Անգլիայի քարածխային, մետաղագործական
և նավաշինական շրջանները: Կենտրոնը—Նյուկասլ (Նյուկաստլ):

Միջին Շոտլանդական արդյունաբերական շրջան: Գլազգո,
Եդինբուրգ:

Բրիտանական կայսրութիւնը: Չափերը և կազմը: Դոմինիոն-
ները. Իրլանդիա, Կանադա, Նյուֆաունդլենդ, Ավստրալիական
Միութիւն, Նոր Զելանդիա, Հարավ-Աֆրիկայի միութիւն:

Գաղութները. Հնդկաստան, Մալայա, Ռոդեզիա, Նիգերիա,
Վոսկե-Ափ:

Մանդատային տերիտորիաները. Պաղեստին, Տանզանյիկա,
Հարավ-արևմտյան Աֆրիկա:

Մեծ Բրիտանիայից կախում ունեցող յերկրներ. Յեզիպոսոս,
Իրաք:

Բրիտանական տիրապետութիւնը Հնդկական ովկիանոսի
ափերին: Բրիտանական կայսրութեան կարևորագույն ճանապարհ-
ները և հենման կետերը. Զիբրալտար, Մալթա, Սուեզի ջրանցք,
Ադեն, Սինգապուր, Հոնկոնգ:

Մեծ Բրիտանիայի միջազգային դրութիւնը: Հակասութիւններ
միջու իմպերիալիստական պետութիւնների հետ: Մեծ Բրիտա-
նիան և ԽՍՀՄ-ն:

2. Ֆ Ր Ա Ն Ս Ի Ա (5 ժամ)

Յրանսիայի և նրա գաղութային տիրապետութիւնների
տարածութիւնը և բնակչութիւնը: Պետական կառուցվածքը:
Մայրաքաղաքը—Փարիզ:

Բնակեալն պայմանները: Աշխարհագրական դիրքը: Ծովային և ցամաքային սահմանները: Կորսիկա կղզին:

Մակերևույթը: Լեռները. Ալպեր, Պիրենեյներ, Կենտրոնական գանգված, Վոգեզներ: Դաշտավայրերը: Փարիզի ավազան: Գետերը. Սեն (Մառնա վտակով), Լուար, Գարոն, Ռոն (Սոն վտակով), Հոնոս, Նրանց հարմարութիւնը նավագնացութեան համար: Հիդրոէկտրասներ: Հանքային հարստութիւնները: Հարբստութիւնը յերկաթահանքով, քարածխի պակասութիւնը: Բոկսիտներ, կալիական աղեր:

Կլիման, բուսականութիւնը: Բնական պայմանների բազմազանութիւնը:

Բնակչութիւնը: Ազգային կազմը: Բնակչութեան թույլ աճը: Ներգաղթ դեպի Ֆրանսիա պատերազմից հետո: Բնակչութեան բաշխումը քաղաքի և գյուղի միջև: Բնակչութեան խտութիւնը:

Ժողովրդական օճակները: Բնակչութեան բնութագրութիւնը: Նախապատերազմյան Ֆրանսիայի արդյունաբերութեան թույլ զարգացումը: Պատերազմի ազդեցութիւնը Ֆրանսիական արդյունաբերութեան վրա: Հետպատերազմյան ինդուստրացում: Ներկայիս Ֆրանսիան վորպես զարգացած ինդուստրիալ-ագրարային յերկիր, ուժեղ ծանր արդյունաբերութեամբ:

Արդյունաբերութիւնը: Հին և նոր ճյուղերը: Մանր արտադրութեան պահպանումը հին ճյուղերում: Ելեկտրիֆիկացիան. հիդրոէլեկտրոկայի ոգտագործումը: Լեռնային արդյունաբերութիւն, մետաղագործութիւն և մեքենաշինութիւն: Տեքստիլ արդյունաբերութիւն: Պերճանքի առարկաների արտադրութիւն: Ռազմական արդյունաբերութիւն: Շնեյլերի կոնցերնը:

Գյուղատնտեսութիւնը: Մանր, հետամնաց գյուղացիական տնտեսութեան զերակշռումը: Գյուղացիութեան շերտավորումը: Հյուսիսային Ֆրանսիայի խոշոր կապիտալիստական տնտեսութիւնները: Գյուղատնտեսութեան բազմազանութիւնը: Հացահատիկային տնտեսութիւն, անասնաբուծութիւն: Գինեգործութիւն, բանջարաբուծութիւն: Գյուղատնտեսութեան ճգնաժամը:

Տրանսպորտը: Ծովային տրանսպորտը: Գլխավոր նավահանգիստները: Յերկաթուղիները: Զրային ճանապարհները:

Արտաբնական աղբիւրներ: Ներմուծման և արտահանութեան կազմը: Շրջանները: Արդյունաբերական հյուսիսը: Արդյունաբերութեան զարգացման պայմանները: Փարիզ. նրա տնտեսական-քաղաքական և կուլտուրական նշանակութիւնը: Նավահանգստային

քաղաքները. Հավր, Ռուան: Հյուսիսային լեռնագործարանային և տեքստիլ շրջանը: Կենտրոնը—Լիւր:

Արդյունաբերական արեւելքը. Ելզաս և Լոթարինգիա: Լոթարինգիայի մետաղագործական շրջանը: Կենտրոնը—Նանսի: Ելզասը վորպես զարգացած գյուղատնտեսութեան և տեքստիլ արդյունաբերութեան շրջան: Կենտրոնները. Մարսբուրգ, Մյուլուզ:

Լիոնի արդյունաբերական շրջանը: Ռոնի հովիտը վորպես պտտման ճանապարհ: Միջերկրական ծովից Հյուսիսային ծով: Մետաքսի արդյունաբերութիւն, մետաղարդյունաբերութիւն, լիմիա, ուղմական արդյունաբերութիւն: Կենտրոնները. Լիոն, Սենտ-Ետյեն, Լե-Կրեզ:

Հյուսիս-արեւմտյան ագրարային շրջանը: Բրետան և Նոր-մանդիա: Անասնաբուծութիւն: Ձկնորսութիւն: Նավահանգիստները. Նանտ, Բրեստ և Շերբուրգ:

Հարավ-արեւմտյան ագրարային շրջանը: Հետամնաց հացահատիկային տնտեսութիւն: Գինեգործութիւն: Կենտրոնները. Բորդո, Տուլուզ:

Միջերկրածովյան ագրարային շրջանը: Խաղողաբուծութիւն, մրգաբուծութիւն: Մարսելը վորպես Միջերկրական ծովի խոշորագույն առևտրական նավահանգիստ: Տուլոնը՝ Ֆրանսիայի գլխավոր ռազմական նավահանգիստ: Կուրորտային շրջան («Յերկնագույն ափ»): Կենտրոնը—Նիցցա:

Փրանսիայի կառեվարագայն գաղութներ: Ալժիր, Թունիս, Մարոկկո, Ֆրանսիական Արեւմտյան Աֆրիկա, Ֆրանսիական Հասարակածային Աֆրիկա, Մադագասկար, Ֆրանսիական Հնդկաստան, Սիրիան՝ Ֆրանսիական մանդատ:

Միջազգային դրութիւնը: Հակասութիւններ մյուս իմպերիալիստական պետութիւնների հետ: Ֆրանսիան և ԽՍՀՄ-ն:

3. ՆԻԴԵՐԼԱՆԴՆԵՐ (ՀՈԼԼԱՆԴԻԱ) (1 ժամ)

Նիդերլանդների և նիդերլանդական գաղութների տարածութիւնը և բնակչութիւնը: Պետական կառուցվածքը. Հաագ (մայրաքաղաքը):

Բնակեալն պայմանները: Նիդերլանդների աշխարհագրական դիրքի ոգտակարութիւնը առևտրի զարգացման համար (Հոնոսի, Մաասի և Շելդայի գետաբերաններին տիրապետելը): Ծովի դերը Նիդերլանդների համար: Յաճրագիւր ռեյնֆը և հոլանդական ժո-

դովրդի պայքարը ծովի դեմ: Ամբարտակների և ջրանցքների սիստեմը: Պորթներներ: Ջուղերգեհների չորացումը: Կլիման:

Բնակչությունը: Բարձր խտությունը: Գլխավոր քաղաքները. Ամստերդամ, Ռոտտերդամ, Հաագ:

Տնտեսությունը: Ծովային նավատորմի և ծովային առևտրի նշանակությունը: Ռոտտերդամը համաշխարհային նշանակություն ունեցող նավահանգիստ:

Դյուդաճնտեսությունը: Կաթնային անասնաբուծությունը: Ջինորսություն: Արդյունաբերությունն անասնահատկությունները:

Անգլիական կապիտալի ազդեցությունը: Նիդերլանդական գաղութների շահագործումն անգլո-հոլանդական կապիտալի կողմից: Նիդերլանդական Ինդոնեզիա:

4. Բ Ե Լ Գ Ի Ա. (1 ժամ)

Բելգիայի և նրա գաղութների տարածությունը և բնակչությունը: Պետական կառուցվածքը: Մայրաքաղաքը—Բրյուսել:

Բնական պայմանները: Աշխարհագրական դիրքը միջազգային ճանապարհների հատման վրա: Շելդա, կապ Հոենոսի հետ: Ցածրադիր ուկրաինայի գերակշռումը. Ֆլանդրիական գաղութային: Արդեններ: Քարածխային ավազան:

Բնակչությունը: Ազգային կազմը. ֆլամանդցիներ, վալոններ: Բնակչության խտությունը: Գլխավոր քաղաքները. Բրյուսել, Անտվերպեն Գենտ, Լյեժ:

Տնտեսությունը: Բելգիան՝ զարգացած ինդուստրիալ յերկիր: Մետաղագործություն՝ տեղական քարածխի և ներմուծվող մետաղահանքի վրա: Մեքենաշինություն: Տեքստիլ արդյունաբերություն:

Գյուղատնտեսությունը և նրա ինտենսիվ բնույթը: Բելգիայի տրանզիտային նշանակությունը: Անտվերպենը՝ նավահանգիստ համաշխարհային նշանակությամբ: Բելգիայի կապը Ֆրանսիական և անգլիական կապիտալի հետ: Բելգիական Կոնգոյի շահագործումը:

5. Գ Ե Ր Մ Ա. Ն Ի Ա. (5 ժամ)

Տարածությունը և բնակչությունը: Պետական կառուցվածքը: Փաշտատական տեսությունը: Մայրաքաղաքը՝ Բեռլին: Գերմանիայի գլխավոր

խավոր բաղկացուցիչ մասերը. Պրուսիա, Բավարիա, Սաքսոնիա, Թյուրինգիա, Արևելյան Պրուսիա:

Գերմանիայից համաշխարհային իմպերիալիստական պատերազմի հետեվանքով անջատված տերիտորիաները. Ելզաս և Լոթարինգիա, Պոզնան, Արևմտյան Պրուսիա («Լեհական միջանցք»), Վերին Սիլեզիայի մի մասը, Դանցիգ, Մեմելի շրջանը, Շլեզվիգ: Սաարի մարզի ժամանակավոր հանձնումը: Գաղութների կորուստը:

Բնական պայմանները: Աշխարհագրական դիրքը: Ցամաքային և ծովային սահմանները: Քիլի ջրանցքը: Հեյոլանդ կղզին: Մակերևույթը: Գերմանիայի հիմնական աշխարհագրական բաժանումը. Հյուսիս-Գերմանական գաղութային. Միջին-գերմանական լեռներ, Հոենոսյան թերթաքաղաքային լեռներ, Թյուրինգյան անտառ, Հարց, Սուդեթներ. Հարավային Գերմանիա—Բավարական բարձրավանդակ, Սլաեր, Շվարցվալդ: Գետերը. Հոենոս, (Մալն վտակով), Ելբա, Վեգեր, Ոդեր, Դանուբ. նրանց նավարկելիությունը:

Համալսիկս հոսսությունները: Հարստությունը քարածխով: Ռուբրի, Սաարի, Վերին Սիլեզիայի ավազանները: Գորշ ածուխ: Մետաղահանքի աննշան պաշարները: Կալիական աղեր:

Կլիման: Ցամաքայինության ուժեղացումն արևմուտքից—արևելք: Հողերը: Բուսականությունը:

Բնակչությունը: Ազգային կազմը: Ազգային փոքրամասնությունները, նրանց իրավազուրկ վիճակը և դաժանությունները: Բնակչության բաշխումը քաղաքի և գյուղի միջև: Բնակչության խտությունը: Բնակչության դասակարգային կազմը: Բանվոր դասակարգի իրավազրկությունը և աղքատությունը:

Տնտեսությունը բնաբազմությունը: Գերմանիան բարձր զարգացած ինդուստրիալ յերկիր՝ զարգացած գյուղատնտեսությամբ: Փաշտատական Գերմանիայի ծանր տնտեսական կացությունը: Ռազմական հուժքի ներմուծման ուժեղացումը և կենսամթերքների պակասությունը: Փաշտական իշխանության գլուխ: Վոլջ տնտեսության յենթարկումը ռազմական նպատակների:

Արդյունաբերության գլխավոր ճյուղերը և նրանց տեղաբաշխումը. լեռնարդյունաբերություն, մետաղագործություն, մեքենաշինություն, ելեկտրոտեխնիկական, քիմիական: Ռազմական տրդյունաբերության մեծ: Մոնոպոլիաների տիրապետությունը:

Պողպատի տրեստը: Կրուպա: Ներկի-արդյունաբերութեան կոմ-
պանիան:

Կալաուսնեստոքսը: Կալիֆորնիայի հողատիրութեան:
Արեւելեան Գերմանիայի և մերձհունոսյան շրջանների հողատի-
րութեան բնույթի տարբերութեանը: Գյուղատնտեսութեան ուղ-
ղութեանը: Անասնաբուծութեան գերակշռութեանը հողագործու-
թեան նկատմամբ: Գլխավոր կուրտուրաները:

Շրջաններ: Արեւելեան Գերմանիա: Բեռլին, նրա տնտեսա-
կան ու քաղաքական նշանակութեանը: Արեւելեան Գերմանիայի
ազրարային և ագրար-ինդուստրիալ շրջանները ռեակցիոն յուն-
կերութեան հենակետ: Կենտրոնները՝ Շտետին, Քյոնիգսբերգ,
Բրեսլավ: Վերին Սիլեզիական լեռնարդյունաբերական շրջան:

Հյուսիս-արեւմտյան նավահանգստային և անասնաբուծա-
կան շրջան: Աշխարհագրական գիրքը. Գերմանիայի «գարպա-
նները» գեպի Ստրանտյան ովկիանոս: Ծովափերի ռազմական նշա-
նակութեանը: Նավահանգստային քաղաքները. Համբուրգ, նրա
նշանակութեանը: Բրեմեն: Քիլ (ռազմական նավահանգիստ):

Միջին գերմանական արդյունաբերական շրջան: Սաքսոնիա-
յի և Թյուրինգիայի տեքստիլ արդյունաբերութեանը: Կալիֆորնիայի
աղբերի և գորշ քարածխի արդյունահանութեանը: Քլմիսկան ար-
դյունաբերութեանը: Ինտենսիվ հողագործութեանը (չաքարի հա-
կընդեղ) և անասնաբուծութեանը: Գլխավոր քաղաքները. Խեմնից,
Լայպցիգ, Դրեզդեն:

Հոենոս-Վեստֆալյան ինդուստրիալ շրջանը ծանր արդյու-
նաբերութեան և խոշորագույն մոնոպոլիաների գլխավոր շրջան:
Արդյունաբերական պրոլետարիատի մեծ մասսաների կենտրոնա-
ցում: Ռուրի ավազանը: Քարածխային և մետաղագործական
արդյունաբերութեան, մեքենաշինութեան, քիմիա: Կենտրոնները-
Եսսեն, Դորտմունդ, Դուիսբուրգ, Գյուլախդորֆ, Քյոլն:

Հարավ-արեւմտյան ինդուստրիալ-ագրարային շրջան: Մեքե-
նաշինութեան, քիմիա: Կենտրոնները. Ֆրանկֆուրտ (Մալնի
վրա), Շտուտգարդ, Մանհեյմ-Լյուդվիգսհաֆեն: Գյուղատնտե-
սութեան առանձնահատկութեանները:

Սաարի ավազանը Գերմանիայի 2-րդ մետաղագործական
շրջան:

Բավարիա: Հեռաձայն գյուղատնտեսական շրջան՝ առանձին
արդյունաբերական կենտրոններով: Արտադրային անասնաբուծու-

թյուն լեռներում: Գլխավոր քաղաքները. Մյունխեն և Նյուրն-
բերգ:

Տրանսպորտ և արտադրական տնտեսություն: Յերկաթուղիների, գե-
տերի, ջրանցքների և ծովային տրանսպորտի նշանակութեանը:
Տրանսպորտային շինարարութեանը ռազմական նպատակների
համար: Ներմուծման և արտահանութեան կազմը:

Գերմանիայի միջազգային դերը: Ֆաշիստական Գեր-
մանիան վարպետ ռազմական վտանգի գլխավոր ոչալի Յեմլրոպա-
յում: Վերսալյան դաշնագրի ռազմական պայմանների խախտու-
մը: Գերմանիայի սպառազինման ուժեղացումը: Հակաթութեանը:
Ներ մյուս իմպերիալիստական պետութեանների հետ: Ինտերվեն-
ցիան գեպի Իսպանիա: Ավստրիայի հափշտակումը: Ֆաշիստա-
կան եքսպանսիայի պլանները գեպի Արևելք: Չեխոսլովակիայի և
Սլովակիայի ոկուպացիան: Հափշտակողական ձգտումները Դան-
ցիգի նկատմամբ: Ֆաշիստական Գերմանիան վարպետ Ֆաշիստական
ազդեցությունների բլոկի՝ կազմակերպիչ: Գերմանիան և ԽՍՀՄ-ն:

6. Ի Տ Ա Լ Ի Ա (2 ժամ)

Իտալիայի և նրա գաղութների տարածութեան ու բնակ-
չութեանը: Պետական կառուցվածքը: Մայրաքաղաքը՝ Հռոմ: Ի-
տալիայի գաղութները. Եգիպտոս, Լիբիա, Սոմալի, Սոմալի:

Բնակչության պայմաններ: Աշխարհագրական գիրքը: Շրջապա-
տող ծովերը. Ադրիատիկ, Տիրենյան:

Հյուսիսային Իտալիա. Պո գետի հովիտը, Լոմբարդիա, Պյե-
մոնտ, Ալպեր: Լիգուրիայի ծովափը: Ապենինյան լեռնաշղթան և
Սիցիլիա, Սարդինիա կղզիները: Լեռնային մակերևույթի գերա-
կշռումը: Ապենիններ: Հրաբխային գործունեությունը. Վեզուվ,
Ետնա: Ոգտակար հանածոները: Հիդրոէներգիայով հարստութեանը
(հյուսիսում):

Կլիման և բուսականությունը:

Բնակչությունը: Ազգային կազմը: Արտագաղթ:

Տնտեսությանը բնութագրողը: Ինդուստրիալ
ագրարային տիպի տնտեսություն: Արդյունաբերութեան ուժե-
ղացումն իմպերիալիստական պատերազմից հետո: Ցածր աշխատա-
վարձ և բանվոր դասակարգի շահագործման ուժեղացում: Հիդ-
րոէներգիայի ոգտագործումը:

Հումքի բաղադրի ներկրվածությունը, ներքին շուկայի թու-
լությունը, պայքար արտաքին շուկաների համար: Զարգացած

կապիտալիզմի և ֆեոդալական հետամնացութեան գծերի համակցութիւնը: Իտալիայի տնտեսական ծանր կացութիւնը, վորպէս իտալական ֆաշիզմի զավթողական ավանտյուրաների արդյունք:

Առդյաւանքեւութիւնը: Ելեկտրիֆիկացիան: Ծանր ուրդյունաբերութեան գծով առաջավոր կապիտալիստական յերկրներէից հետ մնալը: Թեթև արդյունաբերութեան զերակշռումը:

Գյուղատնտեսութիւնը: Խոշոր կալվածատիրական հողատիրութեան գերակշռումը: Խոշոր կապիտալիստական տնտեսութիւններ չշահակալից գերը հյուսիսում. մանր հետամնաց տնտեսութիւն հարավում: Գլխավոր կուլտուրաները և նրանց տեղադրութիւնը: Գյուղացիութեան ծանր վիճակը:

Շրջաններ: Հյուսիսային Իտալիա (մայր ցամաքային մաս): Արդյունաբերութեան և գյուղատնտեսութեան համեմատաբար բարձր մակարդակ: Յերկաթուղիների և ավտոմոբիլային ճանապարհների խիտ ցանց: Արդյունաբերական և նավահանգստային կենտրոնները. Միլան, Թուրին, Ճենովա, Վենետիկ, Տրիեստ:

Թերակղզային և կղզային Իտալիա. արդյունաբերութեան թույլ զարգացում, գյուղատնտեսութեան հետամնացութիւնը: Գրւելավոր կենտրոնները. Հոմ, Նեապոլ, Յլորենցիա:

Միջազգային դրութիւնը: Իտալական իմպերիալիզմի ագրեսիվութիւնը գաղութներ փնտռելու գծով: Հակասութիւններ մյուս իմպերիալիստական պետութիւնների հետ: Հաբշտանի և Ալբանիայի հափշտակումը և հաբշտական ու ալբանական ժողովրդի պայքարը ինտերվենտների դեմ: Գերմանո-իտալական ֆաշիզմի ինտերվենցիան Իսպանիայում:

Իտալիան և ԽՍՀՄ-ն:

7. Շ Վ Ե Յ Ա Ր Ի Ա. (1 ժամ)

Տարածութիւնը և բնակչութիւնը: Պետական կառուցվածքը: Մայրաքաղաքը՝ Բեռն:

Աշխարհագրական դիրքը միջազգային ճանապարհների համաձրտ: Մահմանները:

Ռելիեֆը: Շվեցարական Ալպերը և բարձրավանդակը: Յուրա: Լեռնանցքները, նրանց նշանակութիւնը. Սեն-Գոթարդ, Սիմպլոն: Դեհերը: Հոենոս, Ռոն:

Լճերը: Բոդենի, Ժնեվի: Հիդրոէներգիայի հարստութիւնները:

Բնակչութիւնը: Շվեցարիայի բաժանումը յերեք մասի. գերմանական, ֆրանսիական և իտալական: Գլխավոր քաղաքները. Յյուրիխ, Բազել, Ժնև, Լոզան:

Տնտեսութիւնը: Տնտեսութեան ինդուստրիալ տիպը: Հումքի բաղալի թուլութիւնը, ներմուծվող հումքի վերամշակում: Ելեկտրիֆիկացիա (շրային): Մեքենաշինութիւն: Տեքստիլ արդյունաբերութիւն: Կաթնային անասնապահութիւն, կաթի վերամշակութիւն: Շվեցարիայի խիտ կախումն արտաքին շուկայից:

Շվեցարիան համաշխարհային լեռնային կուրորտ:

Միջազգային դրութիւնը: Շվեցարիայի «չեզոք» դիրքը միջազգային հարաբերութիւններում:

Ժնեվ—Ազգերի լիգայի ռեզիդենցիան:

Շվեցարիան և ԽՍՀՄ-ն:

8. ԴԱՆՈՒԻՅԱՆ ՅԵՐԿՐՆԵՐ (ընդհանուր տեսութիւն) (1 ժամ)

Նախապատերազմյան Ավստրո-Հունգարիան, նրա բաղադրութիւնը և «կարկառանային» բնույթը: Ավստրո-Հունգարիայի բաժանումը: Ավստրիա, Հունգարիա: Մայրաքաղաքները. Վիեննա, Բուդապէշտ: Ձեխոսլովակիայի կազմվելը: Իմպերիալիստական հակասութիւնները Դանուբյան յերկրներում:

9. ՉԵԽՈՍԼՈՎԱԿԻԱ (1 ժամ)

Ավստրո-Հունգարիայի «ժառանգներից» ամենաուժեղ պետութիւնը: Ձեխոսլովակիայի բաղկացուցիչ մասերը. Ձեխիա (Բահեմիա), Մորավիա, Սլովակիա, Սիլեզիա: Անդրկարպատյան Ուկրաինա: Տարածութիւնը, բնակչութիւնը: Պետական կառուցվածքը: Մայրաքաղաքը—Պրագա:

Բնական պայմանները: Աշխարհագրական դիրքը: Մահմանները: Ձեխո-Մորավական պլատո: Սուդետներ: Կարպատները: Գետերը, Դանուբ, Ելբա (Վլտավա վտակով): Քարածխի հանքերը:

Բնակչութիւնը: Ազգային կազմը. չեխեր, սլովակներ, ուկրաինացիներ, գերմանացիներ, մաջարներ: Գլխավոր քաղաքները. Պրագա (մայրաքաղաքը), Բռնո (Բրլունն), Պլզեն, Մորավական Ոստրավա:

Տնտեսութիւնը: Ձեխոսլովակիան զարգացած ինդուստրիալ ագրարային յերկիր: Զարգացման բարձր մակարդակն արևմտյան շրջաններում. հետամնաց մակարդակ՝ արևելքում:

Արդյունաբերութեան գլխավոր ճյուղերը, լեռնային, մետաղագործական, տեքստիլ, ապակու: Ռազմական արդյունաբերութեան զարգացումը (Շկոզի գործարանները): Գյուղատնտեսութեանը, նրա ինտենսիվ բնույթն արևմուտքում, եքստենսիվ բնույթն արևելքում: Գյուղատնտեսական գլխավոր կուլտուրաները:

Միջազգային գրաքյուներ: Ոկուպացիան Գերմանիայի կողմից: Չեխոսլովակիայի աշխատավորութեան պայքարը գերմանական ֆաշիստների դեմ: Ֆաշիստների վայրագությունները: Չեխոսլովակիան և ԽՍՀՄ-ն:

10. ԻՍՊԱՆԻԱ (2 ժամ)

Իսպանիայի և նրա դադութների տարածութիւնն ու բնակչութիւնը: Պետական կառուցվածքը: Մայրաքաղաքը—Մադրիդ:

Իսպանիայի կղզիական տիրապետութիւնները—Բալեարյան և Կանարյան կղզիներ: Գաղութները՝ Աֆրիկայում. Իսպանական Մարոկկո:

Բնակիչ պայմանները: Աշխարհագրական դիրքը: Սահմանները: Մակերևութը. Կենտրոնական բարձրավանդակ, Պիրենեյան, Կանտաբրյան, Անդալուզյան լեռներ, Սյերա-Նեվադա: Անդալուզյան և Արագոնյան դաշտավայրերը:

Դեքերը: Դուերո, Տախո, Գվադիանա, Գվադալկիվիլի, Երբո: Հիդրոէներգիա:

Ոգտակառ համաժողովները: Յերկաթահանք, գունավոր մետաղներ, քարածուխ:

Կլիման, բուսականութիւնը: Զանազանութիւնը ներքին և ծովափնյա շրջանների միջև:

Բնակչութիւնը: Ազգային կազմը և ազգային շրջանները. Կատալոնիա: Գալիսիա, Բասկերի յերկիր: Գլխավոր քաղաքները. Մադրիդ, Բարսելոնա, Սեվիլիա, Բիլբաո, Ուլիյեդա, Վալենսիա:

Իսպանիայի զարգացման առանձնահատկութիւնները:

Իսպանիայի դադութային հզորութիւնն անցյալում:

Հին ու ժամանակակից Իսպանիան, նրա հետազոտութիւնը:

Կալվածատերերի և յեկեղեցու ճնշումը: Բանվոր դասակարգի և գյուղացիութեան իրավագործութիւնն ու ազգաատկութիւնը: Ոտարերկրյա կապիտալի ազդեցութիւնը:

Հանրապետական նոր Իսպանիան: Ժողովրդական ճակատի

հանրապետական կառավարութիւնը: Ֆաշիստական խռովութիւնը և ինտերվենցիան: Ֆաշիստական կառավարութեան հաղթանակը ֆաշիստական Գերմանիայի և Իտալիայի անմիջական ոգնութեամբ: Իսպանական ժողովրդի հերոսական պայքարը ֆաշիզմի դեմ:

Տնտեսութիւնը: Գլխավոր կուլտուրաները և գյուղատնտեսութեան շրջանները: Արդյունաբերութեան գլխավոր ճյուղերը—լեռնարդյունահանական և տեքստիլ: Արդյունաբերական կենտրոնները: Ֆաշիստական Գերմանիայի և Իտալիայի ստացած փոխհատուցումները:

11. ԲԱՆԿԱՆՅԱՆ ՅԵՐԿՐՆԵՐ (ընդհանուր տեսութիւն) (1 ժամ)

Աշխարհագրական դիրքը Կարևոր առևտրական և ստրատեգիական ճանապարհների վրա:

Բնակիչ պայմանները: Լեռնոտ ուղիք. Դինարյան լեռներ, Պիրնոս, Բալկանյան լեռներ: Ափերի կտրածութիւնը: Պելոպոնես թերակղզին: Կորընթոսի ջրանցքը: Կլիմայի և բուսականութեան տարբերութիւնը ծովափերին և կենտրոնական մասերում:

Դեքերը: Դանուբ, Մորավա:

Բնակչութիւնը: Ազգային կազմի խալաթեցութիւնը: Ազգային հակառակութիւնները և դրա ոգտադործումն իմպերիալիստների կողմից: Բալկանյան թերակղզու քաղաքական քարտեզը:

Պետութիւնները, նրանց բաղադրական կառուցվածքը յեւ զլխավառ բաղադրները: Հարավ-Սլաւիա—Բելգրադ, Զագրեբ, Սարայևո: Հունաստան—Աթենք, Պիրեյ, Սալոնիկ: Բուլղարիա—Սոֆիա, Վառնա: Ալբանիա. նրա ոկուպացիան Իտալիայի կողմից: Բալկանյան Անտանտա:

Արդյունաբերութեան թույլ զարգացումը Բալկանյան յերկրներում, նրանց հետաանաց ազբարային բնույթը: Ոտարերկրյա կապիտալի ազդեցութիւնը: Յեւրոպական խոշոր իմպերիալիստական պետութիւնների հակամարտութիւնը Բալկաններում:

Ֆաշիստական Գերմանիայի և Իտալիայի նենգարարութիւնները:

12. ՍԿԱՆԴԻՆԱՎՅԱՆ ՅԵՐԿՐՆԵՐ (2 ժամ)

Դանիա

Կազմը: Յուստանդիա թերակղզին և կղզիները (Զելան-

գիտ)։ Տարածութիւնն ու բնակչութիւնը։ Պետական կազմը։ Մայրաքաղաքը՝ Կոպենհագեն։

Իսլանդիա. թագավորութիւն՝ միութիւն Դանիայի հետ։

Գրենլանդիա. դանիական գաղութ։

Աշխարհագրական դիրքը Բալթիկ ծովի մոտքի մոտ։ Դաշտավայրային մակերևութիւն, ծովային կլիման։

Տնտեսութիւնը։ Դանիան զարգացած ագրարային ինդուստրիալ յերկիր՝ ուժեղ զարգացած ծովային նավագնացութեամբ և առևտրով։ Գլխավոր ճյուղերը. անասնաբուծութիւն, վոր գարգացել է անգլիական կապիտալի ազդեցութեան տակ (Դանիան «Անգլիայի կաթնային ֆերմա»)։ Կուլակային կոոպերացիայի դերը։

ՆՈՐՎԵԴԻԱ

Տարածութիւնն ու բնակչութիւնը։ Պետական կառուցվածքը։ Մայրաքաղաքը՝ Օսլո։

Աշխարհագրական դիրքը։ Մակերևութիւն. Սկանդինավյան լեռներ. նեղ ծովափնյա շերտ. ֆիորդներ, շխերներ։ Հիդրոէներգիայի հարստութիւնը։ Ովկիանոսային կլիման. Գոլֆստրիմի ազդեցութիւնը։ Անտառներ։ Շրջապատող ծովերի ձկնային հարստութիւնները։

Տնտեսութիւնը։ Գլխավոր ճյուղերը. հիդրոէներգիայի և ներմուծվող հումքի վրա աշխատող արդյունաբերութիւն, ծովագնացութիւն և ծովային արդյունագործութիւններ։ Ծովի բացառիկ նշանակութիւնը Նորվեգիայի համար։ Ծովային նավատորմ։ Ձկնորսութիւն։ Արդյունաբերական կենտրոններն ու նավահանգիստները. Օսլո, Բերգեն։

Շափքբեգգեմ։ Նորվեգիական տիրապետութիւն. «Արկտիկա-ուզու» խորհրդային կոնցեսիան։

ՇՎԵԴԻԱ

Տարածութիւնն ու բնակչութիւնը։ Պետական կառուցվածքը։ Մայրաքաղաքը՝ Ստոկհոլմ։

Աշխարհագրական դիրքը։ Մակերևութիւն։ Գետերն ու լճերը. վեներն, վետերն, Մելարն։ Անտառներով, յերկաթահանքով և հիդրոէներգիայով հարուստ լինելը։

Տնտեսութիւնը։ Տնտեսութեան ինդուստրիալ տիպը։ Գլխա-

վոր ճյուղերը. անտառային տնտեսութիւն և անտառամշակողական արդյունաբերութիւն, յերկաթահանքի արդյունահանութիւն, նուրբ մեքենաշինութիւն, ելեկտրոտեխնիկա։ Յերկաթահանքի արտահանութիւնը։ Արդյունաբերական կենտրոնները. Ստոկհոլմ, Գետեբորգ։ Անասնաբուծութեան նշանակալի զարգացումը, ցանքային տարածութիւնների աննշանութիւնը։

13. ՖԻՆԼԱՆԴԻԱ (1 ժամ)

Տարածութիւնն ու բնակչութիւնը։ Պետական կառուցվածքը։ Մայրաքաղաքը՝ Հելսինկի (Հելսինգֆորս)։

Ֆինլանդիան—ցարական Ռուսաստանի նախկին գաղութ։ Ինքնուրույն ֆինլանդիայի կազմակերպումը։

Աշխարհագրական դիրքը։ Ծովային և ցամաքային սահմանները։ Մակերևութիւն կազմութիւնը։ Ֆիննո-Սկանդինավյան վահան, լճային պլատո, մերձափնյա շերտ։ Գետերն ու լճերը. Վուոկսի (Իմատրա ջրվեժ), Սալմա, Լադոգա լճի մի մասը։ Հիդրոէներգիա։ Կլիման և հողերը անբարենպաստ են հողագործութեան համար։ Անտառային հարստութիւնը։

Բնակչութիւնը։ Ազգային կազմը. ֆիններ, շվեդներ։ Բնակչութեան տեղաբաշխումը։ Քաղաքները. Հելսինկի (Հելսինգֆորս), Վիպուրի (Վիբորգ), Տամպերե (Տամբֆորս)։

Տնտեսութիւնը։ Անտառային տնտեսութեան և անտառամշակման արդյունաբերութեան նշանակութիւնը։ Գյուղատնտեսութեան մասնագիտացումը կաթնային անասնաբուծութեան գծով։ Կալվածատիրական-կուլակային տնտեսութիւններ և գյուղատնտեսական պրոլետարիատ ու կիսապրոլետարիատ։

Ֆինլանդիայի յերեք մասերը. 1) Հարավային—ավելի բնակված շրջան՝ զարգացած գյուղատնտեսութեամբ և արդյունաբերութեամբ, 2) միջին—անտառարդյունաբերական, 3) հյուսիսային—տունդրային՝ վորսորդութեամբ, ձկնորսութեամբ, յեղջերվաբուծութեամբ։

Ֆինլանդիան և ԽՍՀՄ-ն։

14. ԵՍՏՈՆԻԱ, ԼԱՏՎԻԱ, ԼԻՏՎԱ (2 ժամ)

Եստոնիան, Լատվիան, Լիտվան—ցարական Ռուսաստանի նախկին գաղութներ։ Եստոնիայի, Լատվիայի և Լիտվայի առանձնացումը վորպես ինքնուրույն պետութիւններ։ Տարածութիւնը

և բնակչությունը: Պետական կառուցվածքը: Մայրաքաղաքները. Տալլին (Նախկին Ռիգել), Ռիգա, Կաունաս (Նախկին Կոմիտ):

Աշխարհագրական դիրքը, ծովային և ցամաքային սահմանները: Հարթավայրային ռելիեֆի գերակշռությունը: Գետերն ու լճերը. Արևմտյան Դվինա, Նեման, Նարվա: Կլիման, հողերը:

Բնակչությունը և սննդաբերությունը: Բնակչության ազգային կազմը: Քաղաքները. Եստոնիայում՝ Տալլին, Տարտու, Նարվա. Լատվիայում՝ Ռիգա, Լիեպայա, Դաուգավպիլս, Լիտվայում՝ Կաունաս:

Տնտեսության ագրարային տիպը: Մասնագիտացումը կաթնային անասնաբուծության գծով:

Արդյունաբերական զարգացումը պատերազմից առաջ և նրա անկումը ներկայումս:

Ոտաբերկրյա կապիտալի ազդեցությունը:

Միջազգային դրությունը: Մերձբալթյան յերկրները և Գերմանիան: Կլայպեդայի (Մեմելի) ռիուպայի Գերմանիայի կողմից: Վեճ Լեհաստանի հետ՝ Վիլնոյի պատճառով: Եստոնիայի, Լատվիայի և Լիտվայի հարաբերությունները Խորհրդային Միության հետ:

15. Լ Ե Հ Ա Ս Տ Ա Ն (2 ժամ)

Լեհաստանի առաջացումն իմպերիալիստական պատերազմից հետո Ավստրո-Հունգարիայի, Գերմանիայի և Ցարական Ռուսաստանի կազմում գտնվող հողերից: Արևմտյան Ուկրաինայի, Արևմրտյան Բելոռուսիայի և Վիլնյշչինայի հափշտակումը: Լեհական միջանցքը: Կապը Դանցիգի հետ: Տարածությունն ու բնակչությունը: Պետական կառուցվածքը: Մայրաքաղաքը—Վարշավա:

Բնական պայմանները: Աշխարհագրական դիրքը: Մանանները: Մակերևույթը: Դաշտավայրի գերակշռությունը: Պուդայի: Կարպատներ: Վոլինո-Պոդոլյան բարձրավանդակը:

Գետեր. Վիսլա (Բուգ վտակով), Պրիպյատ, Դնեպր: Նրանց պայմանները նավագնացության համար: Հանածոները. քարածուխ (Սիլեզո-Դոմբրովյան ավազան), նավթ, յերկաթ, աղ, ցինկ: Կլիման, հողերը, անտառները:

Բնակչությունը: Ազգային կազմը: Ազգային փոքրամասնություններով գերակշռող շրջանները. Արևմտյան Բելոռուսիա, Արևմտյան Ուկրաինա, Վիլնյշչինա: Ազգային ճնշումը Լեհաս-

տանում: Արևելյան շրջանների դասակարգային ճնշման միացումն ազգային ճնշման հետ:

Տնտեսությամբ բնդիմանք բնաբազմությունը: Զարգացման տարրեր մակարդակ յերկրի առանձին մասերում:

Հետամնաց գյուղատնտեսության գերակշռությունը: Կարվա-ծատիրական և կուլակային հողատիրության տիրապետություն: Գյուղացիական մասսաների ծանր վիճակը: Գլխավոր կուլտուրաները: Անասնաբուծությունը:

Արդյունաբերությունը: Գլխավոր ճյուղերը. լեռնային, տեքստիլ, մետաղամշակման: Նրանց անկումը: Ռազմական արդյունաբերություն, նրա աճը: Տրանսպորտ և արտաքին առևտուրը: Յերկաթուղիները: Ծովային նավահանգիստ-Գդինյա: Արտահանության կազմը:

Շրջաններ. 1) Հարավ-արևմտյան Լեհաստան. քաղաքականադարձական շրջան: Կենտրոնները. Կատովիցի, Կրակով:

2) Արևմտյան Լեհաստան: Զարգացած գյուղատնտեսության և գյուղատնտեսական հումքի վերամշակման նշանակալի արդյունաբերության շրջան: Կենտրոնը՝ Պոզնան:

3) Կենտրոնական Լեհաստան—Լեհաստանի հիմնական կորիզը: Գյուղատնտեսության ավելի թույլ զարգացում: Տեքստիլ արդյունաբերություն (Լոձ): Վարշավա—բազմազան արդյունաբերության: Ռազմարդյունաբերություն (Ռադոմ, Կելցի):

4) Արևմտյան Ուկրաինան և Արևմտյան Բելոռուսիան ըստ ելույթյան Լեհաստանի գաղութներ, հետամնաց ագրարային շրջաններ: Նավթարդյունաբերություն: Արևմտյան Ուկրաինայի կենտրոնը՝ Լվով:

Միջազգային դրությունը: Լեհաստանը և Ֆրանսիան: Լեհաստանը և Գերմանիան: Լեհաստանը և ԽՍՀՄ-ն:

16. ՌՌԻՄԻՆԻԱ (1 ժամ)

Կազմը: Մինչպատերազմյան Ռուսիայի—Մոլդավիա, Վալախիա, Դոբրուջա: Ընդարձակումը պատերազմից հետո: Բնաբազմային հափշտակումը:

Տարածությունն ու բնակչությունը: Պետական կառուցվածքը: Մայրաքաղաքը—Բուխարեստ:

Աշխարհագրական դիրքը: Մանանները: Մակերևույթի կազմությունը. Կարպատներ, Սուրին-Դանուբյան դաշտավայր:

110

(ծովային հարաբերութիւնները գլխավոր դռները). ներգաղթող-
ների հոսանքը: Հանածոների հարստութիւնը: Նոր Անգլիա և
Բոստոն. Նյու-Յորք, Ֆիլադելֆիա: Պենսիլվանիայի լեռնարդյու-
նաբերական և մետաղագործական շրջանները. Պիտսբուրգ:

Մերձկային ագրարային-ինդուստրիալ շրջան: Յերկաթա-
հանք՝ Վերին լճի մոտ: Մեծ լճերի ջրային ճանապարհի նշանա-
կութիւնը: Մետաղագործութիւն, մեքենաշինութիւն, գյուղա-
տնտեսութիւն և սննդի արդյունաբերութիւն: Զրկագոն—Մերձ-
կային շրջանի «մայրաքաղաք»: Դետրոյտ:

Գյուղատնտեսական միջին արևմուտքը: Միննեսոտա:

Հարավը: «Բանտ» աղատված նեղքերի համաք». (Լենին):

Նեգր մասնատուների (ИЗДОЛЫЩИК) դրութիւնը: Բամբակի
դերը: Հարավի արդյունաբերական հետամնացութիւնը: Տեքստիլ
արդյունաբերութիւն զարգացումը: Բիրմինգհեմի մետաղագործա-
կան շրջանը: Նավթային արդյունաբերութիւն: Նոր Ուրլան, Բալտիմոր:

Արեւմուտքը: Լեռնային և խաղաղ ովկիանոսյան շտատները:
Թույլ բնակվածութիւն. լեռնային արդյունաբերութիւն լողոր
նշանակութիւնը (նավթ, գունավոր մետաղներ): Գյուղատնտե-
սութիւն: Վոռոգման կարիւրութիւնը: Արդյունաբերական և
նավահանգստային կենտրոնները. Ման-Ֆրանցիսկո, Լոս-Ան-
ժելոս.

Միջազգային դուրքուրք: ԱՄՆ-ի դիւքերը Կարաիբյան ծո-
վում, Հարավային Ամերիկայում, խաղաղ ովկիանոսում: ԱՄՆ-ի հա-
կասութիւններն Անգլիայի և Ճապոնիայի հետ: ԱՄՆ-ը և ԽՍՀՄ-ն:

2. Կ Ա Ն Ա Դ Ա (1 ժամ)

Կանադան Մեծ Բրիտանիայի դոմինիոն:

Տարածութիւնը, բնակչութիւնը: Մայրաքաղաքը—Ոտտավա:

Աշխարհագրական դիրքը, սահմանները, ծովափնյա գիծը.
Հողդդնի ծոցը, ս. Լավրենտիոսի ծոցը:

Մակերեսային: Մեծ լճերը: Հանածոները. քարածուխ, վոսկի,
գունավոր մետաղներ: Հիդրոէներգիա: Կլիման: Տոնդրա, փշա-
տերև անտառներ, տափաստաններ:

Բնակչւթյունը: Բնակեցնելու ընթացքն արևելքից-արևմուտք:
Անգլիական և ֆրանսիական գաղութացումները:

Բնակչութիւնի աղգային կազմը:

Տնտեսութիւնը: Կանադան գաղթականական գաղութ և, վոր-

դարձել և զարգացած ինդուստրիալ ագրարային յերկիր: ԱՄՆ-ի
կապիտալի մուտքը Կանադա: Կանադայի կապն Անգլիայի հետ:

Արեւելյան Կանադան՝ բարձր զարգացած արդյունաբերական
ճյուղերով. անտառամշակողական, թղթի, մեքենաշինական,
ավտոմոբիլային, լեռնարդյունահանական: Հիդրոէներգիայի ոգ-
տագործումը և ելեկտրիֆիկացիա: Կենտրոնները. Մոնթրէալ,
Կվեբեկ, Ոտտավա, Տորոնտո: Միջին Կանադան համաշխարհա-
յին նշանակութիւն ունեցող ցորենի շրջան: Կենտրոնը. Վիննի-
պեգ: Արևմտյան Կանադայում՝ անտառարտահանութիւն, լեռ-
նարդյունաբերութիւն, ձկնորսութիւն: Վանկուվեր նավահան-
գիստը: Թույլ բնակեցված հյուսիսը:

Կանադան և ԽՍՀՄ-ն:

3. ԼԱՏՆԱԿԱՆ ԱՄԵՐԻԿԱ (4 ժամ)

Կազմը: Հարավային Ամերիկա, Կենտրոնական Ամերիկա:
Վեստ-Ինդիա, Մեքսիկա: Տարածութիւնն ու բնակչութիւնը:
Կախումն իմպերիալիստներից: Գաղաքական քարտեզը. 20 պե-
տութիւն: Գաղութներ—Պանամայի ջրանցքի գոտին, Պորտո-Ռիկո
(ԱՄՆ), յերեք Գվիանա, Յամայկա:

Բնակեցնելու պայմաններ: Մակերևութի կազմութիւնը: Ան-
դյան լեռներ (Կորդիլիերներ), Բրազիլական և Գվիանական բար-
ձրավանդակները: Ամազոնի և Լապլատայի դաշտավայրերը և վո-
ռոգող գետերը. Ամազոն, Պարանա (Պարագվայ վտակով). Պատա-
գոնիա: Հրո յերկիրը և Մագելլանի նեղուցը: Կենտրոնական Ամե-
րիկայի և Վեստ-Ինդիայի կազմութիւն կոտորակվածութիւնը:
Մեքսիկական բարձրավանդակը: Հրաբխային ուժերը:

Կլիման և բուսականութիւնը: Տաք կլիմայի գերակշռու-
թիւնը: Ամազոնի արեւադարձային անտառները, սավաններ,
տափաստաններ, Ատակամա անապատը: Բուսական գոտիների
հաջորդականութիւնն Անդյան լեռներում: Ներիակ անապատային
լեռնաշխարհներ:

Համաձոններ: Հանածո հարստութիւնները: Նավթ, նրա
կարևորագույն հանքավայրերը: Արծաթ, պղինձ, անագ, յերկաթ,
մարգանց, սելիտրա: Հիդրոէներգիա:

Բնակչւթյունը: Աղգային կազմը. հնդիկներ, մետիսներ, նեգ-
րեր, մուլատներ, Յեվրոպայից ներգաղթածներ: «Գունավոր»
բնակչութիւն ճնշումը: Ծորատիւրութիւնի մնացորդները: Բնակ-

չության խտության անհամաչափությունը: Գլխավոր քաղաքները. Բուենոս-Այրես, Ռիո-դե-ժանեյրո, Սանտ-Յագո, Մեքսիկո, Հավանա:

Տնտեսությունը. Լատինական Ամերիկայի յերկրները տնտեսական զարգացման առանձնահատկություններն ուտարերկրյա կապիտալի ներդրածության տակ: Խիստ մասնագիտացած գյուղատնտեսության և լեռնային արդյունաբերության զարգացում: Մշակողական արդյունաբերության թուլությունը: Կախումն արտաքին շուկաներից: Պարտքերը: Գյուղատնտեսության գլխավոր ճյուղերը և նրանց տեղադրությունը: Սուրճ (Բրազիլիա, Կոլումբիա), շաքարեղեգն (Կուբա), բանան (Կենտրոնական Ամերիկա), հացահատիկներ (Արգենտինա), անասնապահություն (Արգենտինա, Ուրուգվայ): Կաուչուկի արդյունադրածության անկումը:

Լեռնարդյունաբերությունը — նավթարդյունահանություն (Վենեսուելա, Մեքսիկա), արծաթ (Մեքսիկա), պղինձ (Չիլի), անագ (Բոլիվիա), սելիտրա (Չիլի): Մշակող արդյունաբերության գլխավոր ճյուղերը. տեքստիլ և սննդի:

Անգլիայի և ԱՄՆ-ի պայքարը Լատինական Ամերիկայի համար: Ճապոնական և Գերմանական իմպերիալիստների նենգաբարությունները Լատինական Ամերիկայի յերկրներում:

ԱՐԳԵՆՏԻՆԱ

Արգենտինան Լատինական Ամերիկայի յերկրներից ամենազարգացածներից և արտահանող հացահատիկային տնտեսության և անասնաբուծության համաշխարհային շրջաններից մեկը: Պամպա — յերկրի տնտեսական կորիզը: Բուենոս-Այրեսը վորպես արտաքին առևտրի դուռ, արդյունաբերական և ֆինանսական կենտրոն: Արգենտինայի կախումն անգլիական կապիտալից:

ԲՐԱԶԻԼԻԱ

Ամազոնի դաշտավայրը և Բրազիլական լեռնաշխարհը: Բնական ռեսուրսների քաղմագանությունը, նրանց թույլ և միակողմանի ոգտագործումը: Յերկաթահանք, հիդրոէներգիա, մարգանեց: Մասնագիտացում սուրճի արտադրության գծով: Ռիո-դե-ժանեյրո (մայրաքաղաքը), Սան-Պաուլու (սուրճի շրջանի կենտրոն): Սուրճի սպառման սահմանափակում և մասսայական

վոչնչացումը: Անգլիական և ամերիկական կապիտալը Բրազիլիայում:

Դ. ԱՄՌԱ

1. Ճ Ա Պ Ո Ն Ի Ա (4 ժամ)

Ճապոնիայի և նրա գաղութների կազմը, տարածությունը և բնակիչները: Ճապոնական կղզիները. Հոնսյու Հոնգո, Հոկկայդո, Սիկոկու, Կյուսյու, Կուրիլյան կղզիներ: Ռյուկյու, Հարավային Մախալին, Փորմոզա: Տիրապետություններ, Ասիական մայր ցամաքի վրա. Կորեյա, Լյաոդունի հարավային մասը: Մանդաչա-յին կղզիները. Մարիանյան, Մարշալյան, Կարոլինյան:

Պետական կառուցվածքը: Մայրաքաղաքը՝ Տոկիո:

Բնական պայմանները: Աշխարհագրական դիրքի առանձնահատկությունները. մոտիկությունը Ասիական մայր ցամաքին, Յեվրոպայի և Ամերիկայի իմպերիալիստական պետություններից հեռու գտնվելը: Լեռնային ռելյեֆը: Ափերի կտրտվածությունը: Յերկրաշարժներ: Կլիման. ծովային հոսանքների և մուսսոնների ազդեցությունը: Անտառները: Գետերը վորպես կենդանի աղբյուր: Հանածո հարստությունները: Շրջապատող ծովերի ձկնա-յին հարստությունները:

Բնակչությունը: Խիստ բնակվածություն ծովափնյա դաշտավայրերում, նոսր բնակվածություն՝ լեռնանտառային շրջաններում: Արտագաղթ. դրա քաղաքական նշանակությունը:

Տնտեսության բնիկաբնույթը: Զարգացած կապիտալիզմի և ֆեոդալական հետամնացության դժերի դուզակությունը: Ճապոնական իմպերիալիզմի ագրեսիվությունը և համեմատաբար թույլ տնտեսական բազան:

Գյուղատնտեսությունը: Կալվածատիրական կուլակային հողատիրություն, սակավահող գյուղացիական մասսայի ճորտական շահագործում: Հողագործության հետամնաց տեխնիկան: Չոգտագործվող հողերի մեծ տոկոսը: Չեռքի աշխատանքի գերակշռությունը: Գյուղատնտեսության գլխավոր ճյուղերը. շերամապահություն, ձկնորսություն, բրինձ. վոռոգման նշանակությունը:

Արդյունաբերությունը: Հիդրոէներգիայի ոգտագործումը:

Արդյունաբերության կախումը ներմուծվող հումքից և արտասահմանյան սպառման շուկաներից: Արդյունաբերության գլխավոր ճյուղերը. քարածխի արդյունաբերություն, մետաղագոր-

ծուծյուն, բամբակեղենի, արհեստական մետաքսի արդյունաբե-
րություն: Ռազմական արդյունաբերության ուժեղացում աշխա-
տանքը: Կանանց և յերեխաների աշխատանքի լայն տարածումը:
Բանվոր դասակարգի դատանորեն շահագործումը:

Տրանսպորտ և տնտեսական կապեր: Ծովային նավատորմ և
ծովային տրանսպորտի նշանակությունը: Ներմուծման և արտա-
հանման կազմը:

Անգլո-ճապոնական պայքարը տեքստիլ շուկաների համար:
Շրջաններ: Հոնսյու կղզին: Ինդուստրիալ շրջանները: Տո-
կիոյի, Ոսակայի, Նագոյայի: Նավահանգիստները և ռազմածովա-
յին բազաները: Յոկոհամա, Կոբե, Կուրե: Հոնսյույի գյուղատն-
տեսությունը: Բրինձ և շերամապահություն:

Կյուսյու կղզին: Ֆուկուոկայի լեռնագործարանային շրջանը:
Նավահանգիստները: Սասեբո, Նագասակի:

Սիկոկու կղզին: Կետամնաց ագրարային շրջան:

Հոկկայդո կղզին: Զարգացման առանձնահատկությունները:
Հակոդատի նավահանգիստը:

Ճապոնիայի միջազգային դերքյունը և իմպերիալիստիկան
հակառակորդների խաղաղովիտացում հանգույցը: Հակասություն-
ներ Ճապոնիայի, ԱՄՆ-ի և Անգլիայի միջև Խաղաղ ովկիանոսի
արևմտյան մասում: Մանջուրիայի գրավումը և այլ գրավումներ:
Հարձակումը Չինաստանի վրա և դրա հետ կապված ճապոնական
իմպերիալիզմի դժվարությունները: Շահերի բաղխումը Չինաս-
տանում իմպերիալիստական սյուս պետությունների հետ: Ճապո-
նիան և Գերմանիան: Ճապոնիան և ԽՍՀՄ-ն:

2. ՉԻՆԱՍՏԱՆ (4 ժամ)

Կազմը: Արևելյան Չինաստան, Ներքին Մոնղոլիա, Սինձյան
Տիբեթ, Մանջուրիա: Պետական կազմը: Մայրաքաղաքը—Նանկին:
Բնակչությունը: Աշխարհագրական դիրքը: Ցամաքա-
յին ու ծովային սահմանները: Ծովափերի նշանակությունը Չի-
նաստանի համար: Արևելյան Չինաստանի լեռնային մակերևութը:
Քեռահովիտների և գետերի նշանակությունը: Հուանհե, Յանձի,
Մեյյան գետերի հովիտները և Չինաստանի բաժանումը Հյուսի-
սային, Միջին և Հարավային մասերի: Կլիման, մուսսոնների ազ-
դեցությունը: Հյուսիսային Չինաստանի դաշտավայրը: Երկաթուղի-
ալիստոն: Հողերը: Անտառներով աղքատ լինելը: Հանածո հարքա-

տությունները: Քարածուխ, յերկաթահանք, գունավոր մետաղ-
ներ:

Բնակչությունը: Ազգային կազմը: Կուտակվածություն բերրի
դաշտավայրերում, նոր բնակվածություն լեռնային շրջաններում:
Արտագաղթ: Կուլի:

Չինաստանի զարգացման առանձնահատկությունները:

Չինաստանի իմպերիալիստների կեղեքման տակ: Նրա տն-
տեսական հետամնացությունը: Ճապոնիայի հարձակումը Չինաս-
տանի վրա:

Ճապոնական ագրեսիային դիմադրելու համար ժողովրդա-
կան ճակատի ստեղծումը: Չինական ժողովրդի հերոսական պայ-
քարը ճապոնական հափշտակիչների դեմ, վորով բացվում է Չի-
նաստանի վերածնման ճանապարհը:

Տնտեսության բնութագրությունը: Գյուղատնտեսությունը՝
բնակչության ճնշող մեծամասնության գոյության հիմնական աղ-
բյուր: Հողամասերի մանր կտորները: Վորովման և հեղեղումներից
պաշտպանվելու անհրաժեշտությունը: Պարարտացման պակասու-
թյունը, հողերի աղքատանալը: Կոլաբորացիայի տեխնիկական
հետամնացությունը: Չեռքի աշխատանք, մարգային կուլտուրա:

Գյուղական բնակչության շահագործումը կալվածատերերի,
կուլակների, վաշխառուների և ոտաբերկրյա իմպերիալիստների
կողմից:

Գյուղատնտեսական ոլիսավոր կուլտուրաները (բրինձ, թեյ,
բամբակ, հացահատիկ, լորարույսեր) և նրանց հիմնական շրջան-
ները:

Աղյուսաբերությունը: Ծանր ինդուստրիայի թույլ զարգա-
ցումը: Ոտաբերկրյա կապիտալի կողմից ոգտակար հանածոների
կարևորագույն հանքավայրերի բռնագրավումը: Չինական ար-
դյունաբերության հիմնական ձյուղերը: տեքստիլ, սննդի: Արհես-
տի լայն զարգացումը: Բանվոր դասակարգի դրությունը:

Տրանսպորտ: Ծովային և գետային տրանսպորտի նշանա-
կությունը:

Ցերկաթուղային ցանցը, նրա թույլ զարգացումը:

Մարդկային ուժը տրանսպորտում (բեռնակիրներ և ուղիղի-
ներ):

Շրջաններ: Միջին Չինաստան: Յանձի գետի և նրա հովտի
նշանակությունը: Գյուղատնտեսությունը, արդյունաբերությունը:
Շանհայ և Հանկու:

Հաղորդվելու Զինատեսան: Աշխարհագրական դիրքը: Միջանի-
դերը: Կանտոն: Հոնկոնգ—անգլիական բազա:

Հյուսիսային Զինատեսան: Բեյպին, Տյանձին:

Մանջուրիա: Տարածությունը: Սահմանները: Բնակչությունը: Բնական պայմանները: Գետերը, Ամուր, Սուլգարի, Ուսսու-
րի: Գյուղատնտեսությունը: Լեռնային և մշակող արդյունաբե-
րություն: Մանջուրիայի բռնագրավումը Ճապոնիայի կողմից և
Մանջու-Գոյի հիմնումը: Ճապոնական իմպերիալիստների ռազ-
մական պատրաստությունները Մանջուրիայում: Քաղաքները.
Մուկդեն, Նարբին, Դայրեն:

Սինձյան: Աշխարհագրական դիրքը: Բնական պայմանները:
Բնակչությունը: Հողագործական ուղիներ, քոչվորային անաս-
նապահություն՝ տափաստաններում: Կաշվար, Ֆարկենգ:

Տիբեթ: Յերկրի լեռնային բնույթը: Հարեանություն Բրի-
տանական Հնդկաստանին: Անգլիական ազդեցությունը: Հոգևորա-
կանության տիրապետությունը: Քոչվորային անասնապահու-
թյուն: Հողագործություն հովիտներում: Լհասսա:

Նեբիլ Մոնղոլիա: Քոչվոր անասնապահություն: Զինական
հողագործական զաղութացումը: Ճապոնիայի ներս թափանցելը:

3. ՄՈՆԳՈԼԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

(1 ժամ)

Տարածությունը, բնակչությունը: Ժողովրդական հանրապե-
տության կազմակերպումը: Պետական կառուցվածքը: Մայրաքա-
ղաքը—Ուլան-Բաթոր:

Բնակչության պայմանները: Աշխարհագրական դիրքը: Սահման-
ները: Մակերևույթը—ալիքավոր սարահարթ: Մոնղոլական Ալ-
թայը: Նիստ ցամաքային չոր կլիմա: Լեռնային և անտառատա-
փաստանային հյուսիսային մասը, տափաստաններ և կիսանա-
պատներ յերկրի մյուս մասերում: Գորի:

Տնտեսությունը: Հետամնացությունն անցյալում. ժամանա-
կակից տնտեսական և կուլտուրական շինարարությունը, վոր
հիմք և գնում աստիճանաբար դեպի վոչ կապիտալիստական զար-
գացման ուղին անցնելու համար: Քոչվոր անասնապահությունը՝
տնտեսության հիմք: Անասնապահությունը բարձրացնելու մի-
ջոցառումները: Հողագործության ոժանդակ նշանակությունը:

Արդյունաբերական շինարարություն: Հաղորդակցության ճանա-
պարհները:

ՄԺՀ-ի միջազգային դրությունը: Բարեկամական հարաբե-
րությունները ՍՄՀՄ-ի հետ: ՄԺՀ-ը և Ճապոնիան:

4. ՏՈՒՎԱՅԻ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ (1 ժամ)

Տարածությունը, բնակչությունը: Պետական կառուցվածքը:
Մայրաքաղաքը—Կիզիլ:

Բնակչության պայմանները: Աշխարհագրական դիրքը: Սահման-
ները: Մակերևույթի կազմությունը: Մայանի լեռներ, Տանու-
Ուլա, Վերին Ֆենիսյի հովիտը: Նիստ ցամաքային կլիմա: Ան-
տառներ և տափաստաններ: Հանածոները:

Տնտեսությունը: Անասնապահություն, հողագործություն,
վորսորդություն, լեռնային արդյունաբերություն, տնտեսական
շինարարություն:

Տուվայի ժողովրդական հանրապետությունը և ՍՄՀՄ-ն:

5. ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ (2 ժամ)

Հնդկաստանը Բրիտանիայի կարևորագույն զաղութն է,
աշխարհի խոշորագույն զաղութային յերկիրը: Տարածությունը,
բնակչությունը: Հնդկաստանի կառավարումը: Նահանգները և
տեղական պետությունները: Վարչական կենտրոնը—Դելի:

Բնակչության պայմանները: Աշխարհագրական դիրքը: Մովային և
ցամաքային սահմանները: Մոտիկությունը ՍՄՀՄ-ին:

Աշխարհագրական կազմը: Լեռնային բարձր հյուսիսում
(Հիմալայներ և Կարակորում): Հնդկական թերակղզին և Դեկանի
բարձրավանդակը: Ինդոս-Գանգեսի զաշտավայրը: Բիրմա: Ցեյ-
լոն: Կլիման: Մուսսոնները: Տեղումներով առատ և պակասավոր
շրջանները: Ցերաշները:

Գետերը: Ինդոս, Գանգես և Բրահմապուտրա. նրանց նշանա-
կությունը:

Համաձայնություն: Փարածուխ, նավթ, յերկաթ, մարգանց:

Բնակչությունը: Ազգային կազմը: Կրոնական տարբերու-
թյունները: Կաստաները: Բնակչության կուլտուրումը Ինդոս-Գան-
գեսի հովիտում: Աշխատավորության կենսական պայմանների ցածր
մակարդակը: Կարևորագույն քաղաքները. Բոմբեյ, Կալկաթա,
Մադրաս, Դելի:

Տնտեսությունը բնորոշվում է բնաբազմաբնույթությամբ: Հնդկաստանը նշանակալի արդյունաբերություն ունեցող և համեմատաբար զարգացած գաղութներինց մեկն է, վոր, սակայն, հիմնականում պահպանել է ագրարային բնույթը:

Գյուղատնտեսությունը: Տեխնիկական ցածր մակարդակը: Վոռոգման անբավարար լինելը: Գյուղացիությունը շահագործում է: Հնդկական գյուղի աղքատացումը: Կարևորագույն գյուղատնտեսական կուլտուրաները (բրինձ, ցորեն, կորեկ, բամբակ, ջութ, թեյ, շաքարեղեգն):

Արդյունաբերությունը: Գլխավոր ճյուղերը. բամբակեղենի, ջութի, լեռնարդյունահանական, մետաղագործական: Արհեստագործական և տնայնագործական արդյունաբերություն: Կարևորագույն արդյունաբերական կենտրոնները. Բոմբեյ, Ահմեդաբադ, Կալկաթա, Ջամշեդպուր:

6. Ի Ր Ա Ն (1 ժամ)

Տարածությունը, բնակչությունը: Պետական կազմը: Մայրաքաղաքը՝ Թեհրան:

Բնակիչները: Աշխարհագրական դիրքը, սահմանները: Իրանի բարձրավանդակը: Երբուրս: Ցամաքային չոր կլիմա, բացառությամբ Մերձկասպյան զառտավայրի:

Բնակչությունը: Ազգային կազմը: Քաղաքները—Թեհրան, Թեբրիզ:

Տնտեսությունը: Իրանը և Բելոստանական իմպերիալիզմը: Նավթարդյունաբերություն: Գյուղատնտեսությունը: Մշակվող ցանքադաշտերի աննշանությունը: Քոչվոր անասնապահություն: Արդյունաբերության սաղմերը: Տրանսպորտը և արտահանման կազմը:

Իրանը և ԽՍՀՄ-ն:

7. ԱՅՂԱՆՍՏԱՆ (1 ժամ)

Տարածությունը, բնակչությունը, պետական կազմը: Մայրաքաղաքը—Քաբուլ:

Բնակիչները: Լեռնոտ յերկիր՝ չոր, խիստ ցամաքային կլիմայով: Հինդուկուշի լեռնաշղթան: Դեռերը վորպես վոռոգման աղբյուր:

Բնակչությունը:

Տնտեսությունը: Աֆղանստանը հետամնաց հողագործական-անասնապահական յերկիր:

Աֆղանստանը և Բելոստանական իմպերիալիզմը:

Աֆղանստանը և ԽՍՀՄ-ն:

8. ԹՈՒՐԿԻԱ (1 ժամ)

Կազմը: Փոքր Ասիա և Բալկանյան թերակղզու ճարավարեվելյան անկյունը: Նեղուցները (Բոսֆորի և Դարդանելի) և նրանց միջազգային նշանակությունը:

Տարածությունը, բնակչությունը, պետական կառուցվածքը: Մայրաքաղաքը—Անկարա:

Բնակիչները: Մակերևութի կազմությունը: Կենտրոնական Անատոլիական բարձրավանդակ, Պոնտոսի լեռները: Տավրոս: Կլիման: Բուսականությունը: Պայծանների տարբերությունը գյուղատնտեսության համար ծովափնյա և լեռնային շրջաններում: Հանածոները:

Բնակչությունը: Ազգային կազմը: Քաղաքները. Անկարա, Ստամբուլ, Իզմիր (Չյուսկա):

Տնտեսությունը: Թուրքիայի տնտեսական հետամնացությունը վորպես ժառանգություն նրա կիսագաղութային անցյալի: Տնտեսության ագրարային տիպը: Գյուղատնտեսության ցածր տեխնիկան: Մշակվող տարածության աննշանությունը: Գլխավոր գյուղատնտեսական կուլտուրաները: Վոչխարաբուծություն, այծաբուծություն: Ազգային արդյունաբերության զարգացումը: Լեռնային արդյունաբերություն, տեքստիլ արդյունաբերություն: Տրանսպորտը: Արտահանության կազմը:

Թուրքիան և ԽՍՀՄ-ն:

Ե. ԱՅՐԻԿԱ (3 ժամ)

Աֆրիկան, նրա բաժանումն իմպերիալիստական պետությունների միջև: Տարածությունը, բնակչությունը:

Բնակիչները: Աշխարհագրական դիրքն Ասիայի և Յեվրոպայի նկատմամբ: Մերձափնյա գծերի թույլ կտրվածությունը: Կղզիները. Մադագասկար, Կանարյան, Ազորյան, Կանաչ հրվանդանի, Մադեյրա:

Մակերևութի կազմության միոթիանկությունը՝ բարձրա-

վանդակ, բարձրացող յեղերնով: Հաբեշական լեռնաշխարհը: Արև-
վելաաֆրիկական բարձրավանդակը: Ատլասի լեռները:

Համաժողովուրդները: Վոսկի, ադամանդ, յերկաթ, ֆոս-
ֆորիտներ, պղինձ:

Կլիման և բուսականությունը: Արևադարձային անտառները
հասարակածային շրջանը: Մավանների շրջանները: Կիսանա-
պատներ և անապատներ. Սահարա, Լիբիական:

Լճերը: Վիկտորիա, Տանգանյիկա, Տանա:

Պետքեր: Նեղոս, Կոնգո, Նիգեր, Չամբելի: Գետային սահանք-
ները անապատությունը. անհարմարությունը նավագնացու-
թյան համար. հիդրոէներգիայի հսկայական պաշարները:

Աֆրիկայի բաժանումը և բաղադրական բաղադր: Բրիտանա-
կան տիրապետություններ. գոմինիոն—Հարավ Աֆրիկական միու-
թյունը՝ Հարավ-Արևմտյան Աֆրիկայի հետ (մանդատ): Հյուսիս-
ային և Հարավային Ռոդեզիա, Նիգերիա, Վոսկե Ափ, Անգոլո-
յեգիպտական Սուդան, Կենյա. մանդատային տիրապետությունը—
Տանգանյիկա: Յեգիպտոսի կախումը Մեծ Բրիտանիայից:

Ֆրանսիական սիրապետությունները: Ալժիր, Մարոկկո, Ֆրան-
սիական Արևմտյան Աֆրիկա, Ֆրանսիական Հասարակածային
Աֆրիկա, Մադագասկար, մանդատային տիրապետություն—
Կամերուն:

Իսպանական սիրապետությունները. Լիբիա, Երիտրեյա, Իտալա-
կան Սոմալի, Հաբեշստանի բռնադրավումը:

Բելգիական սիրապետությունը. Բելգիական Կոնգո:

Պորտուգալական սիրապետությունները. Անգոլա, Մոզամբիկ,
Մադեյրա, Ալոբյան կղզիներ, Կանաչ Հրվանդանի կղզիներ:

Իսպանական սիրապետությունները. Մարոկկոյի մեծ մասը, Կա-
նարյան կղզիները: Լիբերիա. ԱՄՆ-ից կախյալ վիճակում:

Բնակչությունը: Ազգային կազմը: Բերքերը—արարներ, նեգ-
րեր, Յեվրոպայից գաղթածներ: Նեգրերի շահագործումը: Հողերի
հափշտակումը բնիկ ժողովուրդներից:

Հարկադրական աշխատանք և հարկադրման ձևերը: Բնակ-
չության բաշխումը: Քաղաքները. Կահիրե, Ալեքսանդրիա, Ալ-
ժիր, Իոհաննեսբուրգ, Կեյպտաուն:

Տնտեսությունը: Տնտեսության գաղութային տիպը, դար-
պացման ցածր մակարդակը: Հարավ-Աֆրիկյան միության դար-
պացման ավելի բարձր մակարդակը: Յերկաթուղային թույլ

գաղափարներ. իմպերիալիստական նպատակներին յենթարկած յեր-
կաթուղային շինարարություն:

Գյուղատնտեսությունը: Գլխավոր կուլտուրաները. բամբակ
(Յեգիպտոս), Կակաո (Վոսկե Ափ), խաղող և ձիթապտուղ (Ալ-
ժիր), գետնանուշ: Հացահատիկային կուլտուրաներ:

Անասնապահություն (բուրդ՝ Հարավ-Աֆրիկյան միություն-
նում): Լեռնարդյունաբերություն: Աշխարհում վոսկու և ադա-
մանդի ամենահարուստ արդյունահանությունը Հարավ-Աֆրիկյան
միությունում: Ֆոսֆորիտներ և յերկաթահանք (Ալժիրում, Թու-
նիսում, Մարոկկոյում), պղինձ (Բելգիական Կոնգո, Կեյպտաունյին
Ռոդեզիայում):

2. ԱՎՍՏՐԱԼԻԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆ (2 ժամ)

Ավստրալիական միությունը—Բրիտանական դոմինիոն: Կազմը:
Վեց շտատների ֆեդերացիա. Վիկտորիա, Նոր Հարավային Ուելս,
Գվինալենդ, Հարավային Ավստրալիա, Արևմտյան Ավստրալիա,
Թասմանիա: Տարածությունը, բնակչությունը, մայրաքաղաքը—
Կանբերրա:

Բնական պայմանները: Աշխարհագրական դիրքը: Ավստրա-
լիայի մեկուսի վիճակը: Շրջապատող ծովերը: Ափերի թույլ
կտրվածությունը: Մակերևույթը: Ավստրալիական Կորդիլիեր-
ներ: Վոչ բարձր բարձրավանդակների և դաշտավայրերի գերա-
կշռում: Կղզիները. Թասմանիա և նոր Գվինեյա: Գետերով աղքատ
լինելը. Մուրրեյ և Դարլինգ: Կլիման:

Համաժողովուրդները: Քաղաքային, վոսկու, արծաթի, յերկաթի խոշոր
պաշարները: Չորային կլիման մայր ցամաքի մեծ մասում: Բու-
սական և կենդանական աշխարհի յուրահատկությունը:

Բնակչությունը: Բնիկ ավստրալիացիների մնացորդները:
Ճնշող մեծամասնությունը սպիտակ բնակչություն՝ համարյա ամ-
բողջությամբ անգլիական ծագումով:

Միջոցառումներ «գեղին» ներգաղթի դեմ: Քաղաքային
բնակչության մեծ տոկոսը: Քաղաքները. Մելբուրն, Սիդնեյ:

Տնտեսությունը: Ավստրալիան վերաբնակեցված գաղութ է,
վոր դարձել է զարգացած կապիտալիստական յերկիր: Կապն Անգ-
լիայի հետ: Տնտեսության հիմքը գյուղատնտեսությունն է:
Բրդային վոչխարաբուծություն և մսակաթնային անասնապահու-
թյուն: Աղետներ յերաշտից: Լեռնային արդյունաբերություն:

Մշակող արդյունաբերութիւնն. սննդի, տեքստիլ, գյուղատնտեսական մեքենաշինութիւն: Համարյա ամբողջ տնտեսութեան կենտրոնացումը հարավ-արեւելքում և հարավ-արեւմուտքում: Մայր քամաքի մեծ մասի յուրացված չլինելը:

Ամբողջ դասընթացի կրկնութիւնը—10 ժամ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵԹՈԴԻԿԱՅԻ

ԳԾՈՎ

(Հոդվածներ „География в школе“ ամսագրից)

О. ФЛЕРОВ—О Классной контурной карте. Журнал. № 4, 1936 г.

А. Левин—Проблема занимательности в курсе экономической географии. Журнал № 2, 1935 г.

В. Мамай—Методика освоения географической терминологии по географии. Журнал № 2, 1935 г.

А. Половинкин—О воспитательном значении географии. Журнал № 3, 1935 г.

А. Кулинич—Что может дать газета для преподавания географии. Журнал № 1, 1935 г.

В. Рауш—Дифференцированный учет по географии. Журнал № 4, 1935 г.

М. Лихачева—Опыт работы географического кружка. Журнал № 4, 1935 г.

И. Мамай—Географические вечера в школе. Журнал № 4, 1935 г.

В. Попов—Как изучать градусную сеть. Журнал № 5, 1935 г.

И. Мамай—Кино на уроках географии. Журнал № 2, 1935 г.

И. Старостин—Упражнения с глобусом. Журнал № 2, 1934 г.

В. Рауш—Образовательное и воспитательное значение похода „Челюскина“. Журнал № 2, 1934 г.

М. Соколова—Работа с картой. Журнал № 5, 1936 г.

О. Василенко—Географическая „викторина“ и ее значение. Журнал № 2, 1937 г.

В. Бойно-Радзевич—О работе преподавателя с книгой и газетой. Журнал № 2, 1937 г.

Е. Кикоин—Как я организую повторение материала по географии. Журнал № 2, 1937 г.

Е. Штюмпфель—Хранение географических карт в школе. Журнал № 6, 1935 г.

Е. Юзефович—О планировании учебного часа по географии. Журнал № 2 1934 г.

А. Барков—О черчении карт на классной доске. Журнал № 4, 1934 г.

П. Терехов—Работа по климатическим картам в курсе V кл. Журнал № 1, 1934 г.

А. Ганков—О классных картинах по географии. Журнал № 1, 1934 г.

В. Попов—Вращение земли вокруг солнца. Журнал № 6, 1935 г.

А. Дометти—Борьба с неуспеваемостью. Журнал № 4, 1934 г.

К. Орлин—Географические экскурсии в природу. Журнал № 4, 1934 г.

В. Рауш—Открытый урок по географии. Журнал № 1, 1936 г.

И. Заславский—Рисование и черчение в преподавании географии. Журнал № 6, 1936 г.

Տեխ. խմբագրեր՝ 2. Մ ա ռ ու խ յ ա ն

Պրբագրելի՝ Մ. Գրիգորյան

Կոնսուլ սրբագրելի՝ Վ. Յեսայան

Հանձնված է արտադրության 3/VII 1939 թ.

Ստորագրված է տպելու 11/VIII 1939 թ.

8 տպ. մամուլ, 1 մամ. 38400 տպ. նիշ

Գլավիտի լիազոր Ն. 2875, պատվեր № 553, տիրաժ 1000

Հայաստանի Ազգային գրադարան

NL0429502

913
913
1
2✓
913

ԳԻՆԸ 2 Ռ.